

להקים שכונתא מעפרא

פסקי האר"י ז"ל

ונוסח התפילה מכל ח' שערים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ז"ל
הוספות של זולתו, ועדויות שונות.
שקיבל מוהרח"ו בלבד
וממה שמעיד הוא עצמו על האר"י ז"ל
בלשון קצרה - הלכה למעשה

א'ברהם בן מכלוף זית'ון ס.ט.

ארץ ישראל

תיגאל תיבנה ותכונן בב"א
אלול תש"פ

לעילוי נר"ן

א"מ

מליחא ארנסטין ע"ה

בת שרה ז"ל

סים סבות ע"ה

יעקב זיתון ורעייתו ת'פחה לאה לבית לוי

נסים עמרם ורעייתו שרה לבית עמרם

ג'ראר לוסייאן עמרם ז"ל

רולנד רחמים עמרם ז"ל

דניאל עמרם ז"ל

בני שרה ע"ה

כל הזכויות שמורות להמחבר

אברהם בן מכלוף זיתון

0525476384

ד"ץ	קידוש לליל שבת	ד"ט	השתלשלות כתבי האר"י ז"ל
דצ"ז	סדר שחרית דשבת	די"ד	תפילות יום חול
דצ"ט	קידושא רבה	דט"ז	סדר שינה וק"ש על המיטה
דק"א	הנהגות שבת קודש	די"ח	סדר נטילת ידים דשחרית
דק"ב	סדר מנחה של שבת	די"ט	סדר ברכות השחר
דק"ג	וסעודה שלישית	דכ"א	סדר תיקון חצות
דק"ד	סדר ערבית דמוצאי שבת	דכ"ג	סדר בית הכנסת
דק"ה	סדר הבדלה	דכ"ט	סדר לבישת הטלית
דק"ז	סדר ראש חודש וברכת הלבנה	דל"ז	סדר הנחת תפילין
	חלק ג' : מועדים	דל"ט	סדר תפילת שחרית
דק"ט	סדר חג הפסח	ד"ם	קדיש
דקט"ו	סדר ל"ג בעומר ועניני העומר	דמ"ב	סדר מהודו עד ישתבח
דקי"ח	סדר חג השבועות	דמ"ו	סדר היוצר וק"ש
דקכ"א	סדר בין המיצרים	דנ"א	סדר העמידה
דקכ"ג	ראש השנה	דנ"ג	סדר הוידוי ונפילת אפים
דקכ"ז	יום הכפורים	דנ"ה	סדר קריאת ס"ת
דק"ל	חג סוכות	דנ"ח	מאשרי עד סוף התפילה
דקל"ו	סדר חנוכה	דס"ד	סדר וכללי הלימוד תורה
דקל"ח	סדר פורים	דס"ו	סדר תפילת מנחה
	חלק ד' : דינים מפורדים	דס"ז	סדר תפילת ערבית
דק"ם	אבן העזר, יורה דעה וחו"מ	דע"ב	דיני מאכלים וברכות
דקנ"א	דיני אבלות	דע"ה	סדר הסעודה
דקנ"ה	תיקון התפלה	דע"ז	סדר מים אחרונים
דקע"ט	סדר ק"ש על המיטה		סדר ברכת המזון
דקפ"א	סדר תיקון חצות	דע"ט	חלק ב' : יום השבת
דקפ"ג	כוונות ובקשות לימים נוראים	דפ"ו	סדר ערב שבת קודש
דקפ"ח	נוסח פיוטי לג' סעודות דשבת	דפ"ז	ענין קבלת שבת בשדה
דקצ"א	נוסח בריך שמיה	דפ"ח	סדר קבלת שבת
			סדר ערבית דליל שבת

בשנת 1947 ימ"ד ח' העולמי

באר שבע

יום שבת

מכתב קרינה

יטל צינור ויטח לבנו קטלוג הסטר נוסף
"סקר" הארצית של יפ"ב נכ"ח נכ"ח
אקטוב צינור יפ"ב אקטוב אקטוב של אקטוב
סניף קטלוג אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
כוס אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

וכן אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב
אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב אקטוב

בעזרת מלך יחיד א"ל חי העולמים

יג אלול התש"פ

רמת בית שמש יע"א

מכתב ברכה

יראו עינינו וישמח לבנו בראותי הספר החשוב "**פסקי האר"י ז"ל**" של ידיד נפשי הרה"ח הרב אברהם זיתון שליט"א שעמל באהלה של תורה שנים רבות להשיב עטרה ליושנה ולהחזיר את הפסקים על מכונם של **האר"י הקדוש זיע"א** כפוסק הלכה למעשה בישראל.

ועשה זאת מתוך הספרים המקוריים עפ"י מסורת בדוקה כפי שנמסרה למהרח"ו זי"ע איש מפי איש עם כל המקורות דבר דבור על אופניו סולת נקיה.

וכן פעל המחבר שליט"א פעולה גדולה בעולם במאמרו החשוב "**השתלשלות כתבי האר"י ז"ל**" בתחילת הספר למען יראו וידעו היכן המסורת האמיתית המקורית לתורת **האר"י ז"ל** בישראל, לאיזו מהדורות להתקרב ומאיזו מהדורות להזהר ולהתרחק.

ובזה עשה המחבר טובה גדולה כפולה לעולם התורה ולטהר את אויר העולם בפסקי הלכה למעשה ובמנהגים הקדושים של גדולי ישראל, פסקים והנהגות המקרבים את הגאולה ברחמים וברצון בדרך הארת התורה הקדושה מהרה אכי"ר.

והשי"ת יברך את המחבר ואת כל משפחתו ביחד עם כל ישראל חברים בשנה טובה ומבורכת עם ישועות ה' גלויות לעיני כל סלה.

לכבוד התורה הקדושה
וגילוי מלכותו בעולמו

דניאל דו"ב הכהן סטבסקי

הקדמה

'והחבורא עייפא'

ישמחו השמים ותגאל הארץ, יגענו ומצאנו, בחיבור האחרון בענייני פסקי ומנהגי האר"י הקדוש זיע"א, ע"פ כתבי יד קודשו של תלמידו המובהק רבי חיים ויטאל [מוהר"ו] זצוק"ל. מלאכה זאת, באורך עשרים שנה של בירור וחקור, התקיימה בכל מצבי העפר והרוח. עיקר כתיבת ספרינו במשך השנים, היה ונשאר, זירוז הגאולה ודחיקת חושך הגלות, רוחנית וגשמית. הספר הזה, פסקי האר"י ז"ל, הוא המוגמר בעניינו. באופן שמצפים אך ורק לתחיית האר"י הקדוש ומוהר"ו ז"ל זיע"א בעולם הזה בימות המשיח, לגלות לנו סולת נקיה, תורה המשיח, תורת עולם הבא, נקיה מכל נגיעה וסיגים, שניתוספו לה מחמת הגלות.

רצינו גם לערוך קונטרס שישלב לשון השו"ע והאר"י ז"ל ביחד, על מנת להוכיח כי אין כמעט הבדלים ביניהם. ואף שכבר עשינו זאת בכמה קונטרסים, עדיין יש צורך לאחד את כל החיבורים. וה' יהיה בעזרנו אם זוכים אנחנו בזאת.

הספר הזה 'פסקי האר"י ז"ל' מביא כל לשונות מוהר"ו בצורה של פסקי דינים, כולל מה ששמע וקיבל מרבו האר"י ז"ל, ומה שמעיד עליו כשראהו לנהוג איזה הנהגה. תכלית סדרנו הוא כדי לאחד בין מה שמוהר"ו קיבל ממה שהוא מעיד. כי הלוא, אם הנהגה של האר"י ז"ל אינה לקיומה, אין צורך בכך לגלותה כלל, בין מצד האר"י ז"ל, בין מצד מוהר"ו ז"ל. באופן ששנים רבות (450 שנה) הבחינו בין זה לזה, וגרמו נזק גדול בתורת האר"י ז"ל סולת נקיה, ופענו כי אלו הנהגות רק למצניעין ולמתחסדים למיניהם, או גרוע מכך, רק לאר"י ז"ל, ואינם כלולים כלל במה שמוהר"ו קיבל. או, כי אלו מנהגים שאפשר לקיים, ואלו אחרים, לא, ויצר בלבול רב כל השנים האלו עד ביוון וקצף.

רק רב אחד בתולדות הראשונים או אחרונים פירש כל הלכה שישה פשמים והשביעי ע"פ הסוד כדברי מוהר"ו:

ושמעתי ממורי ז"ל שהיה 'תמיד' מעיין ששה פירושים של 'פשט' בהלכה, ואח"כ פירוש השביעי בדרך הסוד, בסוד ו' ימי החול והשביעי

יום שבת. [שער"ה ק"ד"מא]

ומה נעשה כי עשו מהאר"י ז"ל 'מקובל וצדיק' והזיקו את תדמיתו כפוסק הלכה. באופן ששיסעו את מסורת תורתנו הקדושה, והעבירו מסר מזוייף במזיד:

א. כי אין צדיק ו/או מקובל, יכול להיות פוסק הלכה, חלילה

ב. כי כל הנהגות הצדיק הם בגדר הנהגות מסתוריות ואין ראוי שכל אחד יקיים אותן.

גם הזיקו בתורת המשיח, תורת עלמא דאתי, מקור כל תורות הצדיקים, להפריש אותה מההלכה הפסוקה, והיפלו בין ההלכה לבין הקבלה, כאילו אחת גבירתא ואחת שיפחה, חלילה.

והרי, מדברי האר"י ז"ל עצמו, גם מעשרות לשונות של מוהר"ו ומדבריו המפורשים, גם של בנו רבי שמואל, אין יוהרא כלל לנהוג במנהגי האר"י ז"ל, שכל מנהגיו מבוססים בהלכה. לכן, אין זו הנהגות בעלמא, ומיועד לכת או לפרושים, אלא פסקים השווים לכל נפש יהודי, ובפרט נוסח התפילה שהוא מוכרח לכל יהודי, בנוסף למסורת כל בית ובית בישראל, שחייב לשמור, וחלילה לבטל, למוצת איזה מסורת אחרת.

הכלל הוא, גם להבא, כל הנהגה של צדיק שהיא בפהרסיא, נולדה להתקיים ע"י כל בר ישראל, בכל מקום ובכל זמן. הנהגה, מנהג, דיבור או עדות שאינם ראויים להתגלות לעיני כל חי, אינם אמורים להתפרסם כלל, אפילו לאנ"ש. באופן, כי על הצדיק להסתיר את עצמו, ואם לאו, באחריותו שבני ישראל ינהגו כמותו באמת, ובצדק.

בשנתיים האחרונות, כתבנו **'שער האמת'**, וזכינו בר"ח ניסן שעבר עלינו [תש"פ] להוציא לאור סידור האר"י ז"ל **'משח זית"א'**, לחול ולשבת. אמנם, יצאו הרבה שגיאות כתיב מהלחץ שבו נמצינו.

והנה, הבדל שיש בין **'שער האמת'** לספר **'פסקי האר"י ז"ל'**, הוא כי הראשון ממרתו לאמת נוסח כתבי מוהר"ו ובידור מנהגי האר"י ז"ל. וספרנו זה כעת, להציג לקורא פסקים ונוסח, הלכה למעשה ובהישג יד קל ומהיר.

אם נמצאנו שונים בדברינו וכתובתינו, ה' יכפר בעדנו, ונקבל בשמחה ובהכנעה הערה ישרה ונוקבת.

ה' זכרנו למוצת ופקדנו ברחמים ובישועה גדולה, לגאול את עמך בית ישראל, בכל מקום שהם, ובפרט בארץ הקודש, והצילנו מכל רודפי חסידיך האמיתיים ומרשעת המסולפים, ותן לנו כח לקבל את משיחך גואל צדק בשמחה. אמן.

זית"א דביא

י"א אלול תש"פ פה בית שמש

ה' ישלח רפואה שלמה הצלה ואריכות ימים והצלחה

לצדיק רבי אהרן משה הכהן בן בתיה שליט"א

ליד"נ הר"ג הרב דניאל דו"ב הכהן סטבסקי
בן זלדא סוסנה רבקה שליט"א

לאבי לואי מכלוף זיתון בן ת'פחה לאה

ולכל המשפחה הקרובה והרחוקה
ולכל חבריי היקרים
באשר הם שם.

ובפרט לבניי היקרים
רחמים, חייא, ישעיה, ואלקנה בצלאל
ה' ישמרם תמיד בדרך התורה האמת והשלום

ושמירה עליונה לבתי היקרה
מעיין שרה בעלה יהונתן ובנה נכדי
אל חי
ושאר יוצאי חלציה.

השתלשלות כתבי האר"י ז"ל

בקיצור נמרץ

כתבי האר"י ז"ל: אלו כתבים וגם הגהות במחזוריו שמצא מוהרח"ו והעתיקם בשער כתבי מורי, אחרי הסתלקות רבו ז"ל לחיי העולם הבא.

כתבי בתרא למוהרח"ו [הוא רבי חיים ויטאל]: הם אותם ח' **שערים**, הנקראים 'עץ חיים', ששמרם בתיבתו וערך אותם כל חייו. נדפסו בשנים האחרונות ע"י חברת 'אהבת שלום' [ורק ד' מהם מכ'תיבת י"ד ק'ודשו של מוהרח"ו, והם: **שער התפלה, שער המצות, שער הגלגול ושער רוח הקודש**. ד' אחרים שהם **בכתי"ק** של מוהרח"ו ז"ל, ועוד לא זכו לצאת לאור אלא ע"פ העתקות: **שער כתבי מורי, שער ההקדמות, שער המאמרים, שער הפסוקים**]

כתבי הגניזה: אלו כתבים שמוהרח"ו בעצמו גנזם, ואחרים הוציאו בלי הסכמתו, בעודנו מוהרח"ו חי בתקופה זו [הקדמת ספר אור החמה למהר"א אזולאי ע"ה]. עברו בידי **רבי אברהם אזולאי** שמסר ל**רבי יעקב צמח** ובית מדרשו, והוא ערך ופירש אותם: **עולם תמיד, אוצרות חיים, פירוש מוהרח"ו על הזוהר קודם שלמד אצל האר"י ז"ל, והוסיף ר"י צמח קהילת יעקב, אדם ישר, וזוהר הרקיע**, שבהם הכניס חלקי כתבי הגניזה. נוצר בלבול רב, כשכינו את כתבי הגניזה בשם מהדורא בתרא, היות שנגנזו קודם שמוהרח"ו סיים לערוך את ח' שערים שלו שאנו מכירים. ולכן, צריך לתקן ולקרוא בשם האמיתי שלהם: **כתבי הגניזה**, ולא כתבי מהדורא בתרא.

תלמיד ר"י צמח, **רבי מאיר פאפיראש** ערך גם הוא כתבים, המפורסם ביותר הוא '**פרי עץ חיים**' ו**טעמי המצוות** ונוף עץ חיים, בערכוב פנקסי מכל מיני כתבים, ובפרט משער הכוונות ל**רבי אפרים פנצ'ירי**, מתלמידי מוהרח"ו בדמשק, ומת"ר ניירות.

ת"ר ניירות: אלו כתבים שהועתקו בלי ידיעת והסכמת מוהרח"ו בתקופת מחלתו בדמשק, ומלאים בשגיאות. הועברו לרבי בנימין הלוי, שלא ערך אותם, והם אלו בשם 'סדר/ספר' הכוונות, הדרושים, הייחודים, ליקוטי ש"ס, וכו'.

מבוא שערים: ממה שמצא נכד מוהרח"ו אחרי הסתלקות מוהרח"ו, ואינם ממהדורא בתרא למוהרח"ו. והוציאו עוד הרבה ליקוטים כ'דרוש האצילות' למוהרח"ו ו'בית מועד' שאינם בר סמכא כלל.

כתבי מוהרש"ו, הוא רבי שמואל ויטאל [הגהותיו בשם א"ש, א'מר ש'מואל]. ח' שערים שערך אחרי כתיבת מהדורא בתרא של אביו מוהרח"ו. והם: שער הכוונות, שער המצוות, שער הגלגולים, שער רוח הקודש, שער מאמרי רשב"י, שער מאמרי רז"ל, שער הפסוקים, שער ההקדמות. הוסיף וערך בערבוב גדול מה שאביו מוהרח"ו סידר [ולכן הכניס בגוף הספרים, גם קונטרסים החברים, שהם גורי האר"י ז"ל חברי מוהרח"ו, הפך עריכת רבי חיים ויטאל שערך אותם, לרוב, בסוף כל ספר, על מנת שנדע מה שהוא קיבל בעצמו מרבו האר"י ז"ל סולת נקייה]

ולנו, אין אלא כתבי מוהרח"ו המקוריים בלבד, הם מהדורא בתרא, ועל פיהם ערכנו כל ספרינו.

ישתדל'

כל פעם שרשמנו 'ישתדל', סימן כי זו הנהגת האר"י ז"ל שקשה לכל אחד לנהוג. אך אין דבר עומד בפני הרצון. ובפרט בתורה נקייה כזאת שזכינו לברר אחרי כל כך מאות שנים.

'מזולתו'

ועוד, כל מה שמוהרר"ו בירר ממה ששמע מזולתו ולא מהאר"י ז"ל ישירות, סדרנו בסוף כל פסק/מנהג האר"י ז"ל, כפי שמוהרר"ו עצמו ערך בספריו. ומה שמוהרר"ו קלט בגוף השער, אף שמקור הדיבור הוא בזולתו, גם אנו סידרנו בתוך גוף הפרק.

מנהגי מוהרר"ו והערות בנו רבי שמואל ויטאל

הפרדנו מה שנהגו אחרת מהאר"י ז"ל, גם כדי לציין מה שקיבלו בשם האר"י ז"ל.

כוונת מנהג או סידור 'ספרד', הוא נוסח וסידור ליוצאי ספרד.

[שעה"ג]: שער הגלגול [סדר של רבי חיים ויטאל כתי"ק]

[שעה"המז]: שער המצות [סדר של רבי חיים ויטאל כתי"ק]

[שעה"הק]: שער רוח הקודש [סדר של רבי חיים ויטאל כתי"ק]

[שעה"פס]: שער הפסוקים [סדר של רבי חיים ויטאל]

[שעהמא"מ]: שער המאמרים [סדר של רבי חיים ויטאל]

[שעהכתב"מ]: שער כתבי מורי ז"ל [סדר של רבי חיים ויטאל]

[שעהקד"מ]: שער ההקדמות [סדר של רבי חיים ויטאל]

[שעה"כ]: שער הכוונות [סדר של רבי שמואל ויטאל]

חש"י = חיים שנים ישלם [של רבי שמואל ויטאל ובו פסקי רבי חיים ויטאל ועדויות בנו עליו ז"ל]

מוהרר"ו: מורנו הגאון רבי חיים ויטאל

לכבוד רבינו ומורינו רבי יצחק לוריא אשכנזי ב"ר שלמה זיע"א
ולתלמידו המובהק ורבי חיים ויטאל ב"ר יוסף זיע"א

אמר שמואל [ויטאל]: מתוך דברי מורי הרב [מוהרח"ו] ז"ל, נראה שאין בזה משום יוהרא הרוצה להתנהג כמנהג הרב [האר"י] זלה"ה. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"צח]

כל אשר תמצא כתוב בקונטרסים על שמו של מורי [האר"י] ז"ל, ויהיה בהם איזי דבר מנגד למה שכתבתי בספר הזה, הוא טעות גמורה, כי לא הבינו דבריו השומעים. [שעכתב"מ ד"ח] ולכן הזהרתיך, אל תסתכל בשום קונטרסים הנכתבים בשם מורי ז"ל, זולתי במה שכתבנו לך בספר הזה, ודי לך בהתראה הזאת. ואני, את נפשי הצלתי. דברי מוהרח"ו. [שעכתב"מ ד"ח]

בסוף כל שער ושער כתבתי כמה דרושים שקבלתי ושמעתי מפי קצת חברים תלמידי מורי ז"ל ששמעו מפיו [של האר"י ז"ל] באיזו שעה [של לימוד, אבל בשעת התפילה, תמיד היה מוהרח"ו עם רבו האר"י ז"ל] שלא הייתי שם, וכתבתים בסוף כל שער ושער כפי ענינו בפני עצמם. [שעכתב"מ ד"ט]

מי שרוצה להיות חסיד לנהוג בו חומרות יתירות¹ אעפ"י שאינו מחויב בהם כפי הדין. ואכתוב קצת ממה שהזהירני מורי ז"ל ויש בהם דברים של חומרא בלבד ודברים שהם כפי הדין. עיין בסוף פרק מאכלות אסורות אחרי פרק הסעודה בשער המצוות.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹ לאפוקי רוב הפסקים והמנהגים שמביא מוהרח"ו בה' שערינו. אלא קצת דברי חסידות וחומרות, והם מאוד מעטים.

לתועלת הלומד:

מי שהוא משרש קין מתפעל ומתבהל מאד כשרואה המים וגם ליכנס בתוכם לפי שהמים מכבים את האש. גם יש לו סימן אחר, כי הוא מפחד מאד מהמזיקין והשרדים, והמעם הוא כי כל המזיקין יצאו מתולדת קין בארקע כגו' בספר הזוהר. גם מי ששורש קין הוא בעל מעשה וציור במלאכות כגודע. ואין לו כל כך כח הדבור כמו שיש לו כח בציור ומעשה המלאכות המעשיות.

אבל הבל הוא בעל דיבור וסוד הבל הפה. ולכן מי שהוא משרש הבל הוא דרשן ודברן. [שעה"ג ד"פא/פ"ב]

דע כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא. כי מעשה קמון מאד בדור כזה, שקול ככמה מצות גדולות שבדורות האחרות. כי בדורות אלו הקליפה גוברת עד מאד מאד לאין קין, מה שאין כן בדורות הראשונים. [ספר החזיונות דתכ"ה].

שוב ללכת על קברי הצדיקים ולהתפלל עליהם, ואמנם הצדיקים אשר קברותיהם נעלמות מבני אדם, ואינן ידועות להם אלא לפרטים, כמו אלו שכתבנו בשער הגלגול, התפלול שהאדם מתפלל עליהם הם יותר מתקבלות לפני הקב"ה ויותר נשמעות. [שער"הק דקצ"ח ממה שמוהר"ו שמע מרבו האר"י ז"ל]

אמירת לשם יהוד

קודם שהאדם יעשה מצוה או צדקה, יאמר לייחדא קב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל, ויכוין לחבר יה שהם דחילו ורחימו עם זה שהם קב"ה ושכינתיה. [שערה"ק ד"קנא] [שעכתב"מ ד"קסח] [שעהמ"צ ד"ב מ"ב]

כך שהנוסח הוא לייחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל.

סדר שינה וקריאת שמע על המיטה

זמן שינת האדם

זמן השינה הוא בלילה. והיא טובה מאד לאדם כמו שית'. אמנם ביום, השינה רעה לצדיקים וטובה לרשעים, חוץ מיום שבת. [אין ראוי לאדם לישן וכו' – דף קצ"ז]

טוב לזוהר שלא יישן האדם תכף אחר תפלת ערבית. אלא ימתין וישהא עד שיעברו ג' שעות מן הלילה ואח"כ יישן. [דקצ"ז] גם בעת השינה עובד את בוראו בסוד בכל דרכיך דעהו. [דקצ"ז]

עסק בתורה בלילה קודם שיישן

בעניני שאר עסק קריאות התורה לא היה האר"י ז"ל חושש² לקרות בתחלת הלילה כי עיקר הקריאה בתורה היא אחר חצות הלילה בקומו מממתו.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

² עיין בסוף תפילת ערבית, עניין קריאת מקרא בחצות הראשון של הלילה. מפשט לשון מוהר"ו, האר"י ז"ל בשום אופן אסר לקרוא מקרא בלילה או בחצי הראשון של הלילה, אלא דרך אזוהרה בלשון 'לא ראוי'. ויש להבין כי לשון מוהר"ו אינו לשון המשנה או הפוסקים, וכל דבריו מקוייקים עד מאוד. וראייה מזה, יען בשילוב אצבעות ידים, ששם [חלק יורה דעה – שמירת האדם] כתוב במפורש 'אסור'. ואין זו ממידת חסידות, אלא דין.

סדר השכיבה

בתחלת הלילה ישכב על צד שמאל³ כנז' בהרמב"ם ז"ל ואחר הצות הלילה, אם ירצה לישון, יתהפך לצד ימינו ומועיל מאוד לבטל כחות החיצונים. [ד"קצג]

נתינת המיטה

ענין נתינת המיטה⁴ בין צפון לדרום יהיה דוגמת אדם הראשון כשנברא, וכדוגמא שיעור קומה העליונה: ראשו למזרח כנגד הדעת הנקרא מזרח ממזרח אביא זרעך, ורגליו למערב יסוד ומלכות כנז' אצלינו בענין נטילת הלולב, וידו הימנית בדרום שהוא החסד, ויד השמאלית בצפון שהיא הגבורה. (שע"המצ בראשית ד"י)

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

³ גם אמר לי הר"ש סאגיס בשם מורי ז"ל כי הרוצה להינצל שלא יראה קרי בחלום על מיטתו. שאחר שיאמר פסוק בידך אפקיד רוחי וכו', בסוף סדר קריאת שמע על המיטה, יאמר אח"כ קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא ויכוין בשם השני של שם בן מ"ב הרמוז בר"ת הנז' והוא קרעשטן כולו נקוד בשב"א אם אינו יודע ניקודו האמיתי הראוי לשם זה ויכוין שבשם זה יהיה קורע כח השטן כדי שלא יביאנו לידי קרי. [דקפ"א שע"הק כת"י שמועות מהחברים].

⁴ ראשו יהיה למזרח ורגליו למערב, באופן שידו הימנית לכיוון הדרום וידו השמאלית לצפון, כשהוא הוא נשכב על גבו, פירוש, לא בשעת השינה [שאיין לישון עך הגב או על הבטן כידוע] ולא בשעת התשמיש. יוצא כי רק הזרועות הם בכיוון צפון דרום, ולא כיוון המיטה. ולכן, יניח המיטה בין מזרח למערב.

סדר נטילת ידים דשחרית

סדר הקימה

בתחלה ימול האדם ידיו בשחרית ויברך ברכת נטילת ידים, ואח"כ יפנה ויעשה צרכיו, ימהר גופו וינקה עצמו ויברך ברכת אשר יצר. ירחוץ פניו ידיו ורגליו וילבוש מלבושיו ואז יברך ברכות השחר. [דמ"ג-דר"ג]

אם לא ישן כל הלילה – ברכת אשר יצר – איסור השהיית נקביו אין לברך על ברכת נטילת ידים ועל ברכת אשר יצר, אם לא נתחייב בהם [דף ל"ה ענין ברכות השחר]

ימול ידיו בבקר אף⁵ אם לא עשה צרכיו וזה לסיבת העביר מהם הזוהמא. [דל"ו]. אסור להשהות נקביו ולהתאפק [שע"המצ שמיני].

סדר נטילת ידים של שחרית (ד"ל):

בתחלה נוטל כלי של המים בידו הימנית מעבירו לידו השמאלית. שופך מים מידו השמאלית לידו הימנית, ואח"כ ישפוך מים מידו הימנית לידו השמאלית, הרי פעם א'.
וחזור בסדר הזה פעם שנית ושלישית, באופן שתרחוץ כל יד ויד, ג' פעמים בסירוגין. קודם על ימין ואח"כ על יד שמאל.

יעלה ויזקוף ידיו, ויפשוט כפות הידים כמי שרוצה לקבל בהם איזה דבר וזה לרמוז קבלת המהרה ולמיתוק חמש הגבורות שבהם ע"י מימי החסד שהם ה' חסדים ולפי שאין המים ניטלין בזרועות אלא בידיים ויחבר יחד שתי הזרועות באופן שלא יצאו קשרי הזרועות לאחור הגב בסוד כל אחריהם ביתה. (דל"ו)

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁵ משמע שנטילת ידים ל'אשר יצר' דמי לנטילת ידים דשחרית, ג"פ בסירוגין.

סדר הלבישה

אין להתכבד במלבושים נאים יותר מדאי, ויש לאכול דבר מועט מאד, אבל במלבושי אשתו יזהר מאד לכבדה ולהלבישה, ויפיק כל רצונה, אף אם אין בידו משנת כל כך. [שעהמ"צ דק"נא]

כאשר האדם לובש בגדו, יקח ב' צידי הלבוש ביד ימינו מצד ימין ואח"כ ישאיר צד הימני של המלבוש בצד ימינו ויחזיק צד השמאלי של המלבוש ביד שמאלו דרך האחור ילבש אח"כ צד הימני של הבגד ביד ימינו ואח"כ ילבש צד שמאלי של המלבוש ביד שמאלו. ותמיד יכוין לכלול הכל בימין ואח"כ הימין נותנו אל השמאל. ועיין במה שנבאר בענין לבישת המנעלים. [דל"ח].

יפשוט זרועותיו תמיד כדי שיכנים קשרי הזרועות כלפי הגוף בצדו, בסוד וכל אחוריהם ביתה הנז' בס' הזוהר פ' ויחי, ולא יהיו כפופים באופן שיצאו הקשרים לצד אחורי הגוף. [שער"הק ד"קעט בשם רבי אברהם הלוי ברוכים]

ללבוש שני מלבושים ביחד

אין מוב לאדם ללבוש שתי מלבושין ביחד, והעושה כן קשה מאד לשכחה (ד"ל"ח):

נעילת נעלים

ינעל תחילה נעל ימין ולא יקשרנו ואח"כ ילבש נעלו השמאלי ולא יקשרנו, ואז יקשור של ימין ואח"כ יקשור של שמאל. ואם אין קשרים [מרוכים] בנעליים, ינעול תחלה של ימין ואח"כ של שמאל. [דל"ח]

סדר ברכות השחר

מתי לברך ברכות השחר

יש לסדר את כל ברכות השחר בביתו בקומו ממיטתו, אחרי שהכין את עצמו, אף קודם אור היום עד פרשת העקידה. יעסוק אח"כ בתורה. ואם נמצא בבית הכנסת, יענה אמן על ברכות השחר של חברו. אף אם עומד באמצע הזמירות, יפסיק כדי לענות אחריהם אמן, אף אם המברכים רבים.
(ד"ל^ה)

חייב אדם לסדר ולברך כל הי"ח ברכות שיש מן על נמילת ידים עד סוף ברכת התורה ע"פ סדר התלמוד, בכל יום, אעפ"י שלא נתחייב בהם, לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו. [דף ל"ה ענין ברכות השחר] יש לברך ברכת הנותן ליעף כח ולא כדברי בעל ספר שלחן ערוך ז"ל. [דק"פ-דקפ"ה]

יענה אמן באמצע שתי ברכות של אשר קדשנו על דברי תורה ובין ברכת והערב נא ה' אלהינו וכו'. נראה שהם שתי ברכות וכמו שכתב בעל המורים, כי והערב נא היא ברכה שניה בפני עצמה ואינה סיום ברכה ראשונה. [דק"פ נוסח התפלה]

סדר תיקון חצות

קינה ובכיה קודם חצות לילה

גם אין ראוי לומר שום קינה ולא לעורר שום בכיה על חרבן הבית, רק אחר חצות לילה כנו' בזוהר בפ' ויקהל. גם פעמים הרבה, כי בחצות הלילה מתעוררות אז הבכיה למעלה על חרבן בית המקדש, וזה הוא זמנה האמיתית. [דקצ"ד]

ישיבה בפתח הדלת

תשב אצל הפתח סמוך למזוזה, ותסיר געלייך, ותשאר יחף, ותעמף ראשך כאבל, ותרבה בכיה כפי כחך, ותקח אפר מקלה, ותשים על מצחך במקום הנחת תפלין. גם תכוף ראשך ותחבק פניך בקרקע ממש, ותכוין בזה על שריפת התורה שנעשית אפר.

בכיה בחצות לילה

וכשיקום בחצות לילה יעשה שני דברים. הראשון, יבכה בעת חצות ממש על חרבן הבית וישתף עצמו בצער השכינה, ויבכה כמו חצי שעה או יותר על מירוד רחל וגירושיה וגלותיה ועל חרבן בית המקדש כי כל זה נעשה ע"י עונותינו. ויכוין כי ע"י עונותינו גרמנו שהנשמות יפלו למטה בקליפות ונתערבו טוב ברע כגודע. ולכן צריך האדם לבכות ולהשתתף בצערה זה [של השכינה]. [ד"ר]

לימוד תורה או תיקון חצות

ואחר שעשה הבכיה הזו, יקום ממקומו ויעסוק בתורה עד אור הבקר, עד עלות השחר. [דרמ"ז].

בלילי הקיץ הקצרים, אם קמת מממתך קרוב לעמוד השחר, אל תחוש לעסוק בתורה. רק תעשה סדר הבכיה כנזכר [תיקון חצות]. ואם ישאר זמן, תעסוק בתורה. והזהר מאד שלא תבטל מתיקון חצות, אפילו לילה אחד, כי הוא ענין רב התועלת. [ד"ר/דר"א].

מי שאין לו כח ללמוד כל הלילה

ודע כי העיקר הוא שצריך להשתדל מאד בכל כחו לעסוק בתורה כל חצות לילה עד שיעלה עמוד השחר. וילך להתפלל ולא יפסיק בשינה כלל, ודבר זה אין למעלה ממנו.

אבל אם אין כח לאדם ויכולת להיות ניעור כל חצות הלילה כנזכר, אז תקום ממש בחצות לילה, ותבכה על החרבן כמו חצי שעה כנ"ל. ואח"כ תעסוק עוד שעה בתורה, ותחזור לישון. אח"כ, תקום כמו חצי שעה קודם עלות השחר, ותחזור לעסוק בתורה, באופן שקודם שיעלה השחר, אתה תהיה מתקשר עם השכינה, וזהו סוד 'אעירה שחר', אני מעורר השחר, כי העיקר הוא שיהיה ניעור בעמוד השחר. [ד"ר/דר"א].

סדר בית הכנסת

מעשרה הראשונים

מצוה גדולה היא להיות מעשרה הראשונים בבהכ"נ באשמורת, טרם אור היום. אחרי שבא לבה"כ והוא אחד מעשרה ראשונים, לא יצא משם עד שישלים שם תפילתו.

ואותם הנוהגים להיות מעשרה ראשונים בבהכ"נ, ולא משלימים התפילה אלא יוצאים והולכים להתפלל בבהכ"נ אחר, כדי להשלים שם עשרה ראשונים פעם נוספת, טעות גמורה היא בידם. ולא תחשב למצוה כלל. עדיף לצאת לבית הכנסת, אחרי אשמורת הבוקר, במלית ותפילין, מלהיות מעשרה ראשונים. [דל"ב] אין להקיף את התיבה, ובפרט אם אינו מעשרה הראשונים, מחשש ליוהרא. [שם]

כניסה לבית הכנסת – פסוק 'ואני ברוב חסדך'

לפני להיכנס לבה"כ, צריך ליזהר מאד מאד להתעכב מעט בפתח, ולומר פסוק 'ואני ברוב חסדך אבא ביתך' וכו' [דל"ג], בכל הימים ובכל תפלה מג' תפלות, ערב ובוקר וצהריים. ולא תאמר הפסוק הזה [ואני ברוב חסדך אבא ביתך וכו'] [אחר]⁶ שנכנסת [אלא בפתח בית הכנסת], כי מנהג זה הוא טעות ביד הנוהגין כן (ד"לג):

יראה עצמו ירא וחרד ומזדעזע ליכנס בהיכל מלכו של עולם. וענין זה מועיל מאד אל השלימות של האדם ואל ההשגה. וזה סוד הפסוק 'ומקדשי תיראו'. גם זהו מ"ש בגמרא בענין אחיתופל, שלמדו לדוד הע"ה

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁶ שמעתי בשם מורי ז"ל שבכניסתו לבה"כ ישתחוה כנגד ההיכל ואחר כך יאמר מזמור אלה"ם יחננו ויברכנו וכו' אשר יש בו ז' פסוקים וכנגדם יקיף ז' הקפות סביב התיבה שבאמצע בה"כ. אמנם ביום השבת, אין צורך להקיף רק הקפה א' בלבד. שמעתי בשם מורי ז"ל. [דקפ"א שער"הק כת"י שמועות מהחברים]

פסוק 'בבית אלהים נהלך ברגש', ורמז ג"כ ענין ברגש שיתרגש האדם
ויזדעזע בעת כניסתו בבית אלהים שהוא בהכ"נ. [דף ל"ב]

יוהר לא לדבר כלל בבית הכנסת, אף שלא בשעת התפילה, כדי לא
לימשך לדיבור של חול.

לא יכניס אצבעו לתוך האזניים לנקותם, מהתחלת הברכות עד עלינו
לשבת, ואם עשה, צריך נמילת ידים. גם לא ירוק בבית הכנסת כלל.
[ד"לד]:

עניני בית הכנסת ובית המדרש

קדושת בית המדרש חמורה⁷ מקדושת בית הכנסת. [שע"המצ ואתחנן דפ"ד]

בידורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁷ ואם כן, אם דרכו לאכול בבית המדרש, הרי שפשוט מותר לאכול בבית הכנסת. או,
אפשר לומר כי אם אוסרים לאכול בבית הכנסת, ק"ו דק"ו שאסור לאכול בבית המדרש.

סדר לבישת הטלית

מי חייב בציצית

נשים פטורות מן הציצית. [ד"ג]

טלית קטן תחת בגדיו

ילבש הטלית הקטן על החלוק מתחת שאר הבגדים, שלא כדעת⁸ המתיהרים ללבושו על כל בגדיו ומעות גמור בידם הפך האמת [ד"ד]: [ד"מג] וכשיאיר היום, יתעטף בתחלה בציצית ואח"כ יניח תפילין, הפך מן המקדמים התפילין אל הטלית, ומעות גמורה היא בידם. ואח"כ יתחיל תפלתו מן פרשת העקידה ואילך. (ד"לה)

קדמת ציצית לתפילין

צריך להקדים וללבוש טלית קטן ואחריו הטלית גדול של העיטוף [ד"ו-ז]

תשמיש מצוה

טלית אינו תשמיש קדושה כתפילין. אבל הציציות הנמשכין ויוצאין מן הטלית הזה, נקרא תשמישי מצוה שאינן נזרקין כמשו"ל, כי יש לנו בהם יותר השגה (ד"ה)

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומוזלתו

⁸ ועיין בב"י שדעתו ומנהגו הראשון היה ללבוש הטלית קטן תחת מלבושיו, וכך היה המנהג המרווח. ור"י הבעש"ט זיע"א נהג פשרה בין השו"ע ובין האר"י ז"ל, ולבש הטלית על בגדיו תחת הווסט או בגד העליון.

מיקום המלת הציציות

במלית קמן ישיל ציציות בשני נקבים סמוכים זה לזה, כעין נקודת צירי בכל כנף וכנף מד' כנפות המלית. יוציא חומי הציציות דרך שתי הנקבים ההם באופן שיהיו שתי קצוות חומי הציציות מתגלים בצד א' החיצון [כלפי חוץ]. סברא זו נמצאת בספר האגור, ויש לעשות כן בציצית קמן ולא במלית גדול. [ד"ד]

אין להטיל ציציות במלית עד שירחיק ג' אצבעות בלבד מסיום שפת המלית, כלפי מעלה (ד"ד):

גם ארז"ל שלא ירחיק מקשר גודל והוא שיעור חצי אצבע של הגודל. באופן שלא ירחיק אלא כמלא קשר גודל שהוא חציו של גודל, כי הגודל אין לו אלא ב' קשרים. ולכן ארז"ל כי לא ירחיק מקשר גודל כלפי מעלה ולא יקרב כלפי מטה פחות מג' אצבעות שהם אמה וקמיצה וזרת. [ד"ד]

אלו הג' אצבעות נמדדות ברחבן זו ע"ג זו, ולא באורכן. ומלא קשר גודל הוא לאורכו, להורות מיתוקן שבדרך ירידה. [ד"ד] לכן אנו משערין קשר הגודל בהיותו זקוף ולא לרחבו. [ד"ד]

כיפול ושיזור החומים

צריך שיהיו החומים כפולים ושיזורים יחד, ודבר זה הוא חובה לעיכובא [ד"ב]

ענין עשיית הציצית כפי מנהג מורי ז"ל

הנה הציצית צריך לעשותו שלישי א' גדיל, ושני שלישי ענף. והגדיל יעשה על דרך זה: שיעשנו חוליות חוליות כל חוליא מן ג' כריכות. בתחלה יקשור שני קשרים סמוך אל הכנף. ומיד סמוך לו, יעשה ז' כריכות. אח"ז יקשור שני קשרים נוספים. ויעשה אריגה שנית מן ח' כריכות ויקשור שני קשרים. ויארזג בשלישית י"א כריכות ויקשור שני קשרים. ויארזג ברביעית י"ג כריכות, ויקשור שני קשרים. והרי הם ט"ל כריכות כמנין ט"ל אותיות דאהי"ה דההי"ן כנ"ל וכמספר ה' אח"ד. [ד"ד]

יש בכל כנף וכנף ה' קשרים (ב' קשרים ביחד כל פעם) וד' אוירים (שכל אחד יש מספר הכריכות). [ד"ד]

קשירת ראשי כל חוט וחוט של הציצית יקשור⁹ כל קצה חוט וחוט של הציצית, כדי שלא יתקלקלו ויתפרדו משזירתם. [ד"ד]

תכלת בזמנו

בזמן הזה שאין לנו תכלת, אין התכלת מעכב את הלבן כגו' במשנה, והלבן לבדו הוא מצוה גמורה מן התורה. [ד"ב]: ולכן התכלת אינו מעכב הלבן והלבן אינו מעכב התכלת. ואילו הכל היה בחינה א', היה ראוי שהלבן יעכב לתכלת והתכלת ללבן. [ד"ב] אבל הציצית שכולו לבן שאנו נוהגין עתה אחר החרבן, הוא מד' מוחין הכלולין בבינה דאימא שהיא עצמה בינה דאימא בתחלה, וזהו הטעם שאין לנו תכלת בזמן הזה. [ד"א]

וכדי להשלים חשבון הל"ב חוטינו אנו לוקחים את המלכות שהיא התכלת עמהם כדי להשלימן. אבל כפי זה, לא היה צריך להיות תכלת אלא בחוט השמיני¹⁰ שבציצית הרביעי, ולא בכל ציצית מן הד'. [ד"ב]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁹ ראיתי למורי ע"ה שלא היה מוחה בזה אף כי יש מפקפקים ואדרבה נ"ל שהוא היה הפין בקשירת ראשיהם. עכ"ל מוהר"ח"ו. [שם]
בענין קשירת ראשי כל חוט וחוט של הציצית כדי שלא יתפרדו משזירתן: א"ש גם היה אבא מארי ז"ל (רבי חיים ויטאל) עושה. שנים חיים ישלם.
¹⁰ בכל הד' כנפות הטלית.

השלכת ציציות לחוץ

גם יוציא הציציות החוצה כדרך השלכתם. [דכ"ד ע"ב]. ויוצאין לחוץ בגילוי,
לכן נקרא הציציות בלשון כנף. (דכ"ג ע"ב).

ודע כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה ורגע וכמ"ש זוראיתם
אותו, והוא תועלת גדול לנשמה שלא תזדמן חטא לידה אם יזהר בכך,
וגם ישיג תועלת גדול. יסתכל בהם בעת תפלת שחרית בק"ש, כשאומר
פרשת ציצית, וגם יסתכל בהם באמצע היום שלא בזמן ק"ש. ודע כי
צריך להסתכל בהם שתי פעמים זו אחר זו [דט"ו].

לבישת המלית קמן ביום ובלילה

הנחת מלית קמן ועיטוף מלית גדול. [דנ"ט].

דע כי לילה לאו זמן ציצית הוא כנו' בגמרא. אמנם אין זה אלא בענין
מלית גדולה שבו מתעטף אדם ראשו. מש"כ (מה שאין כן) במלית קמן.
[ד"ד]

הציצית קמן נוהג אפילו בלילה. [דקצ"ג]

מלית קמן נכון להיות על האדם תמיד ביום ובלילה ולישון עמו. [דקפ"ה]
וזהר שלא להסיר מעליו ציצית קמן לא ביום ולא בלילה ובשוכבו על
מפתו יניח המלית קמן, וישכב עמו במטה. ואין שום זמן¹¹ להסירו מעליו,
אלא בכניסתו לבית המרחץ. [ד"קצד]

סימן ועמרת בצד המלית גדול העליון

אין להקפיד להניח סימן במלית לשים תמיד צד א' של המלית על הראש
כמו שנוהגין האשכנזים, ומנהג זה הוא מעות [ד"ח]:

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

¹¹ גם לא בבית הכיסא ובתשמיש המיטה, והאר"י ז"ל לא הבחין ביניהם לבין שאר הנהגות
ביום או בלילה.

עטיפה וברכה על טלית קטן

ואח"כ ע"י שתי ברכותיהם¹² [על טלית קאו וטלית גדול] נתקן אור מקיף שלהם [דמ"ג]

יעמוף קודם ראשו בטלית קטן ממש ואח"כ יברך¹³ להתעמף בציצית, ומשמימו מעל ראשו, ומכניס ראשו בתוכו, ואז מורידו על שני כתיפיו למטה על גופו, כדרך לבישתו. [די"ד]

ביציאתו ביום¹⁴ מבית הטבילה ומבית המרחץ וכיוצא בזה, ילבש טלית קטן ויברך עליו ברכת להתעמף בציצית. [די"ד]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרצ"ו ומוזולתו

¹² ואיך יברך על טלית קטן כשהוא לובש אותו תמיד בין ביום בין בלילה? אלא כשיש יטבול במקווה קודם תפילת שחרית, ולכן, יש לברך בליבושו מחדש. ומתקן אור מקיף שלטלית קטן וטלית גדול. ועיין להלן מה שכתבנו בענין ברכת טלית קטן בלילה.

¹³ לפי האר"י ז"ל, יש להתעמף בראשו קודם, אח"כ לברך, ואז לשומטו מהראש אל הגוף כדרך מלבוש. וכך הוא פסק השו"ע ס' ה' ס"ק א'. אמנם, לאפוקי הטלית גדול, עיקר לבישתו של הטלית קטן הוא על הגוף, ולא עיטוף הראש.

¹⁴ ברכת טלית קטן בלילה:

היינו אמורים לעסוק בשאלה זו בלשון מוהרצ"ו הקודם, כי טלית קטן זמנה בלילה. אלא שעיקר הסוגייה נמצאת כאן במילה הזאת 'ביום'. ידוע כי לא מברכין על טלית, קטן כגדול, בלילה.

1. כי לילה לאו זמן ציצית, ולפי האר"י ז"ל, דין זה חל רק על טלית גדול.
2. כי אף שטלית קטן זמנה בלילה, מ"מ מספק, בפלוגתא בין הרמב"ם לרא"ש, לא מברכין.

3. לדעת האר"י ז"ל [בענין הקודם, לתקן אור מקיף של טלית קטן וגדול], יש לברך ב' ברכות [על טלית קטן ועל הגדול] קודם תפילת שחרית. ואיך יברך על הקטן אם לא הסיר אותו, לא בלילה ולא ביום? ואם אומרים שרק בזמן המרחץ או הטבילה יש להסירו, כדברי האר"י ז"ל, הרי שהוא בעצמו לא היה טובל קודם אשמורת הבוקר. ולא כתוב בשום מקום וגם לא בסוף סדר תיקון חצות או קודם תפילת שחרית, שיש לטבול. אדרבה, מובא כי בערב שבת היה ז"ל טובל לא קודם שעה חמישית. גם ביום שבת, כתב מוהרצ"ו שראה את רבו ז"ל ליטול ספר וטלית לבית הטבילה שהוא מחוץ לעיר צפת – בשחרית- ולא בלילה או באשמורת הבוקר. משמע באור היום. גם כן ב'ליל' שבועות, שיש לטבול רק באשמורת הבוקר. דווא זמנים שאפשר לברך על טלית קטן.

סדר עמיפת המלית גדול (שער התפלה ד"ג):

המלית הגדול הוא כנגד חיזונויותם ולכן נלבש על כל המלבושים [דמ"ג]

הצריכו הגאונים להתעמף עמיפת ישמעאלים: מעבירים ב' הציציות שבצד ימין סביב גרונו לצד שמאל על הכתף השמאלי לאחורי הגב, ושתי הציציות האחרים השמאלים ישארו תלויים קדימה ולא באחור. יעביר אח"כ ב' ציציות השמאלים הקדמיים גם על כתף השמאלי, לחבר כל הד' ציציות ביחד, תלויין כנגב בצד שמאל, מאחורי החזה. וטוב ונכון לעשות כך, ולפחות יתעמף כך כדי שיעור הליכת ארבע אמות בעת שמתעמף בציצית ואח"כ יסיר העימוף מעל צוארו, ולכן בהיות האדם שלא בשעת התפלה בשאר היום, אינינו חייב בעימוף ציצית הגדול, רק בציצית קטן, די לו. [ד"ז/יד].

שיעור מלית גדול

שיעור זה המלית, צריך להקפיד שיכסה כל ראשו וגם כל גופו, ולא יותר. ושיעור זה הוא עד מקום החזה שהוא רובו של גוף האדם. [ד"ג] ואין אנו חוששין אל המלית שיכסה למטה מן החזה, פנים ואחור [ד"ו].

---

4. מעדות מוהרח"ו, האר"י ז"ל היה הולך לבית הכנסת מעוטף בטלית גדול ומעוטר בתפילין, וכותב מוהרח"ו דברי האר"י ז"ל שענה לו: 'ביום ולא בלילה' לגבי הנחת תפילין. גם מדייק, שהוא ראה את רבו ז"ל, הולך מביתו לבית הכנסת. באופן שלא מן בית הטבילה לבית הכנסת. או מהבית לבית הטבילה. ובוודאי שמי שנשמא בלילה, חלילה, יטבול קודם התפילה, ואין זה עניינו כעת. גם, לא מעיד מוהרח"ו על האר"י ז"ל בזה, מסיבה פשוטה, כי לא היה נמצא עם האר"י ז"ל בלילה קודם אשמורת הבוקר, אלא מביא דברי רבו ז"ל שמסר מה סדר הלילה. והדרך היחידה היא, שהיה ממשמש בטליתו באשמורת הבוקר, והיה מברך עליו, וכן מובא בשו"ע.

5. לכן דייק מוהרח"ו בעדותו על רבו ז"ל, ביציאתו ביום מכית הטבילה ומכית המרחץ וכיוצא בזה. דווקא ביום, ולא קודם אשמורת הבוקר, כדי שיוכל לברך על טלית קטן. ודו"ק.

סדר הנחת תפילין

מתחלת עשר שנים ואילך מתחילין להנך את הקטן בקצת מצות מדרבנן, כגון אכילה ביום הכיפורים וכיוצא, אמנם עדין אינו ראוי למצות מן התורה כי אינו איש גמור. ואם תוסיף ד' שנים אלו על מ' שנים ויום א' הנז"ל יהיו י"ג¹⁵ ויום א', ואז הוא איש גמור לכל דבריו. [שעהקד"מ ד"רמז]

עיקר מצות התפילין הוא בבוקר בעת התפלה לפי שאז יש מוחין גמורים. אבל בשאר היום, שאינן אלא מכח רשימו בלבד, אין כל כך מצוה וחובה כמו בזמן התפלה. [דכ"ג]

ילבוש טלית קטן ואחריו טלית גדול, ואז יניח אחרי זה את התפילין, היפך סברת קצת המקובלים המניחין התפילין קודם הציצית הגדול אחר שהניחו ציצית קטן ומכ"ש (ומ' כל שכן) שאין לעשות כדברי האחרים האומרים שהתפילין קודמין לכל בחינות הציצית. [ד"ו-ז]

ולכן אנו מקדימין להניח התפילין קודם התפלה, כי התפילין הם מן רשימו דאתמול שנעשה בחינת תפילין, ובתפלה באים אח"כ מוחין חדשים פנימים. [דכ"ג]

דיני הסופר

סופר סת"ם פשוט אף במיעוט בקיאותו, כשר לכתוב ס"ת. ומותר לכתוב שמות הוי"ה אחרי שסיים לכתוב כל הס"ת כולו בהשאירו גליון חלק במקומותם. [שעהמ"צ דק"מו]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹⁵ ולא קצת פוסקים שכתבו דווקא ביום י"ג, ולא להמתין היום שאח"כ.

דיני ס"ת

יש נמנעים מלקיים מצות כתיבת ס"ת, מפני שני דברים. א' שאינם יודעים לכתוב וחושבין שעיקר המצוה לכתובו בידו, והב' הוא לפי שאין בזמנינו יודעים ובקיאים בחסרות ויתרות ופתוחות וסתומות כנו' בגמ'. [שעהמ"צ דק"מו]

כתיבת התפילין (ד"מז עד דף כ"ו):

קודם שיתחיל לכתוב, יתפלל ויאמר: ירמיו"א שתשרה שכינתך במעשה ידי ותצילחני בכתיבתי זאת שאני כותב תפלין אלו לשם קדושת מצוה תפלין שציוונו ה' אלהינו, ותצילני ממטעות הכתיבה וממטעות, הכוונה אמר וכלהי"ר צון. [ד"ח]

כבר ידעת שהפרשיות של ראש נכתבים ד' ד' שורות בכל פרשה ופרשה, ופרשיות של יד נכתבות ז' ז' שורות כל פרשה ופרשה. [דמ"ז]

- פרשיות של ראש:

פרשת קדש ד' שורותיה הם כזה: וידבר, מזה, בחדש, בצאתי. פרשת והיה כי יביאך: שורותיה הם כזה: והיה, וכל פטר, ה' ממצרים, פטר רחם.

פרשת שמע שורותיה: שמע, נפשך, לבניך, לאות. פרשת והיה אם שמוע שורותיה: והיה, ונתתי, יכולה, בשבתך.

- פרשיות של יד:

פרשת קדש ז' שורותיה: וידבר, את היום, בחדש, זבת, את שבעת, ה' לי בצאתי, ה' ממצרים.

פרשה שניה: והיה, רחם, ואם לא, זאת, לשלחנו, לה' כל, עיניך.

פרשה ג': שמע, את, מאודך, היום, בביתך, לאות, על מזוזת.

פרשה ד': והיה, ובכל נפשכם, ואכלת, ה' בכם, אשר ה', בין עיניכם, ביתך ובשעריך.

תחלה צריך שיכתוב התפילין של ראש ויתקנם לגמרי ויתפרם וישחירם, ואח"כ יכתוב התפילין של יד ויתקנם וישחירם. [ד"ח]

גם צריך לזהר לכתוב כל הד' פרשיות של ראש או כל הד' פרשיות של היד רצופים יחד, ולא יפסיק ביניהם בשום דיבור כלל ועיקר, ומכל שכן באמצעם. ואם הוא זקן או חולה, ואינו יכול לכתוב כל הד' פרשיות ביחד, יכתוב שלש פרשיות, ראשונות ואח"כ יכתוב הרביעית לבדה. ואם גם זה קשה לו, יכתוב על כל פנים שתי הפרשיות הראשונות יחד ולא יפסיק ביניהם בשום אופן. ואח"כ יכתוב שתי הפרשיות האחרונות ביחד. [ד"ח]

והנה, אם כתב שתי פרשיות הראשונות בלבד יחד והפסיק אח"כ, ובא לכתוב פרשת שמע, צריך שבתחלה יעביר הקולמוס בדיו, ויכתב על תיבת 'ידבר' של פרשת קודש ועל תיבת והיה של פרשה שניה. אח"כ יכתב מ'שמע' ואילך, וע"י כך נק' קצת חיבור. ואם כבר כתב בתחלה כל הג' פרשיות אז יעביר הקולמוס גם על תיבת שמע שבפרשה השלישית, ואח"כ יכתב פרשה רביעית כולה יחד. [ד"ח]

וענין הד' קלפים לבנים שכורכין בהם הפרשיות נתבאר בברכת אבות דראש השנה וע"ש. [ד"ב עין ברף של"ח טור א']

צורת האותיות

לכל צורות אותיות יש סוד נרמז למעלה, כי לכמה צירופים וציורים משתנים צורת האותיות. [ד"ט]

א' - צורת כל האלפ"ין שבתפילין הם בצורת י' ו' ד' מש"כ בשאר כל האותיות כגון השיני"ן והעיני"ן והצד"י וכיוצא בהם כי כולם הם בחינת יודי"ן ולא צורת זייני"ן. [ד"כ]

צורת האל"ף שכותבין האשכנזים שעושי"ן יו"ד ראשונה שבאות האל"ף כעין זיי"ן, יש בזה רמז בספר התיקונין. [ד"ט]

ה' - כל צורת ההיהי"ן הראשונות של שם ההוי"ה יהיה להם כעין קוין
א' קמן מאד למטה בסיום רגל ו' זעירא שבתוך אות הה"א.

י' - וכל צורת יודי"ן יהיה בה ג' קוצין א' למעלה וא' למטה וא' באמצע
גופה.

ט' - וכל צורת המית"ן יהיה קו שמאלי שבה כעין ז'.

ע' - וכל צורת העייני"ן יהיו שני הקוים שבה כעין שני ווי"ן ולא כעין
זייני"ן.

צ' - וכל צורת הצד"י יהיו שני יודי"ן בשני ראשיה הימני יהיה כעין יו"ד
הפוכה לאחוריה והשמאלי כעין ג' כפופה למטה ויו"ד ישרה על ראש
הנו"ן הכפופה

צור [של אות צ'] היא ב' יודי"ן ונו"ן פשוטה תחת היו"ד הב' ולא כמו
שכותבים קצת סופרים צורת י' א' ונו"ן א' גם לא כמו שכותבים צורת זי"ן
ונו"ן (...). ונמצא כי ב' יודי"ן יהיו הופכות פניהם זו מזו. [שעהמא"מ ד"ד/ה]

ואות צד"י היא צדיק. [שעהקד"מ ד"רנט]

(...) ואמנם, אות הצד"י פשוטה [וגם סופית] מורכבת משתי אותיות י' ון

פשוטה כזה ין [שעה"פס דרעה מולתו]

והנה אות צ' רומזת אל זמן שהיו או"א אב"א ולכן צורתה היא ב' יודי"ן
ונו"ן פשוטה תחת היו"ד הב', ולא כמו שכותבים קצת סופרים צורת י'
אחד ונו"ן אחד, גם לא כמו שכותבים צורת זי"ן ונו"ן (...). ונמצא כי ב'
היודי"ן יהיו הופכות פניהם זו מזו. [שעה"מאמ ד"ד/ה]

ש' - ענין השיני"ן שבתפילין של ראש שהם שי"ן דתלת רישין ושי"ן דד'
רישין הם ז' ראשין. [דכ"א]

וכל השיניין יהיו ג' קוים שבה בעין ג' וויין ולא בעין זייניין. [ד"ח/י"מ]

קשר התפילין

קשר הראש בצורת דל"ת גדולה [ד"כו]:

אורך הרצועות

רצועת התפילין ארוכה בימין המניח תפילין עד החזה בלבד. וקצרה

בשמאלו. [שעהמא"מ ד"קנד/ה-ד"א]

ראוי להניח קצות הרצועות באכנמו או בחגורתו, כדי שלא יגיעו בקרקע.

[דכ"ז] ומ"מ, יזהר מאוד שהרצועות לא יגעו בקרקע. [ספר החזיונות ח"ד דת"ח] [עין

בהקדמת מוהר"ו סור מרע ועשה טוב]

צבע, עיבוד ומיקום הרצועות

צריך שיעבדם לשם קדושה, ולהשחיר את הרצועות פנים ואחור שחורות

כעורב. ותפילין דראש תאמר שהוא לשם ראש ותכוין לשם ההוי"ה,

ובשל יד תזכיר שהוא לשם יד ותכוין לשם אדני". [דכ"ב]

תפילין שמושא רבא

זוג של תפילין דרש"י כפי סברת שמושא רבא, הם אצבעים על אצבעים,

וחריציהם שקועים עד מקום המעברתא, באופן שיהיה כל בית ובית חלוק

ונפרד מחבירו. ובעת התפירה, יהיו חומי הגידין מפסיקים ועוברים בתוך

החריצים ממש, מעבר לעבר, מצד זה לצד זה. [דכ"ח]

דין התפילין בשאר היום

החכמים הראשונים היו התפילין בראשם¹⁶ כל היום כלו. [דכ"ב] [דקצ"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

¹⁶ עיין בפרק לימוד תורה, כי האר"י ז"ל היה נוהג להתעטף בטלית ולהניח תפילין אחרי פת שחרית ויוצא מביתו אל בית מדרשו ללמוד.

סדר הנחת תפילין

תחילה, תניח תפלה של יד מיושב ולא מעומד. [ד"כו] תקשור תפלה של יד בזרוע השמאלי במקום הקבורת, ותכסה זרועו עם המלית כדי שתהיה הנחת תפילין בהצנע.

קודם שתברך הברכה תכוין ואח"כ תקשור התפילין ותברך¹⁷ עליהם. [ד"כו]

ואח"כ תכרוך הרצועה סביב זרועו ז' כריכות. קודם יכרוך ז' כריכות סביב הזרוע, ורק אז יניח תפילין של ראש. אח"ז, תכרוך ג' כריכות הרצועה סביב האצבע האמצעי הנקרא אמה, כדרך הטבעת העגול של הקידושין הניתן באצבע. הכריכה העליונה תהיה בפרק האמצעי של האצבע הזה, ושתי כריכות תחתונות בפרק התחתון המחובר אל כף היד, שלא כדברי המתייהרים לכרוך כל ג' הכריכות בפרק התחתון, ושיבוש הוא בידם. [ד"כו]

כריכות הזרוע והקיבורת

רק אחרי שהניח תפלה של יד, יקשרנה למעלה במקום הקבורת, יוכל להוציא תפילין של ראש מן הכיס בלי חשש. וזה, אעפ"י שלא כרך עדין ז' הכריכות סביב הזרוע אחרי הנחת תפילין של יד. אבל ודאי שצריך לכרוך ז' כריכות האלו קודם שיניח תפילין של ראש. [ד"כו]

מלשון מוהר"ח¹⁷, אין זכר לכריכות נוספות על הקיבורת, כמנהג הנפוץ. וכך קיבל ר"י צמח מרבי שמואל ויטאל¹⁸ המעיד על מנהג אביו מפי רבו ז"ל, שכך לא היה כורך האר"י ז"ל שום כריכה בקיבורת. [זר זהב דח"ט].

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומזולתו

¹⁷ אפשר שיברך קודם לקשור התפילין, לא עובר לעשייתן כפסק השו"ע, אלא בשעת עשייתן כדברי אחת מן הדעות בתלמוד ירושלמי.

¹⁸ והנה אחר כמה שנים התפללתי פעם אחד בבית החכם השלם כמנהג ר' שמואל בקורא שמו ויטאל נר"ו וראה סדר הכריות שעשיתי אבל שם בקבורת לא עשה שום כריכה כלל ואמר החכם בקורא שמו [מוהרש"ו] שכן הרב אביו זלה"ה [מוהר"ח¹⁷] למד אותו והוא עצמו

הנחת תפילין של ראש

אין צריך לברך על התפלה של ראש (ד"מד): אבל סברת חכמי אשכנז שמברכין גם על תפילין של ראש (שם).

כיסוי תפילין של ראש במלית

גם צריך לכסות תפילין שבראש¹⁹ עם הטלית כנו' אצלנו טעם הדבר בענין שנהגו להתעטף במלית גדול כליל ליום הכיפורים (ד"ד):

הנחת תפילין של רש"י ושל ר"ת

כל אדם יזהר מאד לשים תמיד תפילין כסברת ר"ת. [שעה"ג ד"קמז]

ושם [בס' התיקונין] אמרו כי התפילין דסברת רש"י הם תפילין דהאי עלמא והתפילין דסברת ר"ת הם תפילין דעלמא דאתי. [דכ"ט]

בבוקר יניח שתי זוגות תפילין, דרש"י ודר"ת. ובמנחה, טוב להניח זוג זה של שימושא רבא, העולין במקום שתי הסברות דרש"י ודר"ת ביחד. [דכ"ח]

אופן הנחת תפילין דרש"י ודר"ת

צריך להניח בשחרית, ב' [רש"י ור"ת] הזוגות ביחד, כפי הכתוב בפ' הקומץ רבה, יש בראש להניח בו שני זוגות תפילין, ולא אחד אחרי השני. דאילו בזה אחר זה יש מקום לאלף זוגות. [דכ"ח]

יניח קודם תפילין של יד דרש"י, ואח"כ יד של ר"ת, שניהם בקיבורת שהוא פרק העליון שבזרוע השמאלית, ויד של רש"י יהיה יותר למעלה סמוך כלפי צד הכתף, ושל ר"ת יהיה יותר למטה ממנו סמוך אל פרק האמצעי. [דכ"ח]

הניח לו התפילין כסדר זה בפעם הראשונה שהלביש תפילין, שאביו הרב זלה"ה [מזהר"ו] לבשם לו אז, וכן אמר לו הרב אביו זלה"ה [מזהר"ו] שכן הרב יצחק זלה"ה [האר"י ז"ל] היה נוהג לעשות וממנו למד הרב אביו זלה"ה [מזהר"ו]. עכ"ל. [זר זהב דח"ט].

¹⁹ והדיוק הוא שאין לכסות המצח, אלא רק תפילין דראש.

תכרוך רצועות סביב הזרועות באופן כי כריכות של ר"ת תהיו תחת כרירות של רש"י, ורק כריכות של רש"י תהיו בגילוי.

וכן בתפלה של ראש: יניח תחלה תפילין דרש"י ואח"כ יניח תפילין דר"ת למעלה מתפילין דרש"י, וכן ג"כ הקשר של תפילין דרש"י יניח יותר למטה בעורף, והקשר דר"ת יהיה למעלה ממנו בעורף עצמו. [דכ"ח]

הסיח דעת מן התפילין

אסור להסיח דעתו מן התפילין בעודן עליו ויש לכוון בהן לאורך כל התפילה, חוץ בעת השמונה עשרה ובשעת לימוד (ועיסוק ב) תורה כמשך היום, שאז אתה פטור מכוונות אלו, כי בשתי זמנים אין חשש. [שעהמ"צ דקנ"ג]

סדר תפילת שחרית

קבלת מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך

קודם שהאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת מפרשת העקידה ואילך צריך שיקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך ויכוין לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו כי עי"ז תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי ובפרט אהבת החברים העוסקים בתורה ביחד צריך כל אחד ואחד לכלול עצמו כאלו הוא אבר אחד מן החברים שלו ובפרט אם יש להאדם ידיעה והשגה לדעת ולהכיר את חברו בבחינת הנשמה ואם יש איזה חבר מהם בצרה צריכים כולם לשתף עצמם בצערו או מחמת חולי או מחמת בנים ח"ו ויתפלל עליו וכן בכל תפילותיו וצרכיו ודבריו ישתף את חבריו עמו ומאד הזהירנו מורי ז"ל בענין אהבת החברים האלה שלנו של חברתנו. [דל"ד/ל"ה]

אמירת פרשיות המן ועשרת הדברות קודם התפילה

אין לומר קודם²⁰ התפילה את פרשת המן ועשרת הדברות וכיוצא בזה בפרשיות אחרות, כי הרי בימי הראשונים קבעום בתפלה ומפני המניין שלא יאמרו שאין עוד תורה ח"ו מן השמים אלא עשרת הדברות, לכן ביטלום, ומי זה יערב אל לבו לחזק את המניין ולנהוג מה שביטלו רז"ל

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומוזלתו

²⁰ אכילה קודם תפילת השחר

אסור לאכול קודם התפלה והאוכל כאילו מעונן ומנחש כנוכר בזוהר ויקהל דף רט"ו. (והוא מפירוש מוהר"ו על הזוהר קודם שלמד אצל האר"י ז"ל ומובא בעין חיים שער מ"ט פ"ד)

שלום לחבירו

הרה"ו ז"ל כשהיה הולך בדרך במקום שאינו נקי, והיו בני אדם נותנים לו שלום, היה משיב להם ברכה טובה, כדי שלא להזכיר באותו המקום שלום שהוא שמו של הקב"ה. אבל אם היה מקום נקי, היה משיב עליהם שלום וברכה טובה. הרה"ו צמח מעיד: כן שמעתי. [נגיד ומצוה דרל"ב]

בגמרא. (דל"ה) והאר"י ז"ל מנע את מוהרח"ו לאומרן, אף שמקודם לכן היה נוהג מוהרח"ו לאומרן.

תפילה בלחש בחול

לא יתפלל תפלתו בקול רם, אפילו סדר התפלה של מיושב כגון הזמירות וכיוצא בהם, להורות הכנעה ואימה ויראה לפני השי"ת. (דל"ד):

גם הזמירות והקרבנות והק"ש יאמרן מתוך סידור התפילה, ובתפילת העמידה דלחש יעצום עיניו לאומרה בעל פה. גם בחזרת התפלה יש לעצום עיניו, וישמע ויתכוון דברי הש"ץ. [דל"ה]

אמירת הברייתות

גם צריך לומר כל הברייתות הכתובות בסידורים שלנו עד כי כל שאור וכל דבש לא תקמירו ממנו אשה לה, ואז תאמר אח"כ ג' פסוקים אלו ה' צבאות עמנו וכו' ה' צבאות אשרי וכו' ה' הושיעה וכו' כי הם מסוגלים מאד לאומרם אחר פטום הקמורת [דמ"ט]

יקרא ג' פסוקים אלו באמירת פטום הקמרת קודם התפלה או אחריה או בתפלת מנחה, בין בשעת התפלה ובין בזמן מגפה ח"ו. [שם]

יאמר שבח 'אנא בכח' בניגון ובנעימה ואחר סיומו יאמר בשכמל"ו בלחש. [דמ"ז]

קדיש

אם יש לעמוד בשעת הקדיש
לא יעמוד בשום קדיש²¹ כלל, כי אותו הלשון שהוזכר בירושלמי
דמשמע ממנו שצריך לקום מעומד הנה הוא מעות ואיננו מן התלמוד
ירושלמי עצמו אלא הגהת איזי חכם שהגיהו, והאחרונים [פוסקים ראשונים
לדין] המפסוהו אח"כ בתוך דברי הירושלמי. [ד"נח].

אם שומע קדיש והוא עומד בין המתפללים²², כגון אחרי העמידה
דשחרית או דמנחה או דערבית, וכן בקדיש תתקבל של אחר חזרת ס"ת
להיכל, יענה בקדיש מעומד, ואחרי תיבות דאמירן בעלמא, ישב. [דק"פ-
דקפ"ה] [דקפ"ד]

אם העונה מסיים עד דאמירן בעלמא, קודם שהחזן יאמר שמיה דקודשא
ברוך הוא, צריך לענות כאן אמן פעם אחרת, באופן שהם חמשה אמנים.
[דנ"ד]

כוונת 'אמן יהא שלמה רבא' וכו' ככוונת 'אמן יהא שמיה רבא' [דנ"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

²¹ וגם לא בקדיש דברכו הראשון בליל שבת, שהיא מעות ממש, שאין לקום בקדיש
דברכו הראשון בליל שבת. ודלא כר"י צמח בנגיד ומצוה דנ"ב. ועיין שם בפירוש המהדיר
'באר יעקב' שכבר חיפש ולא מצא סמך באר"י ז"ל לקום בקדיש הזה וגם לא בברכו אלא
אם כבר עומדים בקבלת שבת ומיד אומרים קדיש וברכו.

²² כנראה מחמת 'בין העומדים אל תשב' מס' דרך ארץ זוטרא. וגם הוא בעצמו עומד, אבל
אם יושב, אף שכולם עומדים לענות קדיש, לא יעמוד איתם וישב.

סדר מהודו עד ישתבח

מזמור לה' קראו בשמו

יאמרו 'מזמור לה' קראו בשמו' אחר קדיש העשיה [קדיש על ישראל] וקודם
ברוך שאמר שהוא תיקון היצירה כמנהג הספרדים [לומר קדיש על ישראל קודם ברוך
שאמר]. [דנ"ט]

יאמרו 'מזמור לה' קראו בשמו' אחר קדיש העשיה [קדיש על ישראל] וקודם
ברוך שאמר שהוא תיקון היצירה כמנהג הספרדים [לומר קדיש על ישראל קודם ברוך
שאמר]. [דנ"ט]

ה' מלך

יאמר מעומד ב' פסוקים אלו: ה' מלך וכו' והיה ה' למלך וכו' [דס"א]

אם אדם אומר פסוקים אחרים או סדר הקרבנות ושומע את הקהל
אומרים ה' מלך וכו', צריך גם הוא לקום עמהם בעוד שהציבור אומרים
אותו, ואינו צריך לומר עמהם ה' מלך. [דס"א]

ציציות כברוך שאמר

ובהגיעו ל'ברוך שאמר', יקום מעומד עד סיום הברכה 'מלך מהולל
בתשכחות'. [דקפ"ב] [דקפ"פ-דקפ"ה]

וימשמש בב' הציציות הקדמיות אשר מלפניו ויאחזם בידו הימנית עד
גמר הברכה. [דס"א] וזה לרמוז כי הציציות וכן 'ברוך שאמר', שניהם הם
בעולם היצירה. יש ב'ברוך שאמר' פ"ז תיבות. [שס]

מזמור לתודה בישיבה

ואח"כ יושב ואומר מזמור לתודה מיושב. [שס]

אשרי יושבי ביתך

בתפלת שחרית: הנה ר"ת פ'זתח א'ת י'דיך הוא פא"י והוא שם א' מע"ב שמות מויסע. גם ס"ת פ'זתח א'ת י'דיך הוא חת"ך והוא שם קדוש המכונה בספרי המקובלים שם הפרנסה. והנה כל הכוונות שבפסוק הזה הם שוות כג' הזמנים שאומרים אשרי, והחילוק שביניהם אינו אלא בכוונת שם זה הנקרא חת"ך. [דס"ב/ס"ג]

לעמוד ב'זיכרך דוד'

יקום ויאמר בעמידה מן 'זיכרך דוד' עד שיאמר ד' תיבות א'תה ה'זא י'הו"ה ה'אלהים בלבד וישב. [ד"סד] [דק"פ-דקפ"ה]

נתינת הצדקה ב'זיכרך דוד'

יתן צדקה ביד רחווה, בכל בקר, כי עיקר ניתנה הוא בשחרית כשאומרים 'זיכרך דוד', כסוד אני בצדק אחזה פניך, קודם שיתפלל תפלת שמנה עשרה. [דס"ד][דקצ"א] ולא יהיה קמצן כלל. [שעהמ"צ דק"נא]

יתן צדקה זו עתה מעומד, והמעם הוא לפי שהצדקה היא מצות עשה, וראוי לעשות המצות מעומד. [ד"סד-סה]:

צריך לתת הצדקה בעת שאומר 'זאתה מושל בכ"ל', ביד הגבאי ב' פרומות ביחד, ואח"כ נותן עוד ביד הגבאי פרומה שלישית [דק"ף]

כשיקנה מצוה כמו תפילין או אתרוג, לא יקפיד לדעת כמה יתן במצוה הזו, אלא יפרע כל מה ששואלין לו בפעם ראשונה, בלי משא ומתן. [שעהמ"צ דקנ"א]

פיומים באמצע התפילה

אף באמצע ברכות יוצר וישתבח, יאמר פיומי הקדמונים, לפי שהם היו תנאים והיו יודעים מה שהיו מתקנים, וכל דבריהם היו מיוסדים על פי דרך האמת. [דק"פ-דקפ"ה]

אמירת 'שתבח ויתפאר וכו' בעת שהש"ץ אומר ברכו
ברכו את ה' המבורך. ויענו הקהל ברוך ה' המבורך לעולם ועד. [דק"פ-דקפ"ה]

בעוד השליח ציבור אומר ברכו, יאמרו כל הקהל בלחש 'שתבח ויתפאר
שמו של מלך מלכי המלכים וכו' ככתוב בסידורים הדפוסים. [דק"פ-דקפ"ה]
(ד"ס):

סדר היוצר וק"ש

ברכות היוצר
כשתתחיל ברכת 'יוצר אור' [יוצר אור' ובורא חושך] תמשמש בתפלה של יד
(ד"ס):

קיבוץ הציציות
בהגיעך 'מהר והבא עלינו ברכה ושלום' וכו' תתיר²³ אותם הכנפות של
הטלית המונחות על כתפותיך ותתירם שיפלו הציציות למטה.
ובאומך מארבע כנפות הארץ, צריך שתעלה שתי צדדי הטלית
הקדמיים, ותשימם על גבי שתי כתפותיך כדרך מה שנוהגין קצת בני
אדם, באופן שישארו שתי ציציות מאחור ושתי ציציות לפנים.
ואח"כ תקבץ שרשי ארבע הציציות יחד ביד שמאלו ותחזיקם בשמאלו,
ותניחם בחוזה על לבבך כל זמן קרית שמע עד 'ודבריו חיים וקיימים
ונאמנים וכו'. [דק"פ-דקפ"ה] [ד"ח] [דס"ז] [ד"עז] [ד"צז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

²³ באופן כי הטלית גדול היה מכסה חלק הגב העליון, ו' כנפות בכל צד היו נופלות קדימה
בין הזרוע, וכהלבשת הטלית גדול אצל חלק מעדות תוניסיה ותימן ופולין. ואז, ב'מהר
והבא עלינו וכו', יש להשפיל את כל הכנפות ולהלביש את הטלית גדול כהרגלנו היום.

זמן קריאת שמע דשחרית

כי הנה רשב"י ורבינו הקדוש ושאר החכמים אשר תורתם אומנותם לא היו חוששין להתפלל בזמנה אבל בעת הגיע זמן הק"ש היו חוששין ונזהרין מאד לומר פסוק ראשון של שמע ישראל, אבל שאר הק"ש הוא תיקון רמ"ח איברים. [דע"ט]

ולכן כשאומרים ק"ש של הבקר קודם הנץ החמה אין מורה להחזיר המוחין כי כמעט שלא עבר רגע קטון שנסתלקו ולכן בקלות אפשר להחזירם. וזהו הטעם שהיו הוותיקים גומרין אותה קודם הנץ החמה וע"י כן לא היו צריכין לקרות הק"ש שתי פעמים בתפלת השחר. [דע"א]

אבל אנו, רוב העולם, אין אומרים הק"ש קודם הנץ החמה אלא עד אחר הנץ החמה ממש. לכן אנו צריכין לקרות ב"פ ק"ש כדי להחזיר המוחין ע"י מדרגה אחר מדרגה משא"כ כמנהג הוותיקין לפי שהמוחין אשר באו אחר חצות לילה אין צורך לטרוח להחזירם וכמעט שהם חוזרים מעצמם וכאשר אומרים ק"ש אז באים מוחין אחרים חדשים מעולים מאותם שהיו מחצות לילה.

והטעם הוא לפי שגם לזה צריך תנאי אחר והוא שאותם שמתפללין תפלת הוותיקין וקורין ק"ש עם הנ"ץ החמה צריך שיהיו חסידים גמורים שתועיל בונתם ומחשבתם לקיים אותם המוחים שלאחר חצות לילה שיחזרו מעצמן. והנה אין כל אדם ראוי לכך בזמנינו זה ולכן אפי' המתפללים תפלת הוותיקין צריך שיקראו ק"ש ב"פ בתפלת השחר.

והאר"י ז"ל היה קורא ק"ש פעמים אף כשהיה נוהג בוותיקין. [דע"א]

ק"ש בישיבה

ומן הראוי היה לקום מעומד בעת הק"ש, אבל להיותנו עתה עדיין בעולם הבריאה, אין אנו חייבים לאומרה מעומד כמו בתפלת שמונה עשרה, לפי שאז אנחנו בעולם האצילות, לכן אין אנו צריכים לקרות ק"ש בעמידה, וזהו טעם סברת בית הלל כל אדם קורין כדרכן, שלא כסברת בית שמאי שבבקר כל אדם יעמדו ובערב יטו ויקראו. [דע"ט]

לסגור העינים ביד ימין

קודם שתאמר שמע ישראל²⁴ תסגור שתי עיניך ביד ימינך עד שתשלים בשכמ"ל. ובידך השמאלית תאחוז הד' ציציות ויהיו מונחין על לבך. [דע"ז]

[דק"פ-דקפ"ה]

והמעם הוא: תכוין למ"ש בסבא דמשפמים עולימתא שפירתא ולית לה עיינין ושם ביארנו כי הכונה היא על רחל שהיא העולה עתה בבחינת מיין נוקבין לגבי אבא ואמא ועי"ש בסבא.

אמירת בשכמל"ו בלחש

אומרים בשכמל"ו בלחש, כי איננו כתוב בתורה. אבל פסוק 'שמע ישראל' אומרים בקול רם, מכיון שנכתב בתורה והוא ייחוד הת"ת. [דע"ה]

ובאומרך וקשרתם לאות וכו' תחזור ותמשמש בתפלה של יד ושל ראש על דרך מ"ש לעיל. [דע"ז]

פרשת הציצית

קודם להתחיל לומר פרשת ציצית, תעביר קצה הד' ציציות בידך הימנית, ושרשיהם הנאחזים בכנפות הטלית יהיו בידך השמאלית עדין ממש ע"ג הלב לצד שמאל. ותביט ותסתכל בהם בכל זמן אמירת פרשת ציצית.

[ד"צ"ז] [דק"פ-דקפ"ה]

וצריך שיהיו שתי ידיך אוחזות בציציות על דרך הגז' עד אמירת 'ודבריו חיים וקיימים ונאמנים לעד'. [דע"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזולתו

²⁴ תיבה 'אחד' בק"ש

אם ירצה להאריך בכונתו באחד, יאריך, דהכי קאמר בגמרא [ברכות י"ג ע"ב] כיון דאמליכתיא וכו' תו לא צריכא, ולא קאמר דאסור, ודלא כבית יוסף שכתב ולא יאריך יותר משיעור זה. [מוהר"ח בשנים חיים ישלם ס' ס"א]

בתיבת 'מלכותו'

צריך להשפיל ולהרכיב ראש ממעלה למטה, להורות שממשיך ומוריד הארה הגז' למטה עד רחל כגז'. [דשצ"ד בשם זולתו]

ובהגיעך ל-זלא תתורו אחרי ללבכם ואחרי עיניכם, תנשק הציציות
בפיך ותשימם על גב העינים שלך (ד"צ):

באומרך 'וראיתם אותו' תסתכל בציציות כאילו יש שם בו בחינת
התכלת. [ד"צ] בפסוק זה, תסתכל בהם שתי פעמים זו אחר זו, ובכל פעם
תכוין בהם אל שם ק"ל שהוא בגימט' עי"ן. [ד"צ] ואז תעבירם ע"ג עיניך
ותנשק אותם כמובא בשו"ת הגאונים ובסמ"ק דברי מוהרח"ו. [דק"פ-דקפ"ה]

וזהו המעם שאין ציצית [של מלית גדול] נוהגת אלא ביום לפי שאז יש כח
בידינו להמשיך אליו הראיה העליונה מה שאין כן בלילה שהדינין גוברין
ואין כח בידינו להמשיך שם ראייה עליונה. [ד"צ]

כפילות ה' אלהיכם אמת

חוזר השליח ציבור פעם שנית²⁵ ג' תיבות 'ה' אלהיכם אמת'. [ד"צ] [ד"צ]

אמת

ענין ד' פעמים 'אמת' שנתקנו קודם עזרת אבותינו וד' פעמים אחרים
'אמת' אחר עזרת אבותינו. [ד"צ]

הנהגות באמת וציב

אחר שאמרת 'ודבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים לע"ד' תנשק
הציציות בפיך במלת 'לעד'. תשימם ותעבירם ע"ג עיניך ותתירם ותניחם
מידך, יורדין ומשולשלים מאליהם למטה כדרכן, ואל תאחזם ותקחם עוד
בידך (ד"ק): [דק"פ-דקפ"ה]

יעמוד כשיתחיל לומר תהלות לאל עליון (ד"קא): עד סיום תפלת שמנה
עשרה [דק"פ-דקפ"ה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

²⁵ הש"ץ כופל לבד פעם שלישית 'ה' אלהיכם אמת'
מפורש שיש גם ליחיד לומר 'אמת ויציב', ולא רק להתחיל ב'ויציב' וכו'. עיין חלק נוסח
התפילה.

חיבוק ידיים [דקפ"ז]
בתפלת י"ח בלחש דשחרית, צריך לחבק שתי ידיך ולאוסרם יחד
ולקשרם ולהניח יד ימינך על יד שמאלך פני כף ימין ע"ג אחורי כף
שמאלית.

עצימת עינים
תעצום וסגור עיניך בשחרית ובמנחה בעת העמידה בלבד, ובתפלת
ערבית תסתום עיניך בכל התפלה, בין בברכות ק"ש ובין בתפלת
העמידה. [דקפ"ז]

סדר העמידה

העמידה בלחש
בק"ש תקנו שישמיע לאוזניו. אבל בעמידה בין בשחרית ובין במוסף
[דקצ"א] צריך לאומרה בלחש, היפך סברת מהרי"ק בבית יוסף, שפסק
שיותר טוב הוא להשמיע לאוזניו. אך החזרה בקול רם. [דקל"ט ודקפ"ב].

כריעות העמידה (ד"קו והמשך):
שתי הזקיפות²⁶ הם: הראשונה זקיפת הגוף והשנית זקיפת הראש. [דק"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

²⁶ לא יכרע הברכיים כלל. כותב מוהרח"ו [דק"ז] וז"ל: ובכך אל תתמה אם תמצא כתוב
בספר התיקונין ובס' הזוהר וברעיא מהימנא [פרשת עקב] כמה נוסחאות וכוונות
מחולפות ומנגדות זו את זו בענין אלו הכריעות. ובמה שכתבנו, יובנו כל דבריהם כי
כולם חיים וקיימים וצודקים. עכ"ל.

אין שום זכר לכריעות הברכיים בשעת העמידה, בכל מה שמסר רבינו האר"י ז"ל
למוהרח"ו, באורך 41 דפים [שער התפלה מק"ג עד קמ"ד] שמוהרח"ו עוסק בענין תפילת
העמידה, ובעשרות מקומות בענין כריעות וזקיפות שבדרוש לראש השנה! רק בפירוש
זוהר עקב, שמופיע שם ענין הברכיים [וסמכו על מאמר זה השל"ה והמ"א], נמצא פירוש

הנה בתחלה תתחיל לזקוף גופך בלבד, ואח"כ תזקוף ראשך. [דק"ט]

ברוך: בכאן תכרע גופך בלבד ותכוין להוריד ו' לגבי ה' - צריך לכרוע
הגוף בלבד ולא הראש [דק"ו]

אתה: תכרע כריעה שניה בסוד י' לגבי ה' - ולכן צריך לכרוע עתה
בחינת הראש [דק"ז]

יהו"ה: הנה עתה צריך לזקוף שתי זקיפות חילוף שתי הכריעות הנז'. וזהו
סוד משז"ל כל הכורע כורע בברוך וכל הזוקף זוקף בשם, רמזו בדבריהם
אל שתי הכריעות ואל שתי הזקיפות, ולא אמרו צריך לכרוע בברוך
לזקוף בשם.

כריעת במודים [דק"ל]

הכריעה של תחלת ברכת מודים וגם הזקיפה שלה איננם כפולות. רק
קריעה א' וזקיפה א' לבד, לפי שאנו עתידין לומר אח"כ מודים דרבנן
בחזרת התפלה מפי השליח ציבור. ושם יש קריעה שנית וזקיפה שנית.
כאומרך 'מודים אנחנו לך' תכרע כריעה אחת בלבד - ואח"כ תזקוף
זקיפה א' ג"כ בלבד בשם ההוי"ה.

האר"י ז"ל [שער כתבי מורי] שדווקא לא מסר ל[רבי חיים ויטאל. ולכן, מבין אתה
עכשיו, דברי מוהרצ"ו כי יש כוונות מחולפות ומנגדות במאמרי הזוהר בענין, והאר"י ז"ל
בירר את כל המאמרים ומסר את המוגמר למוהרצ"ו, ולכן השמיט כלל ועיקר, ענין כריעת
הברכיים.

רבי שמואל העתיק בשער הכוונות דברי אביו והוסיף באותו פרק, את דברי האר"י ז"ל
המוזכרים בשער כתבי מורי, שאינם נמסרו למוהרצ"ו ישירות, אלא העתיקם ממה שהוא
מצא בבית האר"י ז"ל אחרי הסתלקותו. . התוצאה היא בלבול וכמה טעו אחרי סדר זה,
כשברור ומבואר בהחלט, כי בשער התפלה אין הזכרה כלל שמה שכתוב בשער כתבי
מורי, ולכן, לפי דעת האר"י ז"ל כפי שמסר למוהרצ"ו, אין לכרוע ברכיים. וכך מסיק ר"י
צמח.

אמנם, מלשון בתרא של מוהרצ"ו עצמו **כל דבריהם** [של מאמרי הזוהר השונים] **כי כולם**
חיים וקיימים וצודקים, משמע כי הרוצה לכרוע ברכיים יש לו על מה לסמוך, אף שאינו
ע"פ האר"י ז"ל. ודו"ק.

באומרוך 'מודים אנחנו לך' תכרע כריעה אחת בלבד [של הגוף ע"י מתיחת כל ח"י חלויות של עמוד השררה] ואח"ך תזקוף זקיפה א' ג"כ בלבד בשם ההוי"ה.

כריעה כמודים דרבנן [דק"ל]
באומרוך 'מודים אנחנו לך' תכרע הראש בלבד, ואח"ך תזקוף זקיפה א' של הראש ג"כ בלבד בשם ההוי"ה.

כריעה כברכת המזב
כשאומר בא"י המזב שמך ולך נאה להודות, תכרע ב' כריעות הראשונה ותזקוף שתי זקיפות. [דק"ל/קל"א]

אח"כ [עמודה בלחש] תפסוע ג' פסיעות לאחריך, ויהיו פסיעה אצל פסיעה ממש, ולא תרחיב רגליך יותר מכדי שיעור פסיעה ממש (ד"קלד):

עניית ברוך הוא וברוך שמו (ד"קמט):
הקהל השומעים הברכות מפי שליח ציבור יענה²⁷ ברוך הוא וברוך שמו, בעת שמזכיר שם הוי"ה של הברכה.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

²⁷ הרב מיכאל פרץ יצ"ו בספרו פסקי התפילה [אוהל מועד] מצא סמך לקיום עניית ברוך הוא וברוך שמו עד תקופת האמוראים ומסיק כי הוא מן התלמוד.

דעת הרמ"ק ז"ל המזבא בראשית חכמה, שאין לענות ב"ה וב"ש בחזרת הש"ץ כי הוא הפסק. אמנם והאר"י ז"ל הלך בענין זה כמו הקדמונים, וכן דעת השו"ע (ס' קכ"ד). האר"י הקדוש זיע"א לא חילק בין ברכות שיוצא י"ה לבין שלא יוצא י"ה, פוסק שיש לענות ברוך הוא וברוך שמו על כל ברכה.

באופן כי דיני עניית 'אמן' ודיני 'ברוך הוא וברוך שמו' הם אחד, וחלים על עניית הברכות, בין מש"ץ בין מיחיד. וכן נוסח השו"ע עצמו [שם] המתחיל סעיף עניית אמן בתיבה זאת: 'ויענה'. אם היה ענין שונה מעניית ברוך הוא וברוך שמו, לא היה צריך לגרוס 'ויענה' בו"ו, כהמשך דבריו הקודמים [שהם עניית ב"ה וב"ש]. וכך ממשיך האר"י ז"ל בחילוק עניית אמן בין ברכת המצות והנהנין, לבין של ברכות התפלה והעמידה, לבין של הקדישים.

ענין כוונת אמן

הקהל עונה אמן²⁸ אחר חתימת כל ברכה מפי השליח ציבור בעת שמזכיר שם ההוי"ה. ואמת הוא כי ג' מדרגות יש של עניית אמן, אם אמן של ברכת המצות והנהנין, ואם אמן של ברכות התפלה והעמידה, ואם אמן של הקדישים. [דקמ"ט]

סדר נקדישך ונעריצך (ד"קמא והמשך)

קודם נקדישך, צריך האדם לחזור²⁹ ולפסוע ג' פסיעות לפניו במקום שהיה עומד בהיותו מתפלל בלחש. ויכול האדם להישאר שם עד ברכת כהנים או עד נפילת אפים [דק"פ-דקפ"ה] גם תזהר בתכלית הזהירות לכיין הרגלים בעת הקדושה של נקדישך ונעריצך וכו' בסוד ז'רגליהם רגל ישרה', ששני הרגלים יהיו כדמות רגל אחד בלבד. ויסתום עיניו בכונה גמורה. [דקמ"א]

צריך שתאמר מלה במלה עם השליח ציבור כל סדר הקדושה מן נקדישך ונעריצך עד סיום כל הקדושה כולה. אמנם צריך שישתי תיבות אלו של נקדישך ונעריצך תאמר אותם בקול רם, ושאר התיבות עד עניית קדוש קדוש קדוש תאמר בלחש עם השליח צבור. ואח"כ בשתענה קדוש קדוש וכו' יהיה בקול רם ובעינים סגורות ובדילוג כלפי מעלה כמו שנבאר [כנו' בתנחומא וכנו' בפוסקים בשם פירקי היכלות. דף קמ"ג]. והנה ענין הנז' שהוא לומר נקדישך ונעריצך בלבד בקול רם והשאר בלחש זה נזכר בתוספתא אחת של מסכת פיאה וע"ש.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

²⁸ עניית אמן בעמידה

יש מפרשים דאמן דהאל הקדוש ובשומע תפלה יפסיק לענותו גם כן אפילו באמצע הפרק [מהרח"ו בשנים חיים ישלם שבק"ש].

²⁹ מלשון מהרח"ו מבואר שכן יש לפסוע ג' פסיעות קודם התחלת העמידה דלחש, מכיוון שכותב יעשה ג' פסיעות קדימה, כעין התחלת תפילת י"ח.

והנה צריך לדלג. האדם על רגליו כלפי מעלה בעת שאומר קדוש קדוש
קדוש וכו' ובעת שאומר אי"ה מקום כבודו וכו' לרמוז אל שתי דילוגים.
[רס"ט]

אחר הקדושה, לא יפסע ג' פסיעות לאחוריו, כמו שעשה בסיום העמידה,
כמנהג קצת יחידים ונותנין שלום לימינם ולשמאלם. כי הוא מנהג טעות
[דק"פ-דקפ"ה] אמנם ישאר עומד במקומו עד נפילת אפים, וגם ישתוק ולא
יענה שלום. [דקמ"א]

ברכת כהנים

אין הכהן עולה לדוכן לישא את כפיו יחידי אלא עד שיתמלא זקנו או עד
שיהיה גדול מבן עשרים שנה ומעלה. (ד"קמז):

צריך הכהן לישא את כפיו כנגד ראשי אצבעותיו ממש למעלה, כנזכר
במשנה, וצריך להזהר בזה להגביהם ממש כנגד ראשו. (ד"קמח):

הכהנים יברכו ברכת כהנים שהיא ברוך אתה ה' אקב"ו וכו' קודם
שיאמרו³⁰ מלת 'יברכך'. (ד"קמז)

בברכת כהנים כשמגיעים אל 'זישם לך שלום', יאמר רבש"ע אני שלך
וחלומותי שלך וכו' ככתוב בסידור ספרד, וישלים לאומרו גם גמר סיום
הכהנים מלת שלום כדי שיענו הקהל אח"כ אמן, ותתקיים תפלתו זו של
רבש"ע. [דק"פ-דקפ"ה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

³⁰ כהנים מתחילים לברך

והנה דברי רבי שמואל ויטאל בסידורו 'חמדת ישראל' כת"י [אהבת שלום] בענין ברכת כהנים דף
ר"ג וז"ל: שכאשר הכהנים יברכו ברכת כהנים שהיא ברוך אתה ה' אקב"ו (...) לברך את
עמו ישראל באהבה, קודם שיאמרו הם מאליהם מלת יברכך כנודע וכו'.

סדר הוידוי ונפילת אפים³¹

וידוי שאחרי העמידה

אין להפסיק כלל ועיקר בין חזרת התפלה לוידוי של אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו ואל תתעלם וכו' אשמנו בגדנו גזלנו וכו' ולנפילת אפים. [דק"פ-דקפ"ה]

אף שכבר האדם התודה על חטאיו בשומע תפלה, מ"מ הוא צריך לחזור עתה להתוודות על חטאיו בפירוש הוידוי האומרים עם הקהל, ואחר הוידוי יאמר ויעבור וי"ג מידות ואח"כ יאמר נפילת אפים. [דקנ"ג]

בעת הוידוי, תכה ביד ימינך כפוף כמו אגרוף על לבך שבצד שמאלך, הכאה אחר הכאה בנחת, על כל תיבה ותיבה של אשמנו בגדנו וכו' הכאה אחת, בין בשחרית בין במנחה. [דקנ"ג]

אח"כ יאמר פעם א' בלבד שלש עשרה מדות של ויעבור ותכף יעשה נפילת אפים. [דק"פ-דקפ"ה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

³¹ ואלו הם הימים שאין נופלים על פניהם כפי מנהג מורי הרב זלה"ה [מוהר"ח ו] ואין אומרים בהם תחינה ולא מזמור יענך ה' ביום צרה ולא תפלה לדוד וכו': כל חדש ניסן, י"ג אייר במנחה, י"ד באייר שהוא פסח שני, יום ל"ג לעומר וגם במנחה בערב שלו, מר"ח סיון עד חמשה ימים אחר עצרת, יום ט' באב, במנחה בח' באב, במנחה ערב ט"ו באב ובט"ו באב עצמו, ערב ראש השנה, ערב כפור עד סוף תשרי, ממנחה ערב חנוכה עד מוצאי חנוכה, מנחה י"ד בשבט וט"ו בשבט, מנחה י"ג באדר וגם י"ד וט"ו באדר, אדר ראשון ואדר שני, כל ערבי שבתות וערבי ראשי חדשים וערבי ימים טובים וחנוכה ופורים, ויום שיש בו מילה באותו בית הכנסת בבקר ולא במנחה, וכשיש חתן בבית הכנסת, בחור כל שבעה ימים ואלמון ג' ימים. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"רמז]

ע"ב הפסוקים שמתחילין ואתה ה' מגן בעדי וכו' הנדפסים בסידורי ספרד אין לאומרם כלל, לא אז, ולא אח"כ כלל ועיקר. [דק"פ-דקפ"ה]

גם לא ירבה בויעבור פעמים רבות או בוידוים רבים ואדרבה הכופל וידויו נק' ככלב שב על קיאו וכו'. [דק"פ-דקפ"ה]

אם הוא ביום שני או ביום חמישי, יעמוד אחר פסוק עזרנו אלהי ישענו וכו' הנז' ויאמר סדר אל מלך יושב וכו' ויעבור וכו' אנשי אמונה וכו' ויעבור וכו' תמהנו מרעות וכו' ויעבור וכו' או"א אל תעש עמנו כל'ה וכו' ואעפ"י שעתה אומרין ב' או ג"פ ויעבור אין בזה חשש. אח"כ אומר כל סדר והוא רחום הנדפס בסידור בני ספרד, ולא יאמר אותו בין חזרת התפלה ובן נפילת אפים, ואח"כ יושב ואומרין קדיש עד דאמירן בעלמא. [דק"פ-דקפ"ה]

נפילת אפים בישיבה וראשו על יד שמאל נופל על פניו ושם ראשו בין ברכיו ופניו מוחות בקרקע כמו שכתב הרמב"ם ז"ל. [דק"פ-דקפ"ה] [ד"קעא]:

כשנופל על פניו יזהר לשים פניו על זרועו השמאלי³² ולא תוך ידו השמאלית ממש, ואח"כ זוקף ראשו ונשאר מיושב, ואומר אבינו מלכנו אבינו אתה וכו' עד עזרנו אלהי ישענו וכו' למען שמך. [דק"פ-דקפ"ה] [ד"קעא]:

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

³² לעולם מטין על צד שמאל [בג"א] וביד הימין מקיפין את ראשו, בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. [שנים חיים ישלם ס' קל"א]

סדר קריאת ס"ת

וזמן הרבה התפלל מורי בביתו עם מנין עשרה ולא חשש שיהיה שם ספר תורה לקרא בו בין בחול בין בשבת (ד"קעב):

פתיחת ההיכל והגבהת הס"ת

נמצא כי פתיחת ההיכל הוא נעשה בתחלה והיא הבקיעה הראשונה של האור בפתיחת ההיכל להוציא הס"ת מתוכו, והבקיעה השנית היא פתיחת הספר תורה עצמו שיתגלה הארת התורה הכתובה בתוכו לחוץ אל כל עם הקהל כנודע. [דקע"ב]

ואח"כ בעת שקורין בתורה, אז הוא יוצא האור שבתוכו לחוץ שהיא התורה עצמה הנק' אור. וזהו יותר אמיתי אצלי [דברי מוהר"י]. [דקע"ב]

ינשק הס"ת, וכשמוליכין אותו מן ההיכל אל התיבה לקרות בו, ילווהו אחריו (ד"קעא):

ישאר שם סמוך לתיבה עד שיפתחו הס"ת וייראו אותו לעם הקהל כנהוג. ואז יסתכל ויביט באותיות הס"ת ממש, כי ע"י הסתכלות האדם תוך הספר תורה מקרוב, באופן שיוכל לקרוא האותיות היטב, נמשך אור גדול אל האדם המסתכל בו.

אח"כ יחזור למקומו וישב עד סיום קריאת הפרשה. אין לעמוד בעת קריאת התורה כמו שיש נוהגים. (ד"קעב):

אופן העלייה לס"ת

צריך ליזהר שבעלותו [לס"ת] יפתח מקום הקריאה, ויסתכל בפסוק אשר עתיד לקרוא ולהתחיל בו. אח"כ תסתום הכתיבה ע"י המפה של הס"ת כמו שנוהגים, כדי שלא יהיה פתוח לבטלה משום כבוד התורה. ואז

תברך ברכת התורה ותפתח ותקרא. ואח"כ תחזור ותסתום הכתיבה ע"י המפה, ואז תברך ברכת התורה שלאחריה. (ד"קעג"ד):

לאחוז במפת הס"ת

בעלותו לקרוא בס"ת, יזהר לאחוז בב' ידיו בס"ת עצמו, ולא בתיק שלו, אלא ביריעה עצמה של הס"ת יד אחת מצד זה ויד השנית מצד זה. ואז תסלק משם יד שמאלך ותשאר יד ימינך לבדה אוחת בס"ת כל זמן קריאתך בו.

ותאחז אותו במפה של הס"ת ולא בידך ממש, כי הנוגע בס"ת בידו ממש בלי מפה או דבר אחר, עליו ארז"ל כל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום וכו' ח"ו. (ד"קעד):

קריאת התורה

יהא רגיל לקרוא בס"ת בקול רם, גם בעשרת הדברות וגם בפרשת בחוקותי בסדר הקללות, כדרך שנוהגין חכמי הקהללות כמנהג ספרד. (ד"רסז)

סיום קריאת התורה

תכף אחר הקריאה סוגרין ס"ת ומחזירין אותו למקומו תוך ההיכל (ד"קע"ג) ענין הקדיש שאומרים אחר קריאת הס"ת הוא ממש ע"ד כוונת הקדיש שלאחר נפילת אפים (ד"קעד):

אופן קריאת התורה

גם בקריאת ס"ת צריכה להיות בלחש³³, שאחד קורא והשני שותק. [דקל"ט ודקפ"ב]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

³³ העולה קורא בלחש, והחזן בקול רם. וכך מובא בבית יוסף.

סדר מאשרי עד סוף התפילה

אשרי יושבי וכו' ויענך וכו' ובא לציון וכו'. וקדיש תקבל. תפלה לדוד וכו'. קדיש יהא שלמא וכו'. קוה אל ה', אין כאלהינו וכו' פטום הקמרת וכו' הכל נוסחו כמו פטום הקמרת שאומרין בסדר הקרבנות כנ"ל ויאמר אחריו ג' פסוקים ה' צבאות עמנו וכו' ה' צבאות וכו' ה' הושיעה וכו' תנא דבי אליהו וכו' אמר ר' אלעזר וכו' וקדיש על ישראל. [דק"פ-דקפ"ה]

אין להקפיד לומר חלק בתרגום 'ומקבלין דין מן דין ואמרין' וכן 'ונמלתני רוחא' בלחש, אלא יאמרם בקול רם, ויש שאינן חוששין בזה ואומרים אלו המלות הנז' בקול רם עם שאר קדושת לשון הקדש. [דקע"ז]

שיר של היום

מצות עשה היא למנות בו ימי השבת לומר ראשון³⁴ בשבת שני בשבת וכו', וכן כתב הרמב"ן ז"ל בחידושי על התורה, וזכור היטב ענין זה כי היא מכלל רמ"ח מצות עשה למנות ימי החול על דרך זה ראשון בשבת שני בשבת וכו'. [דרכ"ג] ומ"ש לעיל שהיא מצות עשה למנות ראשון בשבת שני בשבת וכו' הנה גם זה מועיל להכנת שבת. [דרכ"ד]

פטום הקמורת בסוף תפלת שחרית

בסוף תפלת שחרית אנו חוזרים ואומרים פטום הקמורת, כדי שלא ינקו הקליפות מן השפע היורד ונשפע העולמות כנ"ל. אבל בתפלת ערבית אין בנו כח לעשות כך. [דמ"ח]

בידורים

פסקי ומנהגי מוהר"ן ומזולתו

³⁴ יש לומר שיר שהיו הלויים אומרים ביום "ראשון" ולא ביום "אחד", כמפורש בשער התפלה בענין ויהי נועם. ויובא בחלק לנוסח התפילה ב"ה.

מה שכתוב בסידורים רבש"ע גלוי וידוע לפני כסא כבודך שמדת הדין מתוחה וכו' אפילו בזמן מגפה ח"ו אין לאומרו כלל ולא שאר פסוקים שנוהגים לומר בימי המגפה ח"ו. [דק"פ-דקפ"ה]

קדיש יתום

הקדיש של אחר פטום הקטורת נקרא קדיש יתמא. [דקע"ז] קדיש בתרא איננו מכלל הקדישים הנזכרים לפי שכבר עלו כל העולמות (ד"ג):

טוב לומר קדיש בתרא שנהגו האבלים, אפילו בשבתות וי"ט ור"ח, מי שהוא יתום כל השנה כולה על אביו ואמו שנפטרו בשנה ההיא, וגם בכל שנה ושנה ביום שמת בו אביו, בג' תפלות היום ההוא (ד"ג) מעם הדבר הוא להציל את אביו מדינה של גהנם, אבל גם מועיל להעלותו בג"ע עצמו ממדרגה אל מדרגה. ולכן נכון לאומרו אף בשבתות וי"ט ור"ח אעפ"י שאין בהם דינה של גהנם. [דנ"ח]

עלינו לשבח

שבח 'עלינו לשבח', צריך לאומרו אחר סיום כל תפלה מג' תפלות שחרית מנחה וערבית, ולא כמו הנוהגין לאומרו בשחרית בלבד ולא במנחה או ערבית. כי ע"י זה השבח מתבטלים החיצונים ואינם יכולין להתאחו בקדושה. [דקע"ז] גם שבח 'על כן נקוה לך' צריך לאומרו אחר שבח של עלינו לשבח בשחרית ובמנחה ובערבית ע"ד שאומרין עלינו לשבח. [דקע"ט]

טוב הוא מאד ויועיל אל האדם תועלת גדולה להזהר ולומר אחר סיום שני שבח 'עלינו לשבח' ו-'על כל נקוה לך', פסוק 'והיה ה' למלך על כל הארץ' וכו'. [דקע"ט]

חליצת התפילין

יסיר התפילין והטלית רק אחרי עלינו לשבח ועל בן נקוה לך. (ד"ד) :

→ ולפעמים בימי הקיץ והחום אחר שהסיר תפלה של ראש היה מורי ז"ל מעביר טליתו מע"ג ראשו ומורידה על כתיפיו ואח"כ מסיר תפלה של יד ואח"כ מסיר הטלית לגמרי. נוסח התפלה כאשר קבלתי ממורי ז"ל [דק"פ-דקפ"ה]

אחר שתגמור עלינו לשבח וכו' ועל בן נקוה לך וכו' תסיר את התפילין בסדר שהניח אותם:

תחילה תחלוץ תפילין של ראש בעמידה, ותצניענה בכיס, ואז תשב ותחלוץ כריכת הזרוע ותסיר תפילין של יד מיושב על כל פנים, ויצניענה בכיס, ואח"כ תסיר את הטלית מעליך, כי כמו שהנחת

הטלית קודם התפילין כך יהיה הטלית בראשך עד אחר שתסלק התפילין. [דף כ"ח] [תיקון תפילה למוהר"ו]

ואח"כ יסיר תפלה של ראש מעומד ויצניענה בכיס ויסיר תפלה של יד מיושב כמו שהוא בעת הנחתם ויצניענה בכיס ואח"כ יסיר הטלית. [דק"פ-דקפ"ה]

אחר יצא מבהכ"ג יאכל אכילתו ויתעמף בציצית ותפילין ויקרא את הקריאה הזאת היומית. (שעה"מז ואתחנן דפ"ז)

סדר וכללי הלימוד תורה

לעולם כשיתחיל לעסוק בהלכה של תלמוד בעיון בין בישיבה בין בבית, יתפלל זו התפלה קודם לימודו: ירמיו"א שלא נכשל בדבר הלכה ולא נאמר על טמא שהור ולא על טהור טמא ולא על אסור מותר ולא על מותר אסור, ואל יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח אני בהם ולא יכשל אני וישמחו הם, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ואח"כ יעסוק בתורה.

מהאר"י ז"ל לא שמענו ולא קיבלנו כלל תפלה אחרונה ביציאת מבית המדרש.

עיקר לימוד התורה

יעסוק בתורה כשור לעול וכחמור למשאוי, לקיים מצות בוראו ולייחדא קב"ה בשכינתיה ע"י מצות עסקו בתורה, ולא כדי שידע את התורה. [שעהמ"צ ד"ג]

יעסוק בתורה לשמה ולא לשמו לעשות לו שם. [הקדמת ספר עין חיים למוהר"ו שעכתב"מ ד"ה]

עיסוק בייחודים ההם בכל יום הוא גדול מן עסק התורה, כי הוא מייחד העולמות העליונים, והוא עסק התורה ויחוד הכל ביחד. [שעה"ג ד"קמת]

דברי רז"ל כי אינו דומה מי שונה פרקו מאה פעמים למי ששונה פרקו מאה ואחד. אלה דברים כפשטן ולא דרך גוזמא, כי השר הזה נק' מ"ם שהוא בגימט' מאה, והשונה פרקו מאה פעמים יש בידו יכולת לשכחו, ומשם ואילך אין בו יכולת לשכחו. [שעהמ"צ דפ"ג]

הבדל בין עיסוק לבין לימוד

עסק התורה ממש אינו העיון רק קריאת התורה בעצמה בד' דרכיה שהם ר"ת פרד"ם. [שעהמ"צ דפ"ה]

בענין לימוד ההלכה והעיון

תכלית העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות. [שעהמ"צ דפ"ה]

כמו מי שרוצה לאכול האגוז, צריך תחלה לשבר קליפותיה, כן צריך להקדים העיון בתחילה. [שעהמ"צ דפ"ה]

גם בעסק ההלכה של עיון יתגבר כארי בכח בעת עוסק בהלכה עד מורח גדול. כי עיקר העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות שיש באותה הלכה, שאינם מניחים לאדם להבין אותה. ולכן ראוי למרוח ולהתיש כחו בהיותו עוסק בהלכה. [שעהמ"צ דפ"ה]

כל מי שהוא קל העיון ואינו צריך מורח רב, מחויב הוא למרוח שעה או ב' שעות בכל יום בעיון ההלכה, ולכוין ולתריץ הקושיות הנפלות בפשט ההלכה. ואח"כ יעסוק בתורה כגו' בשאר היום, אבל לא יתמיד כל היום בעיון. [הקדמת ספר עין חיים למוהרח"ו שעכתב"מ ד"ה] [שער"הק ד"מא]

לימוד התלמוד

תלמוד בבלי איננו מאיר אלא ע"י ספר הזוהר, הן הן רזי התורה וסתריה אשר עליהם כתוב 'תורה אור'. [שם]

סדר הלימוד

צריך שיעסוק בתחלה במקרא ובמשנה ובתלמוד כפי מה שיוכל שכלו לסבול³⁵, ואח"כ יחזור לדעת את קונו בחכמת האמת. [שם]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

³⁵ ולא כחלק מהפוסקים שיש למלא כריסו מש"ס ופוסקים, ואין זה תנאי ללימוד הקבלה לפי דעת האר"י ז"ל. ועיין בפקודת אליעזר לרבי יום טוב ידיד הלוי ז"ל.

מי שקשה לו לימוד העיון

מי שמכיר בעצמו שקשה לו ומורה זמן הרבה בעסק התלמוד בעיון ההלכה, עד שיפיק מבוקשו³⁶ ואינו קל לו העיון, אינו ראוי לבטל מעסק התורה בשביל העיון, ולא טוב הוא עושה. ומוטב לו³⁷ שיניח את ידו מהתלמוד אחר שבחן בו מזלו, ויעסוק בתורה עצמה בדינין ובמדרשים ובסודות. ויעסוק בחכמת האמת. [שער"הק ד"מא] [שעהמ"צ דפ"ה] [הקדמת ספר עין חיים למוהרח"ו שעכתב"מ ד"ה]

וזה הפירוש שאמרו חז"ל, כל ת"ח שאינו רואה סימן יפה במשנתו בחמשה שנים, שוב אינו רואה. [שם]

אופן לימוד הסוד

צריך האדם ע"י מרחו³⁸ להשיג בחכמה האמת, עד שידע שרשו ואחיותו בגוף אדם העליון היכן, וכן ברוחו ונפשו ונשמתו, וכן אחיותו במצות התורה בפרטות היכן עיקר אחיותו. [הקדמת ספר עין חיים למוהרח"ו שעכתב"מ ד"יג]

השגת סתרי תורה

לא כל הרוצה ליטול את השם יטול, כי³⁹ רזי התורה וסתריה לא יתגלו לבני אדם בכח עיונם החומרי, לולי ע"י שפע אלהי המושפע ממרום

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

³⁶ והוא כל ענין לימוד עיון ההלכה בתלמוד, להגיע להלכה ברורה ולא לפלפולא ח"ו. באופן כי דעת האר"י ז"ל ברורה: מי שקשה לו בהשגת בירור ההלכה, אף שטורח הרבה, מבטל לימוד תורה.

³⁷ באופן, כי האר"י ז"ל אזיל כדברי חז"ל, שאין עמל בתורה אלא בדבר השייך לו ומתענג בו, ולא כדעת ההפוכה שיש לטרוח לשווא, ובסוף אינו אלא סמא דמותא לו.

³⁸ ודווקא בלימוד חכמת האמת, יש לטרוח. ועיקר הטירחה אינו עיון בחכמה, אלא השגת זכות לקבל השפע, ע"י בינה וע"י בכיה, כדברי מוהרח"ו המביא לשון רבו ז"ל, כי האר"י ז"ל זכה יותר מהרמ"ק ומוהרח"ו על כך שהיה טורה ולא יושן שבוע שלם על מאמר אחד של הזוהר שלא היה מבין, עד שהיו מגלים לו משמעות המאמר.

³⁹ זה הפירוש של המימרא 'לא כל הרוצה ליטול את השם יטול'. ולא כקצת שפירשו, כי רק הנוהג בחסידות ובפרישות יתירה, או מי שעבר גיל 40 או מי שמילא כריסו מש"ס ופוסקים, או למצניעין, יכולים ליטול את השם. ואין זה נכון כלל. כי יש הבדל בין מקובל ל'לומד קבלה' המייחד והמחשבן חשבונות כעין חכמת המתמטיקה. ואינו מקבל שום שפע,

קדשו ע"י שלוחיו ומלאכיו או ע"י אליהו ז"ל. ובלי ספק שדברים אלו לא יובנו בעיון אנושי חומרי, אלא בקבלה מפה אל פה או מפי אליהו ז"ל או מפי הנשמות המתגלים בכל דור ודור אל הראוים אליהם. ואל ישט לבך אל אשר תמצא בקצת ספרי המקובלים⁴⁰ האחרונים על פי עיון שכלם האנושי, אכין לך הדרך ואשכילך ואורך בדרך זו תלך באורח מישור. [הקדמת ספר עין חיים למהר"ח"ו שעכתב"מ ד"ד-ד"מו-ד"ז]

גבול לימור סתרי תורה

אין לנו רשות לדבר למעלה מכתר דאצילות כי שם נאמר במופלא ממך אל תדרוש וכו' ולכן אין לנו עסק לבאר ענין הגג והמעקה של עולם האצילות. [שע"התפ דקב"ט]

גימטריות

אין ראו לו למנות ולחשוב מספר קמץ שבאותיות, אלא כל הגימטריות יהיו במספר גדול של האותיות. וכל מי שנפשו אינה נתקנת, בא לדעתו תמיד ענין חשבון מספר קמץ. [שעהמ"צ דפ"ד]

התבודדות

בכל יום להתבודד חצי שעה לחשוב באהבת השי"ת וכפרט ביום ראשון שבשבו. [שער"הק מהר"מ יונה ד"קפג]

סדר הקריאה היומית

סדר עסק התורה, שיעסוק האדם בקריאה קבועה שצריך לקרוא בכל יום בקביעות, בסוד 'קבעת עתים לתורה'. ואינו עסק התורה שאדם קורא. [שם] ובלילות, אין צריך לקרוא הסדר הקבוע הזה. [שעהמ"צ ואתחנן דפ"ז]

והנהגותיו והשקפתו נפרדות מלימודו, והוא סמא דמותא, כי אין לו שום התלהבות, וזה הסימן.

⁴⁰ ונהגו כיום לקחת מכל הספרים הבאים לידם בלי שום בירור, ומרשים לעצמם לחלק על האר"י הקדוש זיע"א בשם המקובלים. והאר"י ז"ל לא היה מקובל, אלא צדיק ...

סדר הקריאה היומית

תחלה יקרא מקרא של תורה ואח"כ נביאים, ואח"כ כתובים, ואח"כ קבלה, ואח"כ משנה, ואח"כ תלמוד. וטוב הוא שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם בריתא ותוספתא ומימרא.

ונלע"ד [ונראה לעניות דעתי], שהקבלה תהיה אחרונה מכולם לפי שסדר המדרגות ממשח למעלה, הם מתחילין מן המקרא ומסימין בקבלה כמו שית' בענין הכוונות, והרי זה דרך כלל. [שם].

מקרא

תחלה יקרא מקרא של תורה פר' השבוע ההיא, ואם הוא יום ראשון של השבוע יקרא ששה פסוקים הראשונים שבאותה פרשה. וביום שני יקרא ד' פסוקים שלאחריהם. ביום ג', ה' פסוקים שלאחריהם. וביום ד', ששה פסוקים שלאחריהם. וביום ה', חמשה פסוקים שלאחריהם. וככלות כולם הם כ"ו פסוקים. [שעהמ"צ ואתחנן דפ"ז]

כשתקרא המקרא צריך לקרותו עם ניגון המעמים אשר בפסוקים ההם, אבל כשתקראנו תרגום אין צורך לקרותו בניגון המעמים שלא כדברי הנוהגים כן, כי אין מעמים אלא במקרא לשון הקדש. (שע"המצ פר' ואתחנן דפ"ז).

צריך לקרות כל אלו הפסוקים כדרך שקוראין הפרשה בערב שבת, כל פסוק שני פעמים מקרא, ותרגום פעם השלישית. [שם]

אם לא קרא מקרא ביום א' של השבוע, יש לו תקנה שיקרא למחרת, שתי הקריאות, של יום ראשון ושל יום שני ביחד. ויקרא בתחילה קריאת יום שני ואח"כ מה שדילג ביום ראשון. [שם]

אבל מה שלא קרא באותו יום, אין תיקון כלל, ועליו נאמר 'מעוות לא יוכל לתקון'. [שם]

נביאים

ואח"כ יקרא נביאים, ומצאתי כתוב בקונטרסי שכל פסוק מהם יקרא פעם א' מקרא ופעם א' תרגום [שם]

כתובים

ואח"כ יקרא כתובים עם התרגום שלהם ואח"כ יקרא על סדר הנ"ל משנה, תלמוד וכו'. [שעהמ"צ ואתחנן דפ"ו]

כללי הלימוד בעולמות

המקרא היא תורה שבכתב, והמשנה והתלמוד והקבלה הם תורה שבע"פ. [שעהמ"צ דפ"ח]

המשנה, המדרשים, ההגדות, והרמזים, הם (בשאר הבחינות) ביצירה. [שם]

אותם שבעה היכלות הנז' בס' פרקי היכלות של רבי ישמעאל הם בעולם היצירה [שעהמ"א מ"ד"ח]

התלמוד הוא בבריאה והוא פירושן של המשניות עצמן שהם נק' תלמוד. אבל כל המימרות של התלמוד ושאר הדינין שבתלמוד שאינן ביאור ופירוש המשניות עצמן, אינן בכלל התלמוד, והם למטה ביצירה עם שאר ההגדות והמדרשים כנ"ל. [שם]

הקבלה באצילות. [שעהמ"צ דפ"ח]

סדר תפילת מנחה

עיקר תפילת מנחה

עיקר תפילת מנחה הוא העמידה בלבד. וכל אותם המזמורים שאומרים קודם תפילת המנחה אינם אלא מנהג בעלמא. [דקפ"ז] במנחה אומרים קדיש קודם העמידה לפי שלא זכרנו כלל ענין הבריאה כנודע. [דנ"ז].

גילוח הראש אחרי חצות יום חול

יזהר מאוד שלא לגלח ראשו אחר שעת המנחה גדולה. (שע"המצ קדושים דנ"ט)

מצוות שכר שכיר

יקפיד לקיים מצוה שכר שכיר בתכלית. אף שיתעכב להתפלל תפילת מנחה עד שקיעת החמה ויידחק להתפלל במרוצה, מ"מ ישתדל ואף ילווה כדי לפרוע שכר שכיר. כי איך יתפלל לשי"ת תפילת מנחה ובא לידיו מצוה גדולה כזו ולא קיימה. [שעהמ"צ דק"מה]

זמן תפילת מנחה

אם קרוב זמן שקיעת החמה, בכל זאת יאמר העמידה בלחש ואח"כ החזרה בקול רם. כי זמן מנחה הוא דווקא סמוך לשקיעת החמה כנוכר בגמרא על פסוק ייראוך עם שמש [דקצ"א]

צדקה במנחה

יתן בצדקה ג' פרוטות בידי הגבאי גם במנחה, קודם שיתחיל להתפלל, ב' מעות ביחד ואח"כ עוד שלישית, כנוכר בתפילת שחרית בשעת אמירת 'ויברך דוד'. [דקצ"א]

הנחת תפילין במנחה

במנחה, יניח רק זוג תפילין דר"ת⁴¹ וישתדל שיהיה לו זוג של תפילין דרש"י כפי סברת שמושא רבא. כי אלו התפילין שימושא רבא הם עולין במקום שתי הסברות דרש"י ודר"ת ביחד. [דכ"ח]

אם כבר שקעה החמה, יחשוש מאד ויסיר מיד תפילין של ראש ואח"כ יוריד הטלית שעל ראשו, כי אין זמן ציצית גדול בלילה. ואין צורך להסיר⁴² את הטלית גדול לגמרי, מכיוון שאין חשש אם הוא לילה. [דק"פ-דקפ"ה] [דקצ"א]

צריך ליזהר שבעת העמידה של תפלת מנחה, תאסור ותחבק שתי ידיך זו ע"ג זו, יד ימנית על השמאלית.

צריך שתסגור עיניך ותעצים אותם בעת עמידת תפלת מנחה בלבד. [דקצ"א]

ענין הוידי

וידי שלאחר תפלת המנחה הוא ע"ד שביארנו בוידי דשחרית, שתכה באגרופך על החזה בכל תיבה ותיבה מן הוידי. [דקצ"א]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁴¹ הרב ר' חיים זלה"ה במנחה היה מניח תפילין דר"ת והיה שומע מאיזה אדם הברכה על התפילין דרש"י ואז הוא ז"ל היה עונה אמון ומניח תפילין דר"ת [זר זהב דת"ד]

⁴² וכמו כן, ראיתי לקצת אנשי מעשה שממתינים גם במוצאי יום הכיפורים לחול בטליתות שעל ראשיהם עד שיתפללו ערבית של מוצאי יום הכיפורים. ומורי הרב ז"ל [מוהר"ח"ו] לא היה נוהג כך, אלא תכף אחר סיום קדיש הנעילה היה מסיר טליתו מעל ראשו. והטעם הוא גלוי, מפני שאין טלית גדול נוהג בלילה בין במעשה בין בכונה למעלה, וכן נהגתי אני כנלע"ד. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"רנב]

סדר תפילת ערבית

אמירת הסליחות ויידוי לפני חצות לילה
אין ראוי כלל לומר סליחות ולא שלוש עשרה מידות של ויעבר בשום
אופן שבעולם, בחצי הראשונה⁴³ של הלילה, זולתי בלילי יום הכיפורים
בלבד. [דקצ"ד].

חיבוק ידיים בתפילת ערבית
בתפלת ערבית צריך לאסור ולחבק שתי הידים זו ע"ג זו, וכן לסגור
ולעצום שתי עיניך, משעה שתתחיל ברכת אשר בדבר מעריב ערבים,
עד⁴⁴ תשלום כל העמידה כולה. [דקצ"ב]

קריאת מקרא בלילה
אין ראוי לקרוא מקרא בלילות השבוע, לפי שהמקרא היא בעשיה, ולילה
עצמה היא בחינת עשיה, והכל הוא דינין ואין ראוי לעורר דינין. [שעהמ"צ
דפ"ט]
אבל בליל ששי, יען כי יום הששי מכין לשבת והרחמים מתעוררין בו,
לכן יכול לקרוא מקרא אף בלילו. [שעהמ"צ דפ"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁴³ והוא הדין במוצ"ש, שאין לומר בכיות עד חצות. וגם אחרי חצות לילה, האר"י ז"ל לא
היה מרבה בכיה בתיקון חצות דליל מוצ"ש מחמת קדושת שבת המתמשכת כל הלילה,
כדברי מוהר"ח. [עיין פ' מוצ"ש]

⁴⁴ כתב מורי ז"ל [מוהר"ח ז"ל]: אין לענות אמן ולא לומר אל מלך נאמן אחר הבוחר בעמו
ישראל כדי להשלים רמ"ח תיבות של ק"ש. [שנים חיים ישלם ס' ס"א]

דיני מאכלים וברכות

פעם אחת זימנו להרח"ו זללה"ה לסעודת אירוסין, והלך לשם ואכל ושתה. ואחר כך בא וישב לפני הרב (האר"י ז"ל). אמר לו הרב: היום הזה אכלת חצי שרץ אחד, ואם לא תאמין תוציא חצי הגלוסקא ששמרת לאשתך, ואראה לך חצי השרץ שנאר שם. מיד (מוהרח"ו) הוציאה וחתכה לשנים וראה חצי נמלה נתון בה. מאותו היום והלאה, לא רצה לילך לשום סעודה. [עיין שער הגלגול וספר החיונות]

הנה האדם הגזר תמיד במאכלו לפשפש בהם שלא יהיה בה שום איסור מסייעין אותו מן השמים שלא תבוא תקלה על ידו. ודבר זה נתאמת לי בעצמי אני הכותב [מהרח"ו ז"ל] דברים נוראים אין עת להאריך בהם.

ברכת עשבא דברא

יברך בורא פרי האדמה⁴⁵ על עשבי דברא מדבריות ועל קוצים ודרדרים שדרך בני אדם לאוכלן, אף שלא נזרעו בידי אדם. ואם הם פרי העץ⁴⁶ יברך עליהם בורא פרי העץ. [שעהמ"צ דק"א]

דברי בשר

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

⁴⁵ א"ש כך נהג ג"כ מורי זלה"ה לברך על עשבא דברא בורא פרי האדמה אף שלא נזרעו בידי אדם [מוהרח"ו ז"ל] וכך אני נהגתי

⁴⁶ ונעל"ד לומר שכתב [הלבוש] סתם להודיע, דאע"ג שאנו יודעים בבירור שאדם נטע אילן סרק אינו מברך עליו אלא שהכל, ולכן סמך אל דין זה דין בני אסא אע"ג דבשלן והויין כפירות אינו מברך אלא שהכל, כיון שמינו אינו אילן מאכל מעיקרו אלא אילן סרק ואינו אלא כעץ בעלמא. ואזיל עם שיטתיה בגרעינין שמתקן ע"י האור, דמברך עליהם שהכל. והוה לשיטת הרב המשביר זלה"ה. [האר"י ז"ל] שנים חיים ישלם

אבל נמצא בחברת מורי ז"ל בנינת וורדים שבדמשק בכפר צלחויא, וראה אילני הדס הנטועין לכתחלה על הגהרות לא לצורך העלים אלא לצורך הפירות, דבני אסא היוצאים מהם מתוקות כדבש, ולקק ואכל מהם ובירך עליהם בורא פרי העץ. ואמרת לי, למדתנו רבינו בני אסא מברכים עליהם שהכל. והשיב לי הרב זלה"ה לא ראה מין זה, מדכתב אע"ג דבשלן והויין כפירות, להיות שבארצותיו לא יש פרי כזה, ולכן כלל אותו בכלל אילני סרק. אבל בארצות האלו שאינן נוטעים ההדס מעיקרא אלא לפריו, להם חשיב פרי ומברכים עליהם בורא פרי העץ. שנים חיים ישלם

צריך לזוהר במאד מאד שלא לאכול שום לב בהמה חיה ועוף. [שעה"מז
דקנ"ג]

ענין אותם העופות הגדלים מן האילן וניתלין בו בחרטומיהם כנז' בהגהות
סמ"ק כנז' בדברי המפרשים שהאוכלם עובר משום שרץ העוף [שעהמא"מ
ד"ב]

אין לחשוש לסברת הרמב"ם ז"ל בענין בישול תרנגולת שמליהו
הממלאים בתוך חלל התרנגולת בטפילה של בשר מחותך דק מעורב
בביצים ופלפלין וכיוצא בזה, וכן חתיכות בשר עצמו כמו הצלעות או
הפלדא"ש שממלאין אותו בטפילה הנז', וכן בני מעיים שמחתכין אותן
על דרך הנזכר, יש מחמירין לבשל הבשר שבתוכם בתחלה קודם
שיתנוהו במילוי הנז' משום חשש דם. [שעה"מז ד"ג] ואם עושין אותו כך, ודאי
שהוא יותר הגון. הוספת מוהר"ח.

בענין הפאשטילי"ש שעושין מין עיסה ובתוכה בשר מחותך עם בצלים
מחותכין, יזהר לבשל הבשר קודם להכניסו בתוך העיסה. [שעה"מז ד"ג]
ישתדל לא לאכול גבינה עד הלילה, אם אכל בשר באותו היום. [שעה"מז
ל"ח]

דברי חלב

אין לשתות קום החלב אחר שנקפא החלב ונבדלו המים ממנו וכמ"ש
הרב אליעזר ממייץ (שעה"מז חומרות למו שרוצה להיות חסיד דקנ"ג)

יש מחמירין שלא אכלו הסוכר הנעשה מן הקנים המתוקים עם בשר, לפי
שהגויים היו מלבינין אותו ע"י שמערבבין בו חלב עזים כגודע, ולכן אינם
אוכלין אותו עם הבשר.
והאר"י ז"ל אכל אותו עם הבשר ביחד. [שעה"מז ל"ח]

פת של גויים

גם יזהר שלא לאכול פת של גויים אפילו מן הפלטר כלל, ואפילו בספק צריך לזהר ולברוק אם הפת שמוכר החנוני ישראל, אם הוא של פלטר גוי כדרך שנוהגין בא"י, שיש חנוני ישראל שמוכר פת של פלטר גוי. [שעהמ"צ דקנ"ב בחומרות למו שרוצה להיות חסיד]

מי שאוכל פת של מי שאינו מוחזק בכשרות, טוב לזהר שיפריש ממנו חלה קודם שיאכלנו, ובפרט בפת של פלטר, שרוב פעמים אינן זהירין להפריש חלה. [שם]

נובלות התמרה

ענין נובלות התמרה הנו' במס' ברכות ומס' דמאי וכמ"ש על החומין ועל הנובלות ועל החלב אומר שהכל. ומעם נפילתם שם הוא לפי שלא נגמר אז בישולם ותיקונם לסיבת מרירות הדינין הקשים אשר בהם כי הם בחינת אחורים, ולכן נקרא נובלות התמרה. [שעהמ"צ דק"א]

אכילת התרומוסין ואפונים

צריך להזהר שלא לאכול התרומוסין הנשלקין ע"י הגויים כדי למתקן ושלא לאכל אפונים של הגויים ששלקו אותם כעין קלויות ובלע"ז נקראים קודאמא"ש. והנה התרומוסין אעפ"י שמן הדין מותרין הם לפי שלא מעלין אותם על שולחן מלכים, עכ"ז לא גרעי מההוא גברא דלא אתחזי ליה אליהו ז"ל משום דשתה מים דאחים להו קפילא ארמאי. אבל האפונים אסורים מן הדין, מפני שאלו הקלויות שלהם עולין על שולחן המלכים והשרים של המקומות שעושים אותם קלויות. ולא דוקא שולחן מלכים אלא כיון שעולין על שולחן השרים אסורין. [שעהמ"צ דקנ"א/ב חומרות שאינם ע"פ הדין]

גם התרומוסין המרים המתמתקים ע"י ישראל חייבין כפי הדין המוסכם בכל הפוסקים. [שעהמ"צ דקנ"ב חומרות שאינם ע"פ הדין]

ענין חומרות ודיני המעשר.

יזהר שלא לאכול שומשמין כמו שהם בשום אופן עד שיוציא מהם מעשר, וזה הוא דין גמור כסברת כל הפוסקים, לפי שגמר מלאכתן הוא כשמוציאין שמנן מהם אז הוא פטור ממעשר לפי דעת הרמב"ם ז"ל, לפי שגמר מלאכתן בהוצאת שמנן הוא ביד גוי אבל כשאוכלן כמו שהן הנה גמר מלאכתן הוא ע"י עצמו ונתחייב במעשר אפי' לסברת הרמב"ם ז"ל. [שעהמ"צ דקנ"ב חומרות שאינם ע"פ הדין]

- זיתים מרים

גם בענין הזיתים המרים שממתקין אותם בבית ע"י ישראל, הם גמר מלאכתן ע"י ישראל ע"ד הנו' בשומשמין, וחייבין במעשר לדברי הכל.

אבל הזיתים השחורים המתוקים שקנה אותן מן הגוי, וכבר היו ראויין לאכילה כמו שהן ע"י הדחק, פטורין מן המעשר אף אם מיתקן אח"כ הישראל בביתו.

- גם בענין הענבים

יש מקומות שעושיין יין מכל מיני הענבים שבארץ ההיא, ויש מקומות שאינן עושיין יין רק מן הענבים המיוחדים לעשות מהן יין. והגויים הנומעים הכרמים והגפנים ההם, כוונתם אינה רק למוכרם לעשות מהן יין. לכן באלו המקומות שהענבים שלהם מיוחדים לעשות מהן יין כגון הענבים השחורים שבא"י שאינן ראויין אלא ליין, אולינן בתר דעת הנומע אותן. ונמצא שגמר מלאכתן אינה אלא כשעושיין מהן יין. ולכן היין ההוא חייב במעשר לדברי הכל כגודע.

ונמצא כפי זה כי אין לאכול מאותן הענבים כלל עד שיוציא מהן מעשר, כי אכילתן הוא גמר מלאכתן והוי ביד ישראל.

אבל בשאר המקומות אעפ"י שעושיין יין מן הענבים רוב הנומעים אותן לאכילה הוי ולא ליין שלהם. [שעהמ"צ דקנ"ב חומרות שאינם ע"פ הדין]

גם יזהר להוציא תרומות ומעשרות מן היין שקונה מן החנוני בעל היין, לפי שרוב הדור הזה אינן בקיאים במעשרות, וכעמי הארץ הם חשוכים בענין המעשרות, והוי כמו יין של דמאי. [שעהמ"צ דקנ"ב חומרות שאינם ע"פ הרין]

יש להקל בתירוש המבושל של הענבים בספיקו של ישמעאלים, כי אין ניסוך באומת הישמעאלים, אבל יש להחמיר לא לאוכלו בהיותו ודאי שלהם. (שע"המצ עקב דק"א)

גם ההולך כגינת הגוי לקנות ירקות, יזהר שלא יתלשם בידו, כי הירקות גמר מלאכתן הוא בעת תלישתן ונגמרו ביד ישראל, ונתחייבו כמעשר אותן שתלש בידו. [שעהמ"צ דקנ"ב חומרות שאינם ע"פ הרין]

סדר הסעודה

לא ישתה האדם בפיו ישירות על המעיין, אלא ישהא מעט ואז יקח המים בידיו וישתה.

המים מן המעיין או מן הבור, שהובאו לבית, אין חשש כלל לשתות מהם, ועם כל זאת, טוב לשפוך מעט מים קודם שישתה וכנז' במס' פסחים בשם רב יוסף ורב פפא בההוא עובדא דיוסף שידא. [שעהמ"צ דק"ד]

בענין ביצה צלויה

אין חשש לגמוע ביצה צלויה, בלי לכרוק בתוכה אם יש בה דם, היפך סברת המחמירין. וראיה מהתלמוד בהרבה מקומות בענין גמיעת הביצה כמו שהיא חיה או צלויה, וכמעשה דרבי עקיבא שהיה בתענית בערב שבת והביאו לו ביצה מגולגלת, וגמעה חיה, והרבה כאלה. והטעם כי הוא ספק ספיקא ובדרבנן. (שעהמ"צ אחרי מות דנ"ו).

שתיית מים קודם הסעודה

טוב לנהוג לצאת ידי ספק קודם שיטול ידיו, וישתה מים פחות משיעור רביעית ויברך עליהם ברכה ראשונה ולא יברך לבסוף, ויכוין לפטור עצמו בברכה זו כשישתה מים בתוך המזון. ואם שתה רביעית, צריך לברך ברכה אחרונה. ואם יש יין בתוך המזון, אין צריך לכל זה, כי ברכת היין פוטרת כל מיני משקין. [שעהמ"צ דצ"ד]

כשבא להם יין בתוך המזון, וזהו הטוב לדידיה שהם החסדים, והמטיב לאחריני וכו'. [שעהמ"צ דקי"א]

פעם א' שתיתי יותר מרביעית⁴⁷ והסתכל מורי במצחי ואמר לי, הנה שתית מים ולא ברכת אחריהן ברכה אחרונה.

שיעור נמילת ידים

נמילת ידים שיעורה כל היד שהוא ה' האצבעות והכף עצמה עד פרק הזרוע. [שעהמ"צ דצ"ד]

סדר נמילת ידים

ימול שני פעמים בכל יד ויד: בתחילה ישפוך המים על יד ימינו שתי פעמים זו אחר זו ואח"כ ישפוך שתי פעמים אחרות רצופות על ירך שמאלית ואח"כ תשפשף שתי ידיך יחד לחברם זו בזו אז תכוין להכניס קשרי הזרועות לפנים ולא יהיו יוצאין וכולטין כמנהגם לאחורי הגוף, ותגביה ידיך למעלה כנגד פניך כנגד הראש ממש, ואז תברך ברכת על נמילת ידים. [שעהמ"צ דצ"ה-דצ"ו] [שעהמ"צ דקנ"ט מוולתו]

בציעת הפת ומבילת המוציא במלח

יקח הלחם בן שתי ידיו מזה ומזה ויברך המוציא, ובמלת המוציא יגביה שתי ידיו האוחזות בלחם למעלה מעמ, יבצע הלחם ויטבול הפרוסה במלח ויאכל כזית. [שעהמ"צ דצ"ו-דק"ה-דק"ס מוולתו]

זכירת חרבן הבית בזמן אכילתו ביום חול

צריך האדם, אם הוא יום חול, לזכור בתוך אכילתו, חורבן הבית, כנזכר פרשת תרומה [דקנ"ז] ויהיה עצב ודואג בלבו, כי בזמן בית המקדש, הייתה אכילת השכינה באופן אחר יותר מעולה ומשובח, ממה שהוא עתה אחר החרבן, והיו נתקנים העולמות, בתיקון יותר משובח מאוד. אמנם בברכת

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומוולתו

⁴⁷ משמע שלדעת האר"י ז"ל, אם אוכלים יותר משיעור, יש לברך ברכה אחרונה קודם המוציא, והוא הדין בענין אכילת מיני תרגימה קודם הקידוש ביום שבת, שהאוכל פחות מכשיעור לא יברך ברכה אחרונה. אז ברכת המוציא פוטרת את ברכה אחרונה.

המזון צריך אדרבה להראות שמחה⁴⁸ יתירה בלבנו וכמ"ש בס' הזוהר פ' תרומה על בועז וכו'. [שעהמ"צ דק"ז-ק"ט]

שיעור הפאה

גם בענין שיעור הפיאה מן התבשיל שבקערה, אין חשש בזה בזמן הזה. לפי שמעם שיעור הפיאה הוא מפני איזי עני שיבוא בתוך הסעודה, או ג"כ להשאיר חלק השמש המשרת בסעודה. לכן כיון שמשיר בקדרה אחרי שנתן לבעל הבית חלקו בקערה שלו, ומשייר בקדרה חלק אשתו ובני ביתו, די לו בשיעור פאה זו. ובפרט כי אין נוהג אצלנו ענין העניים הבאים בתוך הסעודה, ולא ענין השמש. ולכן אין דין זה נוהג עתה כלל. [שעהמ"צ דק"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

⁴⁸ ולכן, אין להזכיר חרבן הבית בברכת המזון, ובפרט בשבת. ועיין נוסח 'רצב ובחליצנו' בחלק נוסח התפילה.

סדר מים אחרונים

הסרת הסכין מהשולחן

יוהר מאד להסיר הסכין מעל השלחן לגמרי בעת ברכת המזון, ולא יספיק לכסותו בלבד, בפרט מי שהוא משורש קיין. [שעה"ג ד"קמט] [שער"הקד נ"ה אזהרות לשורש קיין]

אופן החיבור והשפלת האצבעות

תחבר ד' האצבעות יד ימינך לכד והגודל לכד, וכסדר הזה תכוין בה' אצבעות יד שמאלך, וב' כוונות אלו תכוין בהיות אצבעות ידיך כפופות כלפי מטה כנודע, כי במים אחרונים צריך להשפיל אצבעותיו כלפי מטה. (שע"המצ עקב דק"ח)

פסוקים בין מים אחרונים לבין ברכת המזון

אחר מים אחרונים קודם ברכת המזון צריך לומר פסוקים אלו: כל מזמור אלהי"ם יחננו ויברכנו וכו'. וכדי לסלקו משם הס"א, יש לומר הב לן ונברך כמ"ש בינוקא דפ' בלק. לכן אומרים זה הפסוק 'אברכה את ה' וכו' במקום 'הב לן ונברך'. וימשיך: סוף דבר הקול נשמע וכו' תהילת ה' ידבר פי וכו' פסוק ואנחנו נברך יה וכו', וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', ואח"כ יאמר ברכת המזון. [שעה"מ"צ דק"ח]

איסור דברי תורה אחרי מים אחרונים

אין להפסיק כלל בין מים אחרונים לברכת המזון, אף בדברי תורה. ואם הוא רוצה לעסוק בדברי תורה כמ"ש ז"ל, יעסוק בתורה קודם שיטול ידיו במים אחרונים. [שעה"מצ ק"ח]

ברכת המזון עם/בלי כוס

אם יש עמו ג' אנשים שאכלו כאחת, אף שאין שם יין, יברכו ברכת זימון, ויברכו ברכת המזון. [שעה"מ"צ דק"מ] ואם אין שם כוס, יסגור עיניו. וישים ידו

השמאלית על לבו כנגד החזה, ויד ימינו על שמאלו, ויברך ברכת המזון
בכוונה גמורה. [שעהמ"צ דק"ט-ק"ח/ט]

אם הוא יחידי, לא יברך ברכת זימון, ולא ברכת המזון עם הכוס, כנוכר
בפרשת תרומה. [שעהמ"צ דק"ט]

אחיזת הכוס

ואח"כ ימול הכוס בימינו ויעמידנו על ה' אצבעותיך הימנים ממש על
גביהם, יגביה הכוס, ויתן עיניו בכוס בכל ברכת המזון [שעהמ"צ דק"ט]
שעכתב"מ ד"כה] ויאמר נברך שאכלנו משלו. [שעכתב"מ ד"לה]

אמרו בגמ' שצריך להגביהו טפח ובזהר אמרו זרת, וב' שיעורים אלו
כולם עולים למקום אחד כי שיעור טפח הוא שיעור ה' אצבעות. ושיעור
זרת [שבוזהר] הוא ב' טפחים. [שעכתב"מ ד"לה]

סדר ברכת המזון

לכרך ברהמ"ז בשמחה

בברכת המזון צריך אדרבה להראות שמחה יתירה בלבו וכמ"ש בס' הזוהר פ' תרומה על בועז וכו'. ולכן צריך לכרך ברהמ"ז בעין טובה, ובשמחה גדולה להראות לפניו כנדיבים בעין טובה, ולא צרי עין. ואז גם היא נותנת לנו מזונותינו בשמחה ובטוב עין. [שעהמ"צ דק"ט]

מזיגת הכוס בברכת הארץ

בברכה ג', בהגיעך אל תיבת 'את' אשר בפסוק 'ואכלת ושבעת וברכת את' וכו', תמזוג היין ותשליך המים לתוך הכוס כנודע. כי מילת 'את' היא המלכות הנקראת כוס. ותביט ותסתכל במים ההם בעת שתתנם בכוס. [שם ק"י]

חלק ב': יום השבת

סדר ערב שבת קודש

ענין ליל ששי

בליל ששי, בקומך ממטתך אחר חצות לילה, תקרא כ"ו פסוקים, ואח"כ תקרא מה שתרצה כמנהגך. ואם לא תוכל לקום, תקראם קודם שתישן.

[שעהמ"צ דפ"ו]

בשאר לילות השבוע, אין ראוי לקרוא מקרא לפי שהמקרא היא בעשיה, ולילה עצמה היא בחינת עשיה והכל הוא דינין ואין ראוי לעורר דינין. אבל בליל ששי, יען כי יום הששי מכין לשבת והרחמים מתעוררין בו, לכן יכול לקרוא מקרא אף בלילו. [שעהמ"צ דפ"ט] גם ביום ששי עצמו צריך לקרות כל הפרשה כולה במקרא ותרגום [שעה"תפ דרכ"ה]

ענין יום ששי

מועד קניית צרכי שבת ונרות שבת

צריך האדם ליהרר לקנות כל צרכי שבת ביום הששי ולא ביום חמישי, ובכל מה שיקנה יזכיר ויאמר לכבוד שבת (ד"רבה):

יזהר לקנות שתי אגודות הדם שיהיו בתוכם ג' הדסים משולשים כשרים. ויהיו ג' הדסים אלו נקשרים קשר א' ואגודה אחת. (ד"רי"ט):

סדר י"ב חלות על השלחן בצורת סגול

צריך לזהר לשים בכל סעודה י"ב לחמים⁴⁹ על השלחן כנגד י"ב חלות לחם הפנים. ותסדרם כסדר זה ו' מצד ימין השלחן וו' מצד שמאל והשישה של הימני יהיו ג' על גב ג', וכן בצד שמאל והג' שבצד ימין התחתונים יהיו מונחים כעין סגול וג' העליונים מונחים עליהם וכן בצד שמאל. וזה סדרן נמצא כי בצד ימין השלחן יש ד' לחמים ב' על גב ב' וכן בצד שמאל ובאמצעם יש ד' לחמים אחרים ב' ע"ג ב' אלא שהשנים מופסקים משנים האחרים וריוח ואויר ביניהם כי הב' אמצעים שהם זו ע"ג זו הם קרובים לד' חלות הימנים והב' האמצעים האחרים קרובים אל ד' חלות השמאלים. וכן הוא ג"כ בכל שלש הסעודות שבת. [דרס"א]

יקפיד מאוד ויזהיר לאכול בשלחן של ארבע רגלים בשבתות וימים טובים, כדוגמת שולחן שבבית המקדש (ד"רסא):

מעימת התבשילין בערב שבת

ראוי לאדם למעום כל התבשילין שמכשל בע"ש לכבוד השבת, וזה סוד מועמיה חיים זכו שתקנו בתפלת מוסף וכו' (ד"רכו):

קריאת שמו"ת

תכף אחרי גמר תפלת שחרית ביום ששי, יקרא הפרשה שנים מקרא וא' תרגום. מותר להוציא ס"ת אף ליחיד, כדי שיקרא בו ב' מקרא, באופן שיהיו ב' אנשים בבת אחת, מפני כבוד הס"ת. אפשר גם שאחד יקרא מקרא והשני תרגום כל הפרשה כולה. (ד"רכה):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

⁴⁹ א"ש: אני ראיתי למורי ז"ל [מוהרר"ו] מקפיד על השלחן של ארבע רגלים, ואיננו מקפיד על היות על השולחן שנים עשר לחמים ואעפ"י שהיו לו לחמים מרובים, מכל שכן מי שאין לו לחמים כל כך. אבל מקפיד שלא לפחות מארבעה לחמים בכל סעודה וסעודה. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"פ].

בשאר ימי השבוע צריך גם לקרות פסוקי הפרשה ב' מקרא וא' תרגום. וביום ששי תקרא כל הפרשה כלה מתחלתה ועד סופה, שנים מקרא וא' תרגום כנודע. [שעהמ"צ ד"צ]

כשתקרא המקרא צריך לקרותו עם ניגון המעמים אשר בפסוקים ההם, אבל כשתקראנו תרגום אין צורך לקרותו בניגון המעמים שלא כדברי הנוהגים כן, כי אין מעמים אלא במקרא לשון הקדש. וכשתסיים הפרשה ההיא, תכפול פסוק אחרון של הפרשה אבל לא התרגום שלו. (שע"המצ' פר' ואתחנן דפ"ו).

יקרא כל פסוק פעמיים, ומיד אחריו את תרגומו. [דרכ"ה ובש"המצ' דפ"ו]

ידחוק עצמו לקרותה ביום ששי כי קריאת שמו"ת היא ממצות הכנות שבת. ואם נאנס, אז יקרא אותה אחר סיום תפלת שחרית של יום שבת, קודם סעודת שחרית. ולא יקרא אותה כאותם באמצע תפלת שחרית (ד"רכה):

זמן המבילות בערב שבת

אחר קריאת הפרשה, יטבול המבילה של ערב שבת ולא קודם. זולתי דרך מקרא, מ"מ יטבול רק אחר שהתחילה שעה חמישית מיום שישי (ד"רכה):

מספר המבילות

צריך האדם לטבול⁵⁰ שתי מבילות זו אחר זו תוך מי הים או הנהר או המקוה. הראשונה היא להפשיט בגדי החול של הנפש, והשנית היא לכבוד שבת לקבל תוספת קדושת שבת. [דרכ"ה/ו]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁵⁰ בענין טבילת ידים כשאנו יכול לטבול נמצא סמך בספר הפעולות (תעלומות חכמה) למוהר"ו, בענין להשקיט הים מזעפו, ואין זו המצאת טבילת ידים מ' פעם בסירוגין, אלא גטילה ג' פעם בסירוגין כנטילת ידים.

הנהגות אחרי המבילה
וכשיעלה⁵¹ מן המבילה יאמר 'אם תשיב מִשְׁבֶּת רְגְלֶיךָ' ולא ינגב עצמו
בממפחת, כי צריך שהגוף ישאב מימי שבת. [דרכ"ה/ו]

תספורת וגילוח בערב שבת
בערב שבת לא יגלה ראשו אלא קודם חצות היום. (שע"המצ קדושים דנ"ט)

תפילת מנחה
בערב שבת, אף אם הוא קרוב לשקיעת החמה, יאמר העמידה בלחש
ואח"כ החזרה בקול רם. [דקצ"א]

אחר תפילת יקיים מצות עירוב
יזהר לקיים מצות עירוב⁵² ככל ע"ש, שני מיני ערובין: עירובי חצרות על
לחם אחד ושיתופי מבואות על לחם שני. ולא רק פעם א' משנה לשנה.
[דרכ"ז]

בסעודת ליל שבת יבצע המוציא בפת של שיתופי מבואות, ובסעודת
שחרית דשבת יבצע בפת של עירובי חצירות. [שם]

סדר העירוב
יברך קודם על הפת ברכת העירוב, ויאמר 'ברין ערובא יהא שרי לן וכו'.
צריך שיערב תחילה לעצמו, ואח"כ יזכה את אחרים. [דרכ"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁵¹ ערוזה במקוזה
ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות קודם להניץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא. ואם לאו,
יתכסה במים ויקרא [ק"ש] אם הם עכורין. מוהר"ח"ו בשנים חיים ישלם.
כתב מורי ז"ל [מוהר"ח"ו] עיניו רואין את ערוותו אסור אי מסתכל ואם לאו, מותר. לבו רואה את
ערוות חברו, אסור. [שנים חיים ישלם ס' ע"ד]

⁵² נראה האר"י ז"ל היה סומך על עירוב שלו בלבד, ולא של אחרים, וזו הכוונה שלא היה
חושש ומקפיד אם נעשה כהלכתו או לא.

איסור תחומין

ענין הספינה ההולכת בים שאין שם איסור תחומין. ובגמ' ביארו טעמו של דבר לפי שאין תחומין למעלה מעשרה. והנה המים שעליהם מהלכת הספינה גובהן יותר מעשרה, ולכן מותר. [שע"המצ ד"סה]

והנה במקום החלל הזה של שדה תפוחים צריך לערב עירוני תחומין. ובמקום שיש בו בתים וחצרות ומבואות וישוב, צריך בחינת עירוב אחר והוא עירוני חצרות ושיתופי מבואות. [שע"המצ דקנ"ח **מוולתו**]

אין איסור תחומין נוהג במדינה, במקום שיש בו יישוב בני אדם ובתים, רק בשדות, כי אפילו עיר גדולה כאנמוכיא מהלך את כולה. [דקנ"ד מה ששמע **מוולתו** בשם האר"י ז"ל]

בשחרית יום שבת, האר"י ז"ל היה מוליך עמו הטלית והחומש מביתו לבית הכנסת. וגם היה מוליכו בבית המבילה אשר מחוץ⁵³ לעיר צפת תוב"ב אותה הנודעת.

ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב הנעשה בשיתופי כל מבואות צפת תוב"ב, או אשר נעשה לבית המבילה ההיא, אם היו נעשין כהלכתן⁵⁴ או לאו (ד"רכו):

בענין מוקצה [עפר] ברשות הרבים בשבת ועירוב: גם נענש נפטר אחד, לפי שיום שבת א' יצא לרשות הרבים ונכנס קצת מעט עפר תוך מגעלו, והלך בו ד' אמות ברשות הרבים בלי כוונה. ובזה תבין כי אין מנוחה אל הצדיקים בעולם הבא, כמ"ש ז"ל על פסוק ילכו

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוולתו

⁵³ א"ש: **נראה** ש [האר"י ז"ל] היה מקל בעירוב דרבנן. [סידור חמדת ישראל כת"י דל"ז]

⁵⁴ המקום בצפת מחוץ לעיר בהרים, נחשב גם הפקר, גם כרמלית מדרבנן. ולכן האר"י ז"ל היה מקיל מדרבנן.

מחיל אל חיל'. והמעם כי כבל מדרגה ומדרגה שעולים, צריכין מירוק
מחדש כנ"ל. [שעה"ג ד"צט]

העיד לי הרב גדליה נר"ו כי הוא שמע מפי [מוהרח"ו] שאני אמרתי לו,
שמורי ז"ל לא היה משים על ראשו ביום שבת אותו הכובע של לבדים
הנקרא קאפיליוו שרגילים ליתנו על הראש מפני הגשמים והמעם הוא כי
יש בחללו בין החלל לראש עצמו אוהל שיעור מפה ובפרט חוץ למדינה
לא היה יוצא בו משום שהוא משא ואני לא זכרתי אם אמרתי לו הדבר.
(ד"רעא):

קציצת צפרניים

אחרי העירוב יחתוך יקצוץ צפרניו לכבוד שבת מידי ומרגליו כסדרן. ואין
להקפיד לסדר הנז' בספר אבודרהם (ד"רכז):

הצפרנים אינם קליפה ממש, שאם כן, תמיד הידים היו טמאות, ואין להם
טהרה ע"י נטילת ידים. אבל דע כי הצפרנים הם לבוש נהורא ממש של
קדושה שהלביש הקב"ה לאדם הראשון, אלא שהוא לבוש קשה במכעו
לפי שהוא שרשי הקליפות בזכות ודקות רב. [שעהקד"מ ד"רמג]

ובזה תבין עונש הגדול של המגדל צפרניו יותר מדאי, גם תבין למה
הצפורן העודף על הבשר חוצץ בנטילה, וידיו טמאות. [שעהקד"מ ד"רמד]

רחיצת הגוף

ירחוץ⁵⁵ במים חמיץ פניו ואח"כ ידיו וינגב אותם במטפחת ואח"כ ירחוץ
רגליו וינגבם (ד"רכז)

לבישת בגדי שבת (ד"רכט).

אחרי רחיצת פניו ורגליו ילבוש בגדי שבת.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

⁵⁵ נוסף לרחיצה בבית המרחץ.

ביום השבת, אין ראוי ללבוש בגד וכיוצא בו, שלבש האדם בימי חול. ואפילו החלוק של שבת אין ראוי ללבושו בימי החול כלל. ואזהרה זאת חלה על כל בני אדם.

כל אדם צריך ללבוש בגדי לבן ולא של צבעים אחרים. גם כפי צבע וגוון הבגדים שלובש האדם ביום השבת בעולם הזה, כך ממש תמיד יתלבש בעולם הבא אחר פטירתו בימי השבת. והאר"י ז"ל גילה למוהר"ו, כי פעם אחת בקבלת שבת, נתגלה אליו נשמת חכם שנפטר בימי האר"י ז"ל, וראהו לבוש שחורים. ואמר לו הנפטר, כי בעולם הזה היה לובש שחורים ביום השבת. כך מענישין אותו בעולם הבא אחר פטירתו, להלבישו בגדים שחורים אף בימי השבת.

ארבעה בגדי לבן הם: מלבוש העליון, והתחתון, והאזור אשר על לבוש התחתון, והחלוק אשר על בשרו. ואין חשש להוסיף בגד מתחת מלבוש הלבן העליון, אלא יקפיד בד' בגדי לבן האלו, ולא פחות מהם. [דרכ"ט] בערב שבת, בעת לבוש החלוק של שבת, יכוון בשם קדוש הנקרא זהרריאל וזה השם של החלוק של ה' ית' בנו' בסר פרקי היכלות דרבי ישמעאל, וכוונה זו מועילה מאוד לאדם שימשוך את הקדושה עליו.

תיקון ומספר הנרות

יזהר בתיקון הנרות של שבת, אף שהדלקת נר שבת היא מצוה על האשה, בעלת הבית כנודע (ד"רכה): חייב האדם להדליק בכל ליל שבת שתי נרות [שער"הק ד"סז]

מובא בספר התיקונים שצריכים להדליק שתי נרות בליל שבת. וגם הם סוד זכור ושמור. [דרמ"ד]

ענין קבלת שבת בשדה [דרל"ב – דרמ"ד]

צריך לצאת ממש לשדה לקראת השבת ולא די בקבלת שבת תוך חצרו של אדם. (ד"רלד/ה) (ד"רמה)

קבלת שבת בשדה

קיצור סדר קבלת שבת: יצא לשדה ויחזיר פניו כנגד רוח מערב ששם החמה שוקעת. ובעת שקיעתה ממש יקבל את השבת, קודם שיהיה ליל שבת גמורה שהוא אחר בין השמשות.

ויעמוד מעומד במקום א' בשדה. ועל הר אחד גבוה הוא יותר טוב. ויהיה המקום נקי, כפי מה שצריך מלפניו כמלא עיניו ומאחריו ד' אמות וכו'. ויאמר 'בואו ונצא לקראת שבת מלכתא לחק"ל תפוחין קדישין'. [דרל"ג]

אז תסגור עיניך ותשים ירך השמאלית על החזה ויד ימנך ע"ג יד שמאלך ותכוין באימה ביראה כעומד לפני המלך לקבל תוספת קדושת השבת.

ותתחיל ותאמר מזמור הבו לה' בני אלי"ם וכו' כלו בנעימה. ואח"כ תאמר⁵⁶ ב"פ 'בואי כלה'⁵⁷ בואי כלה' בקול רם, ופעם שלישית 'בואי שבת מלכתא' צריך לאומרו בלחש, לקבל סוד תוספת קדושת שבת. אח"כ תאמר מזמור שיר ליום השבת וכו' כלו ה' מלך גאות לבש וכו' עד ה' לאורך ימים. [דרמ"א] ואז תפתח עיניך ותבא לביתך. [דרל"ה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

⁵⁶ עדות רבי שמואל ויטאל (סידור חמדת ישראל), ושל החברים (נגיד ומצוה) בדמשק כי מוהרח"ו ז"ל שר פיוטו של רבי שלמה הלוי אלקבץ ע"ה, ואין להוסיף בנוסח זה, ובפרט לא להוסיף 'ובשמחה'. עיין שער האמת.

⁵⁷ ויאמר בואי כלה מימין בואי כלה משמאל בואי מן האמצע, שבת מלכתא [דת"ט מה ששמע מזולתו]

סדר קבלת שבת

הקפות קבלת שבת בבית

כשתלך לביתך, תתעמף ראשך סביב גרונוך במלית מצוייצת בציציות כהלכתה, ונז' במסכת שבת פ"ב ופי"ו ובהרמב"ם ז"ל בהל' שבת פ' ל' (ד"רמ"ד):

ותקיף השולחן המסודר עם הלחם לסעודת שבת ותקפיהו כמה פעמים⁵⁸ עד שתחזור לומר כל מה שאמרת בהיותך בשדה, ואח"כ תסתכל באור הנר אשר ברכו עליו להדליק נר שבת (ד"רמ"ד):

אמירת 'פרק במה מדליקין'

ואח"כ [אחרי סדר והקפות בבית] תקרא⁵⁹ ארבעה פרקים ראשונים ממשניות מסכת שבת, ותכוין שהם כנגד ד' אותיות ההוי"ה, כי הם סוד תכשימי הכלה העליונה. [דרמ"ד]

אחר שעשית כל הסדר הנז' תלך לבית הכנסת ובעוד שהעם אומרין מזמור שיר ליום השבת, או קודם שיאמרו הקדיש של קודם ערבית, אז תכוין בתוספת שבת יותר מעולה (ד"רמ"ט):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

⁵⁸ לא קבע מספר הקפות, אלא יקיף עד שיסיים את כל הסדר.

⁵⁹ ואנו מנהגינו שאין לאומרה [משנת במה מדליקין] לא בשבת שבהול המועד, ולא ביום טוב שחל להיות בשבת, ובכולן טעמא משום לא פלוג דבי"ט שחל להיות בע"ש. [שנים חיים ישלם על השו"ע]

סדר ערבית דליל שבת

ביום השבת ירים ויגביה קולו בנעימה בתפלה דמיושב, יותר משנוהג בתפילת בחול, מפני כבוד השבת (ד"לד):

ברכות ק"ש בערבית דליל שבת בניגון ודלא כתפילה בחול נהגו לומר ברכות ק"ש במעם ובחן טוב ובקול נעים לרמוז אל נועם הנמשך עתה מן הבינה הנק' נועם ה' כנודע, כי יש תוספת קדושה עתה בליל שבת. [דרג"א]

תוספות קדושת שבת
כי בלילה יש לאדם ג' מיני תוספת שבת :
הא' תוספת נפש וזה נעשה בעת קבלת שבת בשדה כנ"ל

הב' תוספת רוח וזה נעשה בעת שאומרין ברכו
והג' תוספת נשמה וזה נעשה כשאומרין [במלת. דרג"א בהמשך – באומרין ופרום עלינו סוכת שלום וכו' ונגמרין ליבנם בויכולו של העמידה. דרג"א/רג"ב] ופרום עלינו סוכת שלום.

אחר העמידה יאמר ויכולו [ולא מן התיבות 'יום הששי'] (ד"רגו):
פסוק ושמרו בני ישראל וכו' שנוהגין לומר קודם הקדיש הנו' [אחרי העמידה]
הוא לפי שהלילה היא בחינת שמור. [דרג"ד]

ואח"כ תאמר מזמור לדוד ה' רועי וכו' [דרג"ו]

אם שכח לקבל רוח ונשמה דנוקבהאם שכח⁶⁰ לקבל תוס' חלק הרוח
דקדושת שבת בכרכו הראשון או אם לא שמע אותו, יכוין בכרכו האחרון

בידורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁶⁰ והמתפלל יחיד, אפשר שיקבל תוספות קדושת שבת האלה כסדר הזה:
בליל שבת: נפש דנוקבא בבואי כלה כנודע

לקבל ביחד תוספת הרוח ותוספת הנשמה. שאם לא קיבל תוספת הרוח
בברכו הראשון, אי אפשר לקבל תוספת הנשמה בז'פרום עלינו סוכת
שלום, ולכן עתה יכוין לקבל שניהם ביחד תוספת הרוח והנשמה. [דרנ"ו]

פיוטיגדל אלהים חי

לפי שאלו האחרונים לא ידעו דרכי הקבלה ואינם יודעים מה שהם
אומרים וטועים בסדר דיבורם בלי ידיעה כלל, ובפרט פזמון יגדל אלהים
חי. [דק"פ]:

ימנע מלומר פזמון יגדל אלהים חי, וידוי אשמנו באומר ובפועל, רבינו
נסים ורש"ט בן ארדומיל, ווידוי ר' יצחק בן ישראל, שתיקנו ביום
הכיפורים, בערבית בשחרית כמוסף במנחה ובנעילה. גם לא יאמר כלל
שום פזמון ושום פיוט ושום בקשה שאלו שסידרו הראשונים כמו ר'
שלמה בן גבירול וכיוצא בו, לפי שלא ידעו דרכי הקבלה ואינם יודעים
מה שהם אומרים וטועים בסדר דיבורם בלי ידיעה כלל.

אבל בן יאמר תפלות ובקשות ופזמונים שתיקנו התנאים כמו תפלת ר'
עקיבא ותפלת ר' אלעזר בן ערך ותפלת ר' נחוניא בן הקנא וכל הפזמונים
והפיוטים שתיקן ר' אלעזר הקליר במחזור האשכנזים, לפי שכל אלו
הראשונים [התנאים] תיקנו דבריהם על פי חכמת האמת והיו יודעים מה
שתיקנו.

רוח בהתחלת ברכת מעריב ערבים [ע"פ שער התפלה דף רנ"א: 'וכניסתן נגמרת ביוצר
דתפלת ערבית (של שבת)]
נשמה ב'ז'פרום עלינו' כנודע.
ביום שבת:

נפש דדכורא ב'נשמת כל חי' כנודע
רוח בהתחלת העמידה [ה' שפתי תפתח] כנודע
נשמה בהתחלת מוסף [ה' שפתי תפתח]

סדר קידוש לליל שבת

אמירת שבת שלום

אח"כ תלך לביתך. ובכניסתך לבית תאמר בקול רם ובשמחה יתירה 'שבת שלום', כי הוא כחתן המקבל את הכלה בשמחה גדולה ובסבר פנים יפות (ד"רנו):

נשיקת ידי אימו

ואם אמך קיימת בחיים חייתה, תלך ותנשק ידיה. (ד"רנו⁶¹):
סדר הנשיקה הוא שהקמן נושק ידי הגדול, והכוונה היא כי כיון שהקמן בא להתברך מן הגדול. לכן צריך שבתחלה יגרום הקמן ביסוס ומיתוק גבורות הגדול, וזה ע"י הנשיקה כנו' וע"י מתעוררים אח"כ הרחמים של הגדול ומברך את הקמן. [ד"רנו]

הקפת שולחן הקידוש

יעמוד⁶¹ בשלחן המסודר לפניו במקום אשר ישב בו, ויאמר 'דא היא סעודתא דחלל תפוחין קדישין'. יקיף השולחן פעם אחת דרך צד ימין בשתיקה (ד"רנו):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁶¹ מצאתי כתוב בקונטרס א' ונלע"ד שאינו משם מורי ז"ל, וזהו. זאת התפלה טוב לאומרה קודם כל סעודה מן ג' סעודות של שבת וזה סדרה, יהא רעוה וכו'. [דת"י מה ששמעתי מזולתו] וקודם התפלה [יהא רעוא] יאמר אתקינו סעודתי וכו' [דת"א מזולתו]

מוהר"ו השמיט את 'אתקינו' מסדר הסעודות. ו'אתקינו' זה שייך אך ורק לתפילת יהא רעווא.

הכרזות ב' הסעודות

- בליל שבת כשעומד במקומו לקדש: דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין [ד"גז]

- ביום שבת בקידוש קודם לומר סברי מרנן: דא היא סעודתא דעתיקא קדישא [ד"ד]

- בסעודה שלישית קודם הסעודה: דא היא סעודתא דזעיר אפין [ד"ה]

ענין ב' אגודות הדם

ואח"כ קח בידך שתי אגודות הדם, וקחם בין שתי ידיך ימנית ושמאלית ותחברם יחד, ותברך עליהם בורא עצי בשמים. אח"כ תריח בהם תאמר⁶² תכף 'זכור ושמור בדיבור א' נאמרו'. ותחזור להקיף בהם את השולחן פעם שנית בשתיקה. והקפה זו השנית היא בהדם, כי ההדם רומז בג' האבות כגודע [ד"נו/ח]:

קבלת והגבהת הכוס

בתחלה, תקבל הכוס מיד זולתך משתי ידיו אל שתי ידיך ותחזיקהו. וטוב לשים הכוס כנגד החזה. ותכוין שאתה מאיר בו בשתי ידיך האוחזות בו וגם מן החזה שלך. ואז תחזיק הכוס בידך הימנית לבדה, מבלי סיוע ירך השמאלית [ד"נמ]:

מציגת הכוס

יסתכל בכוס של ברכה לכוין במים שאתה נותן⁶³ בתוך היין. עד כאן הוא מה שאמר [האר"י ז"ל] לי [מהר"ח ז"ל] ביום הג"ל שלשה ימים קודם שחלה מורי ז"ל. [ספר חזיונות דת"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁶² לומר אותו נוסח 'זכור ושמור בדיבור אהז נאמרו' בהריחת הבשמים, בליל וביום שבת.

⁶³ תמוזוג הכוס עם המים. [דתי"א מוזלתו בענין קידוש השבת דשחרית]

הסתכלות בנרות קודם הקידוש בעמידה

יש להסתכל בנרות שבת רק פעם אחת לפני הקידוש [חז"ן מהסתכלות בנרות בזמן קבלת שבת בבית]: [דר"ח]

בקידוש ליל שבת בעמידה

יאמר אח"כ הקידוש מעומד. וישתה⁶⁴ כוס היין (ד"רסא)

נמילת ידיים

אחרי הקידוש, ימול ידיו. בתחלה ירחוץ ידו הימנית ואח"כ השמאלית, ואח"כ יחבר שתייהם יחד וישפשפם. וצריך שבעת שינגב ידיך ובשעה שיברך ברכת על נמילת ידיים, יגביה שתי ידיו זקופות למעלה כנגד ראשו משתי צדדי ראשו. גם יהיה כל זה מעומד. גם בכל נמילת ידיים בג' סעודות דשבת צריך לקיים שני הדברים הנז' שיהיה מעומד ושיגביה ידיו עד כנגד ראשו (ד"רסא): (שע"המצ פ' עקב)

בציעת הפת

יקח ב' לחמים העליונים שבד' אמצעים ויחבר שניהם בב' ידיו. וב' שולי הלחמים יהיו דבוקים זה בזה, וב' פנים שלהם יהיו פן זה מצד ימין ופן זה מצד שמאל. ואז⁶⁵ יתראה כאלו שני לחמים נעשו לחם א' ובו שתי פנים מב' צדדיו, ויהיה כדמיון לחם הפנים שבמקדש. [דרס"ב]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁶⁴ לא מובא שיש לשבת כדי לשתות, גם לא לחלק כוס הקידוש שיטעמו ממנו שאר המסובין, כפי שציין בבציעת המוצא, לחלק לאשתו ולשאר המסובין, עיין לעיל. ומנהג ישראל תורה היא.

לשון כת"י רנו ליעקב לרבי יעקב צמח:

נמילת ידיים של הסעודה בליל שבת. צמח: אמר [הרב שמואל ויטאל] שהרב ר' חיים זלה"ה היה נוהג למזוג כוס של הקידוש קודם ואח"כ היה אומר הקידוש מעומד, והיה טועם הכוס מיושב. גם אמר לי החכם השלם בכ"ר שמואל נר"ו שאביו זלה"ה היה נוהג וכו'. עכ"ל.

⁶⁵ ויקח הלחם בין שתי ידיו ויברך ברכת המוציא ויגביה הלחם בין אצבעותיו למעלה.

[שעהמ"צ דק"סג מוזלתו]

ואז תברך ברכת המוציא. ותבצע מן הלחם הימני שהוא כנגד אות י' של ההוי"ה כנו'. (ד"רסב): ואח"כ תבצע תחלה ממנו [מן הלחם] שיעור כזית ותאכלנו⁶⁶ אתה, ואח"כ תבצע בציעה שנית כשיעור כביצה ותתן לאשתך, ואז תבצע ותתן לשאר בני הסעודה היושבים שם. (דרס"ב).

פיזם אסדר בשבחין

אחר האכילה, ישיר בקול נעים פזמון א' לסעודת הלילה ופזמון א' לסעודת השחר ופזמון א' לסעודת מנחה (ד"רסב): והאר"י ז"ל תיקן ג' פזמונים מיוחדים ע"ד חכמת האמת בכל פרטי כוונות שבת.

וזהו נוסח פזמון סעודת הלילה 'אסדר'⁶⁷ בשבחין'. ובראשי פרקים של פזמון הזה נרמזו אנ"י יצח"ק לורי"א ב"ן שלמ"ה. לחן מתי יבושר עם וכו'. [ד"רסג]

אחר אמירת הפיוט, יקרא ד' פרקים הראשונים ממס' שבת בלילה, וד' פרקים השניים בשחרית, וד' פרקים השלישיים במנחה. ואם הוא מרוד בעסק התורה על השולחן עם בני אדם, די שיקרא רק פרק א' בלבד בכל סעודה. [שס]

גם אמר לי [ר"י צמח] החכם כמוה"ר שמואל ויטל נר"ו שאביו היה נוהג כשהיה עושה המוציא, לקח ב' ככרות העליונים והיה מדביק אותן אחר באחר, ולא היה נוגע בב' ככרות התחתונים. [פע"ה] מפורש בשער התפלה [דף רב"ס]

⁶⁶ קודם אוכל כזית ואח"כ מחלק. ונראה כיהכזית אינו במשקל, ולכן אוכל אותו באופן שלא גורם הפסק בין ברכה לאכילה לשאר המסובין.

⁶⁷ נוסח האר"י ז"ל הוא 'אסדר' בשבחין'. מאידך, 'אזמר' בשבחין' היא טעות, ומקורה בספר 'יפה נוף' הנדפס בוויניציה, שנה אחרי הסתלקות האר"י ז"ל בלבד. ואין הסבר אחר כי אם קיבל בעל ה'יפה נוף' מכתבי שאר גורי האר"י ז"ל הלא מדוייקים, שלא מסרו את קונטרסייהם למוהרח"ו [ובתוכם, רבי יוסף אבן טבול ועוד]. גם אפשר, שקיבל כתבים מהרמ"ע מפאנו ע"פ ר"י סרוק. ונוסח מוטעה זה אומץ בכל הדפוסים אח"כ, ובתוכם 'תיקון שבת' הראשון בשנת שע"ב. אמנם העיקר הוא לתקן ולגרוס כנוסח האר"י ז"ל האמיתי והוא בידי מוהרח"ו בשער התפלה 'אסדר' בשבחין'.

ענין השולחן אחרי סעודת ליל שבת

בליל שבת אחרי ברכת המזון, יניח השולחן במקומו, ועליו כוס של הקידוש ושל ברכת המזון⁶⁸ שבו נשארות מיפות יין, כדי להשאיר שם ברכת ליל שבת בסוד אסוך שמן הנז' באלישע כנו' בזוהר. ותחת המפה פרוסה על השולחן ישאיר קצת פתיתין ופירורין של פת, אבל לא לחם שלם, משום העורכים לגד שלחן ח"ו ולא איקרי הכי אלא בלחם שלם (ד"רסד):

כוונת הריח אחרי ברהמ"ז

בכל פעם שתריח איזי ריח טוב, תכוין כוונה זו, אף אם הוא מיני בשמים אחרים שאינם ענין הדם. וזו ענינה: הכוונה הזו מיוסדת על ד' תיבות 'אשה ריח ניחוח לה'. אבל סדרן כפי הכוונה הוא באופן זה: 'ריח ניחוח אשה לה'. [דרס"ג]

מנהג טוב לקרות בכל ליל שבת אחר ברכת המזון קודם חצות כל מסכת ערובין (ד"רסד): [שעה"ג ד"קמח].

ענייני תשמיש

ת"ח⁶⁹ אסור לשמש ממתו בלילי החול אפ' אחר חצות. אבל בלילי שבת אחר חצות לילה מצוה, וקודם חצות אסור אעפ"י שהוא ליל שבת (ד"רסד):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

⁶⁸ לשון קונטרס המנהגים למוהרח"ו ע"ה, וז"ל: גם היה נוהג להשאיר ולהניח השולחן במקומו ליל שבת והמפה פרוסה על השולחן והכוס של ברכת המזון עליו ויניח בו מעט יין כל שהוא כדי להשאיר ברכה מליל שבת. עכ"ל. ומי שאינו מברך ברכת המזון על הכוס כי הוא יחיד, ישאיר בכוס הקידוש שכבר בירך עליו.

⁶⁹ ושמועתי כי מורי ז"ל היה נוהג בכל ליל טבילת מצוה להיות נעור עד חצי הלילה ועוסק בתורה ואח"כ משמש ממתו ואח"כ קורא ק"ש וישן. וטעמו של דבר כדי שלא יבא לידי הרהור כלל על מיטתו ואולי יבא לידי קרי ח"ו אבל לא שמעתי ממונו ז"ל. [שע"המצ בראשית]

לילי ימים טובים וראשי חדשים דינם כלילי שבתות, ואף ת"ח מותר בהם
אחר חצות לילה, אעפ"י שאין בהם כ"כ קדושה כמו בליל שבת.
וכן בליל מבילת מצוה אעפ"י שהיא כלילי חול. [שע"המצ ד"י]

מי שאיננו ת"ח ולעמי הארץ עונתן בימי חול אחר חצות לילה. והטעם לפי
שקודם חצות לילה נאסר הזווג, אפילו בלילי שבתות, אפילו לעמי הארץ.
[דקפ"ט] [שעהמ"צ ד"י]

ענין הזווג בחודשי העיבור והיניקה. כי בזמנים האלה ודאי חייב האדם
לקיים מצות עונה, ואין לומר כי אדרבה נראה שהוא לבטלה ח"ו. [שע"המצ
ד"ט]

אם האיש רוצה למנוע עצמו, מותר, והרשות בידו. אבל כתנאי שגם
אשתו לא תקפיד בדבר הזה ותמחול לו על ככה. אבל אם מקפדת בדבר,
צריך לקיים מצות עונה זו. [שע"המצ ד"ט]

המשמש ממתו לאור הנר, בניו נכפים, אף אם שימש ממתו לאור הנר
בתוך ימי העיבור, גם בזה הויין בניו נכפים, וצריך לזוהר. [שע"המצ ד"י]

גם אינו מספיק לתת מחיצות סדינים של בגד פשתן סביב המטה, אלא
צריך שלא יהיה אור הנר מאיר בתוך המטה כלל ועיקר. [שע"המצ ד"י]

צריך האדם לזוהר מאד לשהות על הבטן עד שיכלו טיפי הזרע לגמרי.
וכן יזהר קודם שישמש ממתו אפילו מאותם טיפות דיהות כמו מים ואינן
קשורות כלובן ביצה, כי כל זה בכלל השחתת זרע. [שע"המצ ד"ב]

בקומו בחצות ליל שבת קודם שישמש ממתו, לא יאמר פסוקים אלו: והם
ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך וכו' אודך על כי נוראות נפלאתי וכו'
כי מדברי האר"י ז"ל, פסוקים אלו אינם מדברי ס' הזוהר עצמו (פ' בלק
בכתיבת יד). [דרס"ד]

טבילה במקוה ביום שבת בבוקר והמסתעף
יקפיד בכל כחו ויזהר לקיים הטבילה לבעל קרי או לשמש ממתו, ואין
לבטלה כלל. [שעהמ"צ דק"נא]

אם נטמא בקרי או בתשמיש המטה אין צורך להזכיר כי הטבילה אז
מוכרת.

במשך כל אותו יום, מתגלית אותה טומאת הקרי, וניכרת במצחו, אף אם
טבל. אלא שהוא דבר מועט. אבל כל זמן שלא טובל, נגלה שם תמיד
הטומאה הזאת. [שער"הק ד"נד]

אף אם לא צריך להיטהר, מ"מ צריך לטבול בבוקר יום שבת טבילה
אחרת, כי הפרש גדול יש בין קדושת ליל שבת לקדושת יום שבת, שהיא
קדושה יתירה. ואיננו מפשיט ח"ו מעליו קדושת ליל שבת.

והנה שם בע"ש ביארנו כונת ב' הטבילות אבל עתה שאין שם רק טבילה אחת אל תכוין רק אל
הכונה הנז' שם שהוא שתכוין אל ד' הוי"ת ע"ב ס"ג מ"ב ב"ן ולג' שמות אהי"ה הראשון ביודי"ן
והשני באלפ"ין והשלישי בהי"ן וז' שמות אלו הם בגי' תרפ"ז והוסיף עליהם שם י"ה ויהיו הכל
בגי' כמנין שב"ת. והמעם להוספת שם י"ה הוא כי סוד שבת הוא ענין עלית ז"ן במקום או"א ואז
הם בכחינת שם י"ה. ואע"פ שכונה זו צריך לכוונה בטבילת ערב שבת
בעלייתך מן הטבילה, עתה בטבילה ביום שבת, תכוין כוונה זו קודם
שתטבול ותכוף ראשך בתוך המים. [דרס"ה]

ובהיותך טובל תוך המקוה תאמר פסוק מי אל כמוך וכו' ישוב ירחמנו וכו'
תתן אמת ליעקב וכו' [שער"הק - ד"קס]

סדר שחרית דשבת

קבלת תוספת שבת ביום

ביום⁷⁰ שבת יש ג' מיני תוספת נפש רוח ונשמה ושלשתם מצד הזכר כי זמן עלייתו הוא ביום שבת. [דרג"א]

באמרו נשמת כל חי, תכוין לקבל חלק תוספת נפש דכורא שבך מבחי' יום שבת דכורא כנ"ל. [דרס"ה]

אחר שתאמר פסוק אדני שפתי תפתח וכו' קודם שתתחיל ברכת אבות, תכוין לקבל תוס' הרוח דכורא ממדת יום שבת כנ"ל. [דרס"ז]

ובמוסף ב'איה מקום כבודו להעריצו' יכוין לקבל תוספת נשמה. [דרס"ה]

עליית ששי והפמרה

בעת הוצאת⁷¹ ס"ת מן ההיכל, בכל שבת בשחרית, יאמר⁷² בריך שמיא דמארי עלמא וכו' הכתוב בס' הזוהר פ' ויקהל. [רס"ז]

ישתדל בכל ימי השבת לעלות לס"ת בעליה הששית כמ"ש בע"ה בשם ס"ה על ר' כרוספדאי. [רס"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁷⁰ ביום שבת אין צורך להקיף אלא הקפה אחת בלבד. ע"כ שמעתי בשם מורי ז"ל.

⁷¹ בהוצאת ס"ת מן ההיכל ולא בפתיחת ההיכל בלבד.

⁷² א"ש: מדברי מורי הרב [האר"י] ז"ל נראה שלא היה נזהר לאמרו [ברוך שמיא] אלא בכל יום שבת בשחרית בלבד. דיש לומר שלא דיבר הרשב"י ז"ל כי אם בתפלות השבת כמבואר שם בשאר הכונות. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"צה]

מספר העולים במ"ת דיום שבת הם ז' כסדר ז' הספירות כהן בחסד לוי
בגבורה ישראל שלישי בת"ת, רביעי וחמישי בנצח והוד, ששי ביסוד,
שביעי במלכות. [שם]

בשחרית דשבת עולין שבעה אנשים. עיקר מעלת העולין הוא השלישי
והששי הם המשובחים ומעולים מכל ז' העולים. והששי מעולה מן
השלישי כי הששי גדול ומעולה מכל השבעה העולין בשבת. ונראה מזה
כי יותר חשובים הם הכהן והלוי מן הישראל שהוא השלישי. [דקע"ג]

גם בששי ובשביעי אעפ"י שאינן עושין שום תיקון בידם כמו שעושין
הכהן והלוי, הם צריכין להיות אנשים היותר חשובים במעלה שבכל
העולים כדי שיהיו ראויים לקבל האורות הגדולים המגולים ההם כנו'.
[דקע"ג]

ונמצא כי היותר גרועים במעלה מן הז' העולים הם הרביעי והחמישי.
והשביעי הוא גרוע מכולם כי הוא סוד העטרה ובו יצדק שם אשה ועבד
וקמן. [דרס"ח]

וביום השבת, אין צורך לקרות הפרשה, רק לשומעה כולה מפי השליח
ציבור הקורא במ"ת.

אבל ההפטרה, תקראנה בפוך, ולא תסמוך על המפטיר, זולתי אל
הברכות שמכרך לפנייה ולאחריה, שצריך שתיכוון אזניך לשמעם, ולענות
אחריהם אמן. [שעהמ"צ דפ"ח]

מעלת עליות לתורה:

ששי

כהן

לוי

שלישי

רביעי – חמישי

שביעי

סדר קידושא רבה ויום שבת

הקפת השולחן

כשתבוא הביתה, תעמוד לפני השולחן במקום שאתה יושב בו, ותקיף השולחן דרך ימין פעם א' ותכוין להמשיך עתה בחינת אור המקיף של ג' תחתונות דאבא אשר שם עלה ז"א בתפילת עמידה דלחש דשחרית אלא שאז היה בבחינת אור פנימי שלהם ועתה הוא באור המקיף אשר להם. [דע"ר]

הריחת ההדס

אח"כ קח ב' אגודות ההדס בידך ותחזור להקיף השולחן פעם שנית. וכמו שבסעודת הלילה לא עשינו הקפה שלישית, גם עתה בסעודת שחרית אין אנו עושים הקפה שלישית ואין בנו יכולת להמשיכם בסוד אור מקיף שלהם והדבר נעשה מאליו. [דע"ר]

קידושא רבה בישיבה

אחר הקפה הב', תשב במקומך ותקבל הכוס בב' ידיך, ממש על דרך הנזכר בקידוש דליל שבת. [דע"ר]

סעודה זו נקראת סעודה דעתיקא קדישא. [רס"ט]

ואח"כ תאמר מזמור⁷³ לדוד ה' רועי וכו' ואח"כ ושמרו בני ישראל את השבת וכו' עד וביום השביעי שבת וינפש. תאמר פסוק אז תתענג על ה'

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁷³ א"ש: אעפ"י שכתוב כך [מזמור לדוד ה' רועי קודם הקידוש בין בלילה, בין בסעודת שחרית, ובין בסעודת המנחה], מימי לא ראיתי למורי ז"ל שהיה אומר אלא בשחרית בלבד קודם קידוש. ואפשר לומר כי קודם קידוש של הלילה היה סומך עליו שכבר אמרו בערבית קודם קדיש, אבל בסעודה שלישית שאין בו קידוש כנודע, אפשר שמפני זה לא היה אומר. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"עה]

וכו', ואח"כ אמור בקול רם 'דא היא סעודתא דעתיקא קדישא'. ואז תאמר
ברכת בפה"ג [דע"ר]

תטול ידיך מעומד כנ"ל בסעודות הלילה וע"ש. [שם]

ענין הלחם שבסעודה זו הוא ממש ע"ד הלחם שבסעודת הלילה, ויהיו
י"ב לחמים מסודרים בסדר הנזכר בסעודת הלילה. כל שאר פרמי סעודה
זו יהיו על דרך מה שביארנו בסעודת הלילה. [שם]

ואכתוב עתה נוסח פזמון סעודת שחרית. והוא ג"כ לחן מתי יבושר עם
כמו פזמון הלילה. אסדר לסעודתא וכו' [רע"א]

הנהגות שבת קודש

ענין השינה ביום שבת

בשבת ובימים טובים, יזהר מאוד שלא לדבר בלשון לעז לא בלילה ולא ביום, אלא רק כדי שיבינו השומעים דברי תורה. ולא ידבר שיחה במילה או דיבור חול אפילו בלשון הקדש. (ד"רעא):

השינה ביום השבת היא טובה אל הצדיקים כי אין דבר רע שולט ביום השבת ואין חשש שיפסיד איזה עיבור נשמת איזה צדיק ע"י השינה. ואדרבא אפשר שירויח וימשיך עמו איזה עיבור נשמת צדיק. [רע"א]

יישן ביום שבת אחר האכילה שיעור ב' וג' שעות, כי אדרבא זהו מכלל עונג השבת, והוא דבר נכון. [רע"א]

לימוד בשבת

גם ירמוז למ"ש בספר הזוהר פרשת שלח, כי כשהאדם מחדש דברי תורה בעוה"ז ביום השבת, מעמרים לאביו כמה עמרות בעוה"ב, וזהו זכור את יום השבת לחדש בו דברי תורה, ועי"כ תגרום להעמיר עמרות לאביך בעוה"ב ולכבדו, ולכן סמך ליה כבוד את אביך וכו'. [שעה"פס דרנ"ג מוולתו]

סדר מנחה של שבת וסעודה שלישית

ענין מנחת שבת
מקדימין לומר קדושת וכו' לציון קודם הוצאת הס"ת, אשר ענינה הוא
המשכת אור אל עולם הבריאה [ער"ב]

זמן עמיפת ציצית בתפלת מנחה דשבת
יתעמף בציצית אחר קדיש קדושת וכו' לציון, קודם⁷⁴ שיאמר השליח
ציבור פסוק ואני תפלתי וכו' כדי שתתעמף בציצית בעת רצון. נהגו לומר
ואני תפלתי קודם הוצאת ס"ת. במנחת שבת נקרא עת רצון עתה והוא
רחמים גמורים (ד"רעב):

ענין ג' פסוקים צדקתך וכו'
סדרן הוא כמנהג בני ספרד צדקתך כהררי אל וכו' וצדקתך אלקים עד
מרום וכו' וצדקתך צדק וכו' ודלא כמנהג בני איטלייא שמהפכים אותם
למפרע ממטה למעלה. [ער"ה]

אין אומרין צדקתך בראש חודש שחל להיות בשבת, לפי שביום השבת
היא מפילה אליו. [דער"ה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

'איש אמו ואביו תיראו' סמוך לפסוק 'זאת שבתותי תשמורו', זהו לכבדם ביום
השבת על ידי חדושי תורה. [שעה"פס דרנ"ט מזולתו]

⁷⁴ מובא בספר לרבי עמרם אבורביעיא – שכל הקהל היו נוהגים להתעטף ולא רק הש"ץ,
וגם כן מופיע בספר זה השלחן לרבי אליהו גיגי [מנהגי אלג'ר].

סעודה שלישית

צריך לאמר בקול רם דא היא סעודתא דזעיר אפינ. [דער"ה]

אין קידוש במעודה זאת

אין בחינת קידוש על היין במעודה זו כמו במעודת הלילה ובשחרית, שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שפסק לקדש על היין בכל השלש סעודות. אמנם, צריך לשתות יין ולברך עליו ברכת בורא פרי הגפן באמצע אכילת הסעודה זו, אבל לא לקדש עליו קידוש היום. [ער"ה/רע"ו]

וכל הפרטים אחרים שביארנו בב' סעודות הראשונות תעשה אותם ג"כ עתה במעודה זו. גם יהיו לפניך ב' אגודות ההדס ותברך ותריח עליהם בתוך הסעודה. [רע"ו]

פזמון סעודת המנחה לחן אלהי עוז תהלתי רפאני וארפא וכו' בני היכלא דכסיפין וכו' [דרע"ו]

סדר ערבית דמוצאי שבת

אלפא ביתא ותהלים קודם ערבית דמוצ"ש
אין קפידא כלל ועיקר לומר אלפא ביתא ושירי המעלות שנוהגין לומר
במוצאי שבתות. [דק"פ-דקפ"ה]

לעמוד באמירת 'ויהי נועם' ויושב בסתר עליין'
נהגו לומר ויהי נועם [ויושב בסתר עליין כמובא בשער התפלה] ככל מוצאי שבת.
וצריך לאומרו כולו מעומד, ועל הפחות תאמר פסוק 'ויהי נועם' לברו
מעומד, ואח"כ תשב. והוא להמשיך תום' קדושת שבת לכל ימי השבוע
הבאה עד שבת האחרת. [ר"ד]

בבייה ואכילות במוצאי שבת
קודם חצות הלילה⁷⁵ אסור להתאבל במוצ"ש ולבכות על החורבן. ודלא
כדברי אותם נוהגים היפך מזה לומר קינות אחר תפלת ערבית דמוצאי
שבת, ונותנים טעם לדבריהם, מפני שאז נחרב בית המקדש בעת מו"ש
כנודע. אבל דע לך כי הוא אסור גדול לפי שקדושת שבת נמשכת כל
הלילה ההיא. וראיה לזה ענין סעודה ד' [וכמ"ש ענינה בע"ה] ואפי' בבחינת
תוספת הנשמה, יש המשך קדושה בליל זה. [ר"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁷⁵ לזוית השבת ביציאתה

לצאת לשדה ביחד ללוות את השבת ביציאתה, כדרך שמוהר"ח"ו היה נוהג להקביל
פניה בכניסתה. ספר החזיונות דף ק"ט ממוהר"ח ע"פ הרב חיים הלוי אשכנזי ז"ל

סדר הבדלה

מנהג טוב להבדיל בב"ה. וישתדל להביא יין משלו בהסכמת הציבור, אם לא נהגו כן. [ד"ט]

מציגת כוס הבדלה

בשום אופן אין למזוג כוס של הבדלה במים, וכמ"ש במ' בית יוסף בשם מהר"י גיקאטלייא ז"ל (ד"ט):

הדסים להבדלה

בליל מוצאי שבת, בעת ברכת עצי בשמים, תקח ג' הדסים המשולשים בידך, הם לכדם, ותריח בהם (ד"ט):

ותכוין כי ג' הדסים הם כנגד נפש רוח ונשמה, ותכוין להשאיר לך כח מן תוספת נפש ורוח ונשמה שנתוספו לך בשבת. וזה נעשה עתה ע"י ג' הדסים האלו והריחך בהם. (שער התפלה דר"ט ליל מוצאי שבת).

גר הבדלה

ידליק גר של שעוה לברך עליו בורא מאורי האש. ולא יבדיל על גר אשר בבית, רק באבוקה מיוחדת. [דרי"ט]

יכפוף ראשי ד' אצבעותיו הימנים אל תוך כפו הימנית, והאגודל מכוסה תחתיהם, ויהיו נכפפים כנגד פניו של האדם המברך. וגם יהיו נכפפים לפני הנר. [דרי"ט]

צריך לזקוף ירך הימנית ואצבעותיך כלפי מעלה ופני האצבעות כנגד פניך ואח"כ תכוף ראשי אצבעותיך אל תוך כף היד ותשאיר אחורי אצבעותיך כנגד מעלה נגד הנר אמנם אצבעותיך יהיו כפופות למטה ע"ג הגודל כנז'. ויסתכל בצפרניו בלבד ולא בתוך פני האצבעות.

שלא כדברי הנוהגים להסתכל באחורי האצבעות בהיותם פשומים בלתי כפופים.

גם שלא כאותם הנוהגים לשים פני האצבעות זקופות כנגד הנר ואח"כ כופפים אותם כנגד הנר.

גם שלא כאותם הנוהגים לכפוף אותם כנז' אלא שמהפכין פני הכף כלפי מטה כלפי הקרקע ואחורי האצבעות שהם מקום הצפרנים כלפי מעלה לשמים. [דר"כ]

במוצאי שבת בביתו, בעת שמבדיל על הכוס, יאמר פסוקים זיתן לך האלהי"ם ממל השמים' הכתוב בסידור. (דר"ט)

זמן סעודה רביעית

לפי שקדושת שבת נמשכת כל הלילה ההיא [מוצ"ש] וראיה לזה ענין סעודה רביעית. (ד"ר"ט):

אנו עושין סעודה רביעית במוצ"ש וכוונתה היא לכוין להמשיך אור קדושת סעודות שבת לכל סעודות ימי החול. [רכ"א]

אחר חצות לילה של מו"ש, אין לבכות ולהתאבל כשאר לילות השבוע, אף שנחרב הבית בליל מו"ש כנז' [רי"ט]

סדר ראש חודש וברכת הלבנה

תיקון חצות

בלילי ר"ח יאמר המזמורים שסימנם כלא"ה בלבד, שהם כ'איל תערוג, ל'ה' הארץ ומלואה, א'להים יחננו וכו', ה'ללויה אודה ה' בכל לבב. כי לילי ראשי חדשים או ימים שאין בהם נפילת אפים, אין לבכות ולהתאבל על החרבן ח"ו, וגם אין לומר כל המזמורים והפסוקים הנ"ל [בתיקון חצות ביום חול], ואח"כ יעסוק בתורה. [ד"ר"ד]

הסרת התפילין לפני מוסף

בר"ת, יחזיר הס"ת להיכל ויאמר אח"כ קדיש. ונהגו להסיר התפילין קודם שיתחיל עמידת תפלת מוסף. (ד"רע"ח):

שלום עליכם

אחר שאומרים ברכת הלבנה⁷⁶, צריך האדם לומר בלשון תפלה ג"פ שלום עליכם⁷⁷, שלא יהיה עוד קשרוג בעולם [ד"ר"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁷⁶ ועתה מר אומר מיום הראשון שכן נקרא חידוש הלבנה, ומר אומר ואין מברכין עליה עד שיתבשם אורה ויוכלו ליהנות מאורה, והוא עד שיעברו עליה שבעה ימים מיום הולדה. ומטעם זה נמי אין מברכין עליה אלא בלילה שאורה מזהיר, אבל לא ביום דשרגא בטיהרא מאי אהני. וגם על דרך הקבלה אין מברכין עליה עד שיעברו עליה שבעה ימים, לרמוז שהיא שביעית. אבל רוב העולם עשו פשרה כתלמידי הר"י יונה ז"ל ואין מברכין עליה עד שיעברו עליה לפחות שלשה ימים. שנים חיים ישלם.
ענין ברכת הלבנה במוצאי שבת וכו' [סידור חמדת ישראל כת"י ד"ג]

שמעתי שאומרים בדמשק ששאלו להרח"ו, טעם למה אנו מברכין ברכת הלבנה במוצאי שבת, ואמר כי הטעם הוא שאז נחרב הבית, והלכה השכינה בגלות, לכן אנו מבשרין חדוש ישראל והלבנה. [הגהת צמח. פע"ח]

⁷⁷ בין ביחיד בין בציבור. ואין צורך להמתין לעניית חברו באמירת 'עליכם שלום'. ונהרא ופשטיה.

חלק ג' : מועדים

ענין הכרפס

לקיחת הכרפס בליל פסח אינה בהזדמן כמ"ש הפוסקים, שלוקח ירק אחר במקומו אם ירצה. ואין הענין כך. כי דברי חכמים ומנהג שלהם תורה היא, וצריך לדייק ולהזהר דווקא לאכול כרפס, ולא ירק אחר. [דרח"ץ]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁷⁸ ראוי לזהר שלא ללבן הכלים של נחשת עם בדיל מהותך כדרך העולם להשתמש בהם מצה עד שיגעילם תחלה, כי הבדיל שהותך עליו נעשה קליפה על הנחשת ומונע פליטת החמץ מתוכו אם יגעילוהו אח"כ, והליבון בבדיל עצמו אינו מועיל לפי שהליבון נתנו לו חכמים ז"ל שיעור שיתזו ממנו הניצוצות וליבון הבדיל לולא הנישאדי"ר לא הותך הבדיל, וע"י הנישאדי"ר יספיק חום האש בלבד אף אם לא יתלבן שיעור נתינת ניצוצות, ולכן יותר טוב להגעילו בתחלה לפלוט החמץ ואח"כ ילבנהו הגוי לפניו בבדיל, ויזהר שלא יכבה הכלי אח"כ במים שלפני האומן שבהם מכבה הכלים של החמץ. [שעהמ"צ דק"ס מוזלתו]

י' פתיתים לבדיקת חמץ

מורי ז"ל (רבי חיים ויטאל) היה מצוה שיניחו לו לכתחילה עשרה פתיתים לחם בעשרה מקומות מצוינים, והיתה אמי הרבנית משגחת עליהם, שלא יסחבום עכברים, ויצטרכו לבדוק הבית פעם אחרת. ויש בזה סוד ליודעים, לרמוז ללקט את עשר כתרין הטומאה והקליפה מליל י"ד. והיה מצניען עד יום י"ד בשעה רביעית, והיה שורפן עם שאר החמץ הנשאר בבית. ועם כל זה אנו חוששים אף שהטור (ס' תל"ב) כתב שלא חוששין. הגהת רבי שמואל וויטאל זצ"ל על הלבוש. ואין מנהג זה מקורו מהאר"י ז"ל כי אם ממוהר"ח ז"ל. ובפע"ח טעו בלשון 'הרב', ושבוהו להאר"י ז"ל, ואינו אלא מוהר"ח ז"ל.

הכנת⁷⁹ החרוסת

החרוסת אינו אלא זכר בעלמא מדברי סופרים ואינו מצוה כמו היין והמצוה בו'. (ד"ש)

יבין החרוסת⁸⁰ עם ג' מיני תבלין, והם: שבולת נרד, וזינגביל, וקנילה הנקרא קנמון. וז' מיני פירות והם: ענבים, תאנים, רימונים, תמרים, אגוזים, תפוחים, ואגסים. (ד"ש)

האשכנזים נוהגין לשים עיקר החרוסת מן ג' דברים אלו היותר מוכרחים והם ר"ת אב"ן בלשון אשכנז והם אגוזים, ותפוחים, ופיראס. כי בלשון אשכנז ר"ת ג' פרות אלו הם נומריקון אב"ן ונותנים סימן: ובחרוש"ת אב"ן למלאת. (ד"ש)

בענין הכוס ועיין בכוס של קידוש

כוס ראשון. הכוס בעצמו והיד האוחזת בו, הוא בחינת מעשה. ותכוין כי ה' אצבעות יד ימינך אשר עליהם יושם הכוס הזה, הם בחינת קמנות השני וכו' (ד"רצו):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזולתו

79 ב' תבשילי קערת סדר של פסח

ונוהגים לשים חתיכת בשר צלויה על הגחלים זכר לקרבן פסח וביצה מבושלת זכר לחגיגה. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"קמה]

הכנת החרוסת

ואלו העשרה הם בהכרח. ועוד אני [לשון רבי שמואל ויטאל] מוסיף פיניוניס הנקרא בלשנובר, ופסתוקין, ומישמישים יבשים, ושקדים, ושזפין הנקראים בלשון ערבי עונאב, וורדין יבשים. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"קסט]

⁸⁰ סדר הקערה המובא בפרי עץ חיים מרבי חיים הכהן בשם האר"י ז"ל, אנו מהאר"י ז"ל, וגם לא ממוהר"ח"ו, ואין לו מקור בכתבי האר"י ז"ל ובכתבי מוהר"ח"ו כלל. גם רבי חיים הכהן היינו תלמיד מוהר"ח"ו בדמשק ולא הכיר את האר"י ז"ל. ועוד, שבכתבי רבי חיים הכהן מדמשק, סדר הקערה הזה לא נזכר לחלוטין.

יחזן

המצה השנייה נחלקת⁸¹ ונפרסת לשתי פרוסות כנודע, חציה לאכילת מצה, וחציה לאפיקומן⁸².

אמירת הא לחמא עניא

אנו אומרין הא לחמא עניא על⁸³ הפרוסה השנית שהיא כנגד ד', וכמ"ש ז"ל מה דרכו של עני: בפרוסה. . [דרצ"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁸¹ מוזיגת כוס שני

ותכף ומיד מוזג כוס שני וגם מסיר הקערה אשר בתוכה המצות מן השולחן ומניחה אחריו כדי שישאלו התינוקות. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"קמח]

יחזן:

אנו בוצעין מצה האמצעית לשתיים וצריך שהחלק הא' יהיה יותר גדול כנגד ו' והחלק הב' יהיה קטן כנגד ד' (ד"תיב מוזלתו):
וכנגד ציור ו"ו אנו עושין זכר למקדש כהלל במצה השלישית (שם):
המצה השנייה נחלקת ונפרסת לשתי פרוסות כנודע, חציה הראשונה שצורתה ו' מניחין לאפיקומן וחציה השני שצורתה ד' לאכילת מצה. [דתי"ג מוזלתו]

⁸² כזית אפיקומן

ואחר שישגמור לאכול סעודתו יאכל כזית מן חצי המצה שהצניע אותה לאפיקומן וכו' [סידור חמדת ישראל כת"י ד"קנמ]

⁸³ ויגביה קערה של המצות בידו לעין כל ויאמר כל הסדר הזה עד מה נשתנה וכו' וחזיר הקערה על השלחן ויאמר הא לחמא עניא וכו'. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"קמת]

שפיכות היין בי' מכות

גם בענין טיפות יין בעשר מכות היה נוהג מוהר"ח לשפוך מן הכוס. מהחברים שבדמשק. [נגיד ומצוה]

מעם המרור והחרוסת

צריך שירגיש מעם חרוסת⁸⁴, ואם בלעו לא יצא ידי חובתו עד שילעסנו בשיניו כי ע"י מחינת השינים מתמתקים ומתדקקים כחות הדין אשר בה, כמבואר אצלנו בכוונת האכילה ע"י ל"ב שיניים וע"ש. ענין החרוסת לא הוזכר אלא רק דרך עראי שהוא זכר בעלמא מדברי סופרים ואינו מצוה כמו היין והמצה וכו'. [דרצ"ט/ד"ש]

ברכת המוציא ועל אכילת מצה

אנו מחברין אותה עם מצה הראשונה השלמה ומכרכין עליהם המוציא ואכילת מצה, המוציא כנגד השלימה ואכילת מצה כנגד הפרוסה. [דרצ"ט]

כוס שלישי ורביעי

בין כוס שלישי לרביעי לא ישתה⁸⁵ כוס של רשות, כי אין ראוי להפריד ביניהם, כנו' במשנה. [שם]

מצות הפסח כל הלילה – אפיקומן

אומרים הלל גמור ביום ראשון של פסח. [דרצ"ד-רצ"ה]

ודע כי ראיתי [דברי מוהרצ"ו ז"ל] אנשי מעשה נוהגים לעסוק בד"ת כל ליל פסח עד הבקר וכמ"ש מעשה ברבן גמליאל ור' אלעזר בן עזריה וכו' שהיו מספרין ביציאת מצרים כל אותה הלילה וכו'. [דרצ"ה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרצ"ו ומזולתו

⁸⁴ ונראה שצריך לקרוא 'טעם המרור'.

⁸⁵ [אמר שמואל] וירא שמים לא ישתה בלילה הזאת יותר מארבע כוסות וכן היה מנהג מורי הרב ז"ל [מוהרצ"ו] וכן התנהגתי אנו. מוהרש"ו בסידורו כת"י דף קנ"ח.

שמחת יום טוב

ביו"ט מרבין במעודה ובבשר ויין, ושמחת יו"ט יתירה על שמחתו בשבת. אבל ערך הקדושה של המוחין בעצמן קדושתם בשבת יתירה על קדושתם ביו"ט. [דרפ"ב]

קדושת שבת חמורה מאד על קדושת היו"ט [דרפ"ב].

כשחל יו"ט באמצע השבוע⁸⁶ בתוך ששת ימי החול אז הוא דומה לערב שבת. [דרפ"ב]

טבילה במקווה ערב הרגל

טבילת המקווה בערב ימים טובים כמו בערבי שבתות, כי כך ארז"ל חייב אדם ליטהר עצמו ברגל. [ב' טבילות, להוריד בגדי חול ולהמשיך עליו קדושת הרגל] (ד"רפב/רפג):

אמנם שינו את לשונם כאומרם ברגל ולא אמרו ביום טוב. כי צריך לטבול פעם ראשונה להפשיט מעל נפשו בגדי קליפת החול, וטבילה שנייה יכולה להמשיך עליו קדושת הרגל שהוא סוד שם יהו"ה במילוי יודי"ן ועולה ע"ב ושם אהי"ה במילוי יודי"ן העולה קס"א ושניהם בגימט' רג"ל. גם תכוין בענין הטבילה כי בחינת המקוה היא שם אהי"ה במילוי יודי"ן העולה בגימט' מקו"ה. [דרפ"ב/ג]

תפילת מנחה של יום טוב

במנחה ביום טוב, אין אומרים פסוק ואני תפילתי. גם אין מוצאין ס"ת במנחת יום טוב, כי אינו עת רצון כמו במנחת שבת [דרפ"פ]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ן ומזולתו

⁸⁶ והוא סמך לדלג אמירת יושב בסתר עליון במוצאי שבת הקודם לו. מזמור של החג יש שאומרים אותו בשחרית של יום טוב אחרי מזמור 'יושב בסתר'. והמנהג מקורו בדברי האבודרהם.

ענין אסרו חג

יום שמיני של פסח נקרא אסרו חג, אבל אינו יו"ט ממש, כיון שכבר הרשימו נכנסם בליל שביעי של פסח, ואינו נקרא יו"ט אלא על שם חידוש הנעשה מחדש. אבל זה [אסרו חג] אינו חדש, כי כבר נכנס ליל שלפניו. [דש"ב]

ולכן יש בו [באסרו חג] קצת קדושה [דש"ה]. ואינו חול גמור [דש"ט].

ענין הזווג בימים טובים

יש חיוב מצות עונה בשאר לילי ימים טובים.

ליל שביעי של פסח הותר זווג תחתון ויש חיוב בזווג. [דש"ב] [דש"ט]

אבל בליל פסח שאין הזווג העליון נעשה על ידינו, נאסר לנו זווג התחתון. ולכן הזווג בליל פסח ובליל שבועות⁸⁷ ובליל שמחה תורה אסור (ד"שסה) [ד"רצה] [דש"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁸⁷ שמעתי מן החברים ה"י כי בליל שבועות אחר שקראו בבית הרח"ו ז"ל, לא בא אותה הלילה חבר אחד ושאלו למה לא בא הלילה פלוני, והשיב הרח"ו ז"ל, אולי נודמנה לו טבילה של מצוה. [נגיד ומצוה דקפ"ב]

סדר ל"ג בעומר ועניני העומר

ענין הגילוח במ"ט ימים אלו
אין לגלח הראש בשום אופן, מערב פסח עד ערב חג השבועות, כל המ"ט
ימים אלו של ספירת העומר, גם לא בר"ח אייר ובל"ג לעומר. (ד"שיב)

מצוות העומר באנשים
מצות ספירת העומר תלויה באנשים ולא בנשים וכו' [דש"ז]

ענין גבורות העומר
ימי העומר הם בחינת דינין וגבורות, והם הש"ך דינין הנודעים והם בגימ'
העומ"ר. [דש"ז].

אמירת מזמור 'אלהי"ם יחננו' בעמידה אחרי ברכת העומר
יקפיד⁸⁸ ויזהיר מאד לומר אחר ספירת העומר מזמור⁸⁹ אלהי"ם יחננו
ויברכנו וכו' כולו מעומד.
ולכוין בכל יום ויום מן המ"ט ימים כתיבה א' ממ"ט תיבות שיש בזה המזמור ובאות
א' ממ"ט אותיות שיש בפסוק ישמחו וירגנו לאומים וכו'. וזה מספר אותיותיו המ"ט
שלא תטעה בהם. תיבת לאמים חסר ו'. תיבת תשפוט מלא ו'. תיבת מישור מלא ו'.
[דש"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

⁸⁸ כך מוהר"ו ראה את רבו ז"ל לעשות.

⁸⁹ ואין מקור לומר אנא בכח ע"פ האר"י ז"ל בין בקבלת שבת, בין בספירת העומר.

תיקון לאה בימי העומר

באמירת תיקון לאה בלילה שבין פסח לעצרת שהם ימי הספירה, יכוון בכל תיבה ותיבה ובכל אות ואות באמירת מזמור אלהי"ם יחננו ויברכנו וכו' כלו, באותה כוונה שהתכוון כשאמר המזמור 'אלהי"ם יחננו' בשעת ספירת העומר. [דרוש תיקון חצות דרי"ד]

ללכת במירוץ בשאר ימות השנה

אין ראוי לילך למירוץ ולא לטבריא. וליונתן בן עוזיאל טוב מאד, וכבר נגזרה הגזרה. [שעכבת"מזו"ד"קסב ליקומים]

לא ילך על קברי רשב"י ור"א בנו ללמוד שם יחידי אפילו בימים שרגילים בני אדם לילך שם, ומכל שכן בשאר מקומות שאין⁹⁰ בהם ישוב. (שעה"מז) דקנ"ט

דע כי צריך האדם לזוהר שלא ישב במקום שאין בו ישוב, לפי שכל מקום שאין בו ישוב שולט שם שד אחד. והיושב שם אעפ"י שהוא עוסק בתורה, מתגבר עליו השד ההוא להזיקו או להחטיאו, ואין כח באדם ההוא העומד שם לשלוט עליו, לולא אם הוא צדיק גמור. ומורי [האר"י ז"ל] הזהירו לאדם א' שלא ילך על קברי רשב"י ור"א בנו ללמוד שם יחידי, אפילו בימים שרגילים בני אדם לילך שם, ומכל שכן בשאר מקומות שאין בהם ישוב. [שעה"מ"צ דקנ"ט]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁹⁰ וכיום, כן יש ישוב קבוע במירוץ.

עלייה למירון בל"ג בעומר
מנהג ישראל ללכת⁹¹ ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ור' אלעזר בנו,
אשר קבורים בעיר מירון כגודע, ואוכלים ושותים ושמים שם.

שמחה בל"ג בעומר בקבר רבי שמעון ובנו רבי אלעזר
אין לומר נחם או תחנונים ביום זה, שהוא יום שמועתם⁹² של רשב"י
וחבריו להורות כי יש שורש במנהג לעלות למירון ביום זה. [דשי"ב]

ובפרט⁹³ כי רשב"י הוא א' מחמשה תלמידיו הגדולים של ר' עקיבא ולכן
זמן שמחתו הוא ביום ל"ג לעומר. [דשי"ב]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

⁹¹ גם בענין ההולכים על קברי רשב"י ורבי אלעזר בן שמעון במירון ביום ל"ג לעומר אני
ראיתי למורי ז"לה"ה זה שמונה שנים שהיה שם עם אשתו וביתו ג' ימים ההם.
גם העיד לי הרי"ס ששנה אחת קודם שהכרתי אותו שהלך שם לגלח את בנו במשתה
ושמחה בימים ההם.

גם העיד לי הר"א הלוי יצ"ו כי הוא נוהג לומר תמיד נחם ה' בברכת תשכון וכשסיים
התפלה אמר מורי זלה"ה משום הרשב"י הקבור שם שאמר לו אמור לאיש הזה שלמה
הוא אומר נחם ה' את אבלי וכו' ביום שמחתי ולכן הוא יהיה בנחמה בקרוב וכן היה כי
לא יצא חודש עד שמת בנו הגדול וקבל כוס נחמה עליו נראה מכל זה כי יש שורש
בזיירא זו. עכ"ל קונטרס המנהגות למוהרח"ו.

ובענין המנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי הרשב"י זלה"ה ור"א בנו אשר קבורים
במירון וגם אוכלים ושותים שם ושמים, אני ראיתי למורי ז"ל שהלך שם פעם אחת ביום ל"ג לעומר
הוא וכל אנשי ביתו וישב שם ג' ימים. וגם גילח ראש בנו שם כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה
ושמחה. (הערת המהדיר בשער הכוונות: והה"ר יונתן סאגי"ש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי
אני אצלו ללמוד עם מו"ז ל וכו') [סידור חמדת ישראל כתי"ד"קע]

⁹² גם העיד לי הה"ר אברהם הלוי יצ"ו כי בשנה הנז' הלך גם הוא שם והיה נוהג לומר
בכל יום ויום בברכת תשכון נחם ה' אלהינו את אבילי ציון וכו' וגם בהיותו שם אמר נחם
וכו' ואחר שגמר העמידה א"ל מורי ז"ל כי ראה בהקיץ את רשב"י עומד על קברו ואמר
לו אמור לאיש הזה אברהם הלוי כי למה אומר נחם ביום שמועתנו והנה לכן הוא יהיה
בנחמה בקרוב. ולא יצא חודש ימים עד שמת לו בן א' וקבל עליו תנחומין. כתבתי כל זה
להורות כי יש שורש במנהג הנז'. עכ"ל מוהרח"ו בשער התפלה. (שם)

סדר חג השבועות

מ"ט ימי העומר התמימים

תמימות⁹⁴ מ"ט הספירה היא אחרי מבילת בוקר יום חג שבועות. [שעה"פם דקס"ב]

ענין להיות נייעור כל הלילה

צריך האדם שלא לישון בלילה הזאת כלל ולהיות כל הלילה געורים ועוסקים בתורה כגו' באורך בהק' ספר הזוהר בפ' בראשית ובפ' אמור. [דשט"ז]

כל מי שלא יישן כלל אפילו רגע בלילה הזה ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמ"ש הרשב"י בהקדמ' בראשית וז"ל דיפוק ההוא שתא בשלם כו' ע"ש.

ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא יישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה.

פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות ואמנם הענין הוא זה כי ע"י היותם עוסקים בתורה כל הלילה הם ממשיכים את הכתר הגו' בזעיר אפין שהוא בחינת דיקנא דאריך אפין שזעיר אפין עולה עד שם כגו': [שם]

---

⁹³ מוהרז"ו נתן לנו עיקר סיבת עלייה למירון בל"ג בעומר. ודווקא רשב"י ולא שאר ארבעת תלמידי רבי עקיבא, כי בזכות רשב"י לא נשתכחה התורה, כמובא גם בתלמוד וגם בזוהר.

⁹⁴ גם לזה בכל שאר המועדים כתיב מלת תמימים למעלה, כמ"ש ושבעה כבשים בני שנה תמימים וכו', אבל בחג השבועות לא כתיב מלת תמימים עד לבסוף, מלבד עולת התמיד ומנחתו תעשו תמימים וכו'. לפי שאינן עדין בבחינת תמימים ושלמים עד אחר שאנו מתקנין המטרוניתא, ותטבול בבקר, ואח"כ יהיו תמימים בתיקוניהם, ולכן כתיב בתחלה "תעשו", ואח"כ "תמימים". שער התפלה [שם].

סדר הלימוד

סדר של המקרא המוכרח שתעסוק בו בלילה הזה כדי להמשיך הכתר הנו'.

תתחיל מן פרשת בראשית עד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וכו' ואח"כ תדלג ותקרא ג' פסוקים האחרונים של בראשית. ומשם ואילך תקרא ג' פסוקים ראשונים וג' פסוקים האחרונים מכל פרשה ופרשה משאר הפרשיות.

וכשתגיע לפרשת יתרו אז תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן בחדש השלישי לצאת בני ישראל וכו' עד סוף פרשת יתרו.

וכשתגיע לפרשת משפטים תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן ואל משה אמר עלה אל ה' וכו' עד תשלום הפרשה.

וכשתגיע לפרשת ואתחנן תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא עשרת הדברות שניות שהם מן ויקרא משה אל כל ישראל וכו' עד סיום פרשת שמע ישראל שהוא עד ובשערך, ומשם תדלג ותקרא ג' פסוקים האחרונים.

וכשתגיע אל פרשת ראה תקרא ג' פסוקים ראשונים ותדלג ותקרא מן שבעה שבועות תספור לך עד סוף הפרשה.

ואם נודמנה פרשה קטנה של ד' או ה' פסוקים הן בתחלת איזו פרשה הן בסופה, תקראנה כולה.

וכשתסיים לקרות כל הפרשיות על הסדר הנו', תקרא כל נביא ונביא וכל כתוב וכתוב מן הכתובים ע"ד הנו' ג' פסוקים ראשונים וג' אחרונים שבכל א' וא' מהם עד שתסיים כל הארבעה ועשרים ספרים.

ראש השנה רומז למלכות העולה למעלה בסוד החיבוק שמאלו תחת לראשי, ונמצאו כתובים על גבי נביאים, לפיכך קודמין בתפלת מוסף של ראש השנה, כתובים קודם לנביאים, משאין כן בשום מקום. [שעכתב"מ

ד"קבא]

והפסוקים של מגלת איכה תקראם בלחש מפני שהוא יום טוב.
ומגלת רות תקראנה כולה.

ובהגיעך אל יחזקאל תקרא הפמרת יום ראשון של שבועות כולה שהיא
מן ויהי בשלשים שנה וכו' עד תשלומה ותדלג אל פסוק ותישאני רוח
וכו' ומשם תדלג אל ג' הפסוקים האחרונים שבו.

ובעגיעך אל חבקוק, תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג אל וה' בהיכל
קדשו וכו' תפלה לחבקוק הנביא וכו' עד סוף חבקוק, כי זאת היא
הפמרת יום שני דשבועות.
וזהו הסדר המוכרח בענין המקרא.

ואח"כ תעסוק כל שאר הלילה בסודות התורה⁹⁵ ובס' הזוהר כפי השגת
שכלך. [דשמ"ז]

מכילה באשמורת הבוקר

בהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות עמוד השחר בעת שמשחירין
פני הרקיע בצד מזרח יטבול במקוה ויכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון
דזעיר הנמשך לו כלילה הזה והוא נקרא שער החמשים כמו שנבאר ועליו
נאמר וזרקתי עליכם מים מהורים כו'. וע"י כך אנו מקבלים תוספת
קדושה מבחינת הכתר הזה.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

⁹⁵ נוהגים החברים ה"י מוזמן הרב אפרים פאנצ'יירי זלה"ה לקרות אחר סדר האמור למעלה, האדרא
זוטא וסתרי הקבלה כנוכר. ה"י צמח נגיד ומצוה [דר"ב] ואינו לא מהאר"י ז"ל ולא ממוהר"ח"ו ז"ל.

סדר בין המיצרים

ברכת שהחיינו בכין המצרים
זוהר וימנע מלאכול בימים ההם⁹⁶ שום פרי חדש, ולא ילבש שום לבוש
חדש, כדי שלא יצטרך לברך עליו ברכת⁹⁷ שהחיינו. וענין זה נוהג אף
בשבתות⁹⁸ ובר"ח אב (ד"שיח):

תיקן חצות בלילה ובכיה בחצות היום
בכל אלו הימים שבין י"ז לתמוז עד תשעה באב, אחר חצי היום, ישב
באבילות ויבכה ממש על חרבן הבית והוא מנהג טוב וכשר מאד לכל
בעל נפש. [דף שי"ז]

ומעם היות זה אחר חצות היום כי נשרף ההיכל אחר חצות היום. ודבר
זה עושה תועלת גדולה בנפש האדם. [דף שי"ז] וענין חצות לילה אין צורך
להזכירה כי אפילו בכל שאר הלילות צריך להתאבל על החרבן, ומכל
שכן בלילות אלו שצריך להוסיף בכיה ועליו נאמר שמחו את ירושלים
וכו' כל המתאבלים עליה. [דשי"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

⁹⁶ א"ש: וגם ראיתי לאבא מורי ז"ל במיזם י"ז בתמוז עד יום י"א למנחם, לא היה מסתפר כלל,
ולא היה אוכל בשר, ולא שותה יין אפילו של הבדלה ושל ברכת המזון, אפילו בר"ח אב, זולתי
בשבתות ואפילו בשבת שחל בו ט"ב ונדחה ליום ראשון, וגם אני נהגתי כן אחריו. [סידור חמדת
ישראל כתי"ד"קצ]

⁹⁷ מורי הרב ז"ל [רבי חיים ויטאל] לא נהג לאומרה כלל. שנים חיים ישלם

[דברי ר"י צמח] סיפר לי בנו של הרח"ו ז"ל, כי זוכר שפעם אחת היו חכמי הדור אוכלין על שלהן אביו
והפצירו בו לאכול פרי חדש, ואכל אותו בלי שהחיינו, וזה כל אותן הימים שבין המצרים [פע"ח]

⁹⁸ ופשוט שבשבת חזון, יש ללבוש בגדים לבנים, ולאכול כנהוג בשבת, כי כל האזהרה
היא על חידוש הכלי [הבגד] ולא על מה שכבר לובש או אוכל, שידוק לברך ברכת
שהחיינו. והרי מבואר כי גם בר"ח אב אין לברך ברכת שהחיינו ולא ללבוש שום בגד
חדש, ומשמע גם לא לאכול בשר ולשתות יין, והוא כמהג הספרדי הקדמון המובא בבית
יוסף בשם הרמב"ם, ולא כפי סברת הרחיד"א.

אפר על המצח במקום תפלין של ראש
כונת האפר ונתינתו במצח במקום הנחת התפלין. [שער"ה הק ד"פא]

ברכת שעשה לי כל צרכי
אין לברך ברכת שעשה לי כל צרכי ביום תשעה באב ויום הכפורים, שאז
כל העולם יחפים. (ד"לה):

לקום מהקרע ולשבת על ספסל בשעת מנחה ביום מ"ב
נהגו ביום מ"ב במנחה לומר פסוקים של נחמות⁹⁹, ולקום ולשבת על
הספסלים למעלה, אף כי לעת מנחת הערב¹⁰⁰ הציתו האש בהיכל, אמרו
ישראל מזמור וקבלו נחמה על צרתם. א"כ, המנהג הנז' מוזב ונכון הוא.
[דש"ח] גם טעם אחר ג"כ, והוא כי אז במנחת מ"ב¹⁰¹ נולד המשיח הנקרא
מנחם כנז' במדרש איכא רבתי. [דש"י]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזולתו

⁹⁹ מוהר"ח"ו היה נוהג לומר 'נחם' בכל הג' תפילות. [מוהר"ש"ו בקונטרס מים שניים חיים].

ספר לי החכם הנעלה כמה"ר חיים הכהן משם הרב ר' חיים זלה"ה שבזמן הרב זלה"ה [האר"י ז"ל] לא
היו חכמי אותו הדור מניחים לומר בט"ב אותה הקינה שמתחלת למי אבכה, שבה יסוד התורה היש
מוציא לאורה. [באר יעקב על נגיד ומצוה דקפ"ה הערה 342].

¹⁰⁰ ואדרבה נר' מן התלמוד בבלי כי לעת ערב דתשעה באב הציתו האור בהיכל ונשרף
בעת המנחה וכפי זה היה ראוי להחמיר במנחה יותר מבשחר. אבל הענין יובן במה
שדרשו בגמ' על פסוק מזמור לאסף אלהי"ם באו גוים בנחלתך וכו' קינה מיבעי ליה,
ותרצו כי בתחלה התחילו האויבים להרוג בני ישראל ואז חשבו ישראל שלא יהיה עוד
ח"ו תקומה למפלתם ויכלו בחרב האויבים וכראותם שהציתו האש בהיכל לעת ערב
שהוא זמן המנחה אז אמרו מזמור ושמחו ושמחה גדולה וקבלו נחמה. כי אם ח"ו לא היה
הב"ה משליך חמתו על העצים והאבנים, לא היתה תקומה לשונאי ישראל. עכ"ל
מוהר"ח"ו. (שם)

¹⁰¹ ברכת הלבנה ואכילת בשר במוצאי מ"ב
בדמשק שאלו להר"ח ז"ל למה אומרים ברכת הלבנה במוצאי מ"ב וכו'. [נגיד ומצוה
דקפ"ה]

ראש השנה¹⁰²

אמירת הסליחות

ענין סדר הסליחות של בני ספרד באשמורות לילי חדש אלול:
העיד לי הר"י סאגיש ז"ל שהוא ראה למורי ז"ל אומרם מלה במלה עם
הצבור. (ד"שיח שער התפלה):

אין ראוי כלל לומר שום סליחות ולא להזכיר שלש עשרה מדות של
ויעבור בשום אופן שבעולם בחצות הראשונה של הלילה, זולתי בלילי
יום הכיפורים בלבד. [דקצ"ד]

מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו, סימן שנשמתו אינה הגונה
ושלימה. ומי שנופלת עליו בכיה רבה מאליו¹⁰³, בימים האלו (כתפלתו
הוספת מוהרח"ו ז"ל), הוא הוראה שנידון באותה שעה למעלה, בין ביום
הראשון ובין ביום השני של ראש השנה. (ד"שימ):

פרי חדש בקידוש

בליל שני של ראש השנה צריך לברך ברכת שהחיינו בקדוש הלילה, ואין
צורך לחפש אחר פרי חדש כלל (ד"שיח): וכך הוא בשו"ע ס' תקפ"ה.

בליל ראש השנה טוב לקרוא על השלחן, קודם שיטול ידיו למים
אחרונים של ברכת המזון, מסכת ראש השנה שהם ד' פרקים של משנה.

ומורי ז"ל [מוהרח"ו] היה נוהג בליל עשירי שנדחה למוצאי שבת לאכול בשר ולשתות יין,
אעפ"י שהיה מחמיר שלא לאכול בשר ולא לשתות יין מיום שבעה עשר בתמוז. שנים
חיים ישלם

¹⁰² ראוי להתענות בערב ראש השנה כמו שכתבו הפוסקים וכן היה נוהג מורי הרב [מוהרח"ו]
ז"ל כל ימיו וכן נהגתי אני כל ימי. [סידור חמדת ישראל כת"ד ד"קצב]

¹⁰³ ודייק 'מאליו', משמע שהדוחקים את עצמם לבכות, טועים. וה' בוחן כליות ולב.

ותכוין כי הם ד' פרקים כנגד ד' אותיות ההוי"ה. ונלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל שאלו הד' בחינות הם סוד ד' אותיות שם אדנ"י. (שער התפלה ד"שיח):

סדר תקיעות ראש השנה (ד"שיט):

רק בעת תקיעת שופר דמיושב יתוודה על חטאיו בלחש, שלא ישמעו הדברים לאזניו. כי אז מתערבב השמן ואינו משגיח לקטרג, ודברי הוידוי ההוא עולין למעלה בהתחברות קול השופר העולה למעלה. ועוד כי מאמר אחר שבס' הזוהר, לא אסר אלא בקול רם ולא בלחש. (ד"שיט):

ואלו מאה קולות השופר:

בתחילה יתקע תשר"ת ג"פ תש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ - הרי ל' תקיעות של מיושב בעת ברכת השופר אחר קריאת ס"ת. ול' תקיעות מעומד במוסף בלחש במלכויות זכרונות שופרות. ול' תקיעות בתפלת מוסף דחזרה ויחזור¹⁰⁴ לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת פעם נוספת אחר התפלה בקדיש תתקבל [דתמ"ז מוולתנו], הרי מ' קולות.

בתפלות ראש השנה אעפ"י שהוא יום טוב, ומכל שכן בתפלות יום הכיפורים, ינהג לבכות הרבה (ד"שיט):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹⁰⁴ והרי לא חילק את התקיעות בין ברכות העמידה כפי הנהוג, ואפשר שיש לתקוע הכל בהתחלה, כתקיעת דמיושב.

מספר התקיעות

ויאמר קדיש תתקבל ואח"כ י' קולות, ואומרים כל כלי וכו', ה' יחתו מריביו וכו', כי ה' שופטנו וכו' אין כאלהינו וכו' קדיש וברכו. ויש מקומות שאין תוקעין במלכויות זכרונות שופרות בלחש אלא בחזרה, ויש מקומות שתוקעין בלחש ל' ובחזרה ל' וקודם קדיש תתקבל י', ונהרא נהרא ופשטיה. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"רלח]

שינה ביום ראש השנה

אין לישון ביום ר"ה אלא אחר חצי היום. ומאז ואילך יכולין¹⁰⁵ לישון. והאר"י ז"ל שכב על ממתו ויישן אחר חצי היום. (ד"שיט):

מנהג התשליך

מנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום ראשון¹⁰⁶ דר"ה אחר תפלת המנחה, מעט קודם שקיעת החמה, אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חיים וקורים אותו תשליך, מנהג יפה הוא.

ויותר טוב אם יהיה חוץ לעיר.

יעמוד על שפת הים או על שפת הבאר או אצל המעיין, ויקרא שם ג' פסוקים של' מי אל כמוך וכו' 'ישוב ירחמנו' וכו' 'תתן אמת ליעקב' וכו' שבסוף מיכה המורשתני שאלו הם בחינת י"ג תיקוני דיקנא עלאה דא"א. (ד"שיט):

להשליך עונותיו בים

וכשתאמר 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', תכוין שיושלכו כל חטאתיך ועונותיך, וגם המקטרג העליון יושלך במצולות הים העליון, כי לסיבה זו צריך לאומרו על הים או על מים חיים. (ד"שיט):

'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', כי ממש נבראים מלאכים רעים וקטירוגים ע"י אותם החטאות כגודע, ואלו הקיטרוגים הנקראים חטאתם יורדין ונשלכים במצולות ים דסמא"ל ונחש, ואינן עולין משם, לפי שכבר

נמתק שרשם [שער"הק ד"צב]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

¹⁰⁵ מפורש שאינה הנהגת האר"י ז"ל בלבד אלא על כל איש ואיש. והרי מוהר"ח"ו ז"ל משתמש בלשון רבים: ומאז ואילך יכולין ליישן.

¹⁰⁶ מפשט לישון מוהר"ח"ו, בין בחול בין בשבת. ואין חשש ההוצאה לרשות הרבים, אחרי שכל ענין התשליך הוא אמירת רק ג' פסוקים. ואין צורך ליטול סידור או מחזור.

מזמורים ואבינו מלכנו בעשרת ימי תשובה
בכל עשרת ימי תשובה טוב ונכון מאד לומר בין ישתבח ליוצר 'מזמור
ממעמקים קראתיך ה"'. (ד"שיח):

בכל עשרת ימי תשובה צריך לומר אחר העמידה, עושה השלום במרומיו
בה"א יתירה, ולכוין כי השלום הוא בגימט' ספריא"ל המלאך שהוא
הסופר הכותב בספר החיים את כל בני אדם בעשרת ימי תשובה. משאין
כן בכל שאר תפלת השנה, שאין אומרים אלא עושה שלום במרומיו חסר ה'
(ד"שיח):

אומרים אבינו מלכנו בעשרת ימי התשובה אחר העמידה.
בשני ימים טובים של ר"ה ובשבת שבין ר"ה ליו"ה, אין לומר¹⁰⁷ אבינו
מלכנו חטאנו לפניך או אבינו מלכנו מחול וסלח לכל עונותינו וכיוצא
בזה, שנזכר בהם בחינת חטאים¹⁰⁸ ועונות וידוים. (ד"שימ):

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומזולתו

¹⁰⁷ וכך הורה רבינו האר"י ז"ל שלא יאמרו.

¹⁰⁸ תעניות בי ימי תשובה

(...) ואעפ"י שמדברי הרב ז"ל [האר"י ז"ל] לא נראה אלא בעשרת ימי תשובה עצמם [התעניות] והוא
ע"פ דרך הראשון שכתבתי. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"קצח]

ומורי הרב ז"ל [מוהר"ח] כתב בספר עין חיים [שער רוח הקודש] ששני ימים ושני לילות
רצופים יש להשוותם לעשרים ושבע ימים שאינם רצופים, ושלשה ימים ושלשה לילות רצופים
יש להשוותם לארבעים יום. שנים חיים ישלם

יום הכפורים

מנהג הכפרות

בליל יום הכיפורים באשמורת קודם¹⁰⁹ עלות השחר אחר הסליחות, יזהר מאד לקיים מנהג הכפרות הגז' בספרי הגאונים. יקח תרנגול א' לבן לכל א' מבני הבית הזכרים, ותרנגולת א' לבנה לכל אחד מבני הבית הנקבות. ולאשה מעוברת, ישחוט עליה שלושה: תרנגולת א' בשביל האשה עצמה, וא' תרנגול זכר וא' נקבה, בספק שהוולד זכר או נקבה. (ד"שנב)

סדר מלקות

יכה הכאה א' בכתף הימני, והכאה שנית כתף השמאלי, כנגד שתי החסדים המכוסים שם הנק' חסד וגבורה, והכאה שלישית על החזה בשליש עליון דת"ת המכוסה. [שעהמ"צ דק"מה]

לא יקפיד במלקיות. והטעם כי אין בדור הזה דיינים סמוכין ומומחין ואין המלקות בזה"ו רק קבלת צער בלבד. ולכן אין להיזהר בה כ"כ. ואם מקיים מלקות, יקבל ד' מלקויות כנגד מה שחטא בד' אותיות ההוי"ה, לא פחות ולא יותר. (שע"המצ כי תצא דקמ"ו)

עיטוף טלית גדול בליל יוה"כ

מנהג להתעטף בטלית גדול¹¹⁰ בליל יום הכיפורים הוא מנהג נכון. [דשנ"ב]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

¹⁰⁹ משמע שאין לומר סליחות ביום ערב ראש השנה שהוא ערב מועד משיאיר היום.

¹¹⁰ בליל יום הכפורים אין לברך על הטלית גדול ברכת להתעטף בציצית כשאר לילות שאין מצות ציצית נוהגת בלילה שהיא מדת הנקבה. (ד"תיו ממה ששמע מוהרר"ו מזולתו)

כל נדרי

נהגו התרת 'כל נדרי' בליל יום הכפורים כפי הקדמונים¹¹¹, ונזכר בזוהר בר"מ פ' פנחס, לפי שביום הכפורים אנו עולים עד אימא עילאה כנודע ויש לנו זה יכולת להתיר הנדרים אשר שם מקומם. [ד"שנמ מוזלתר]

מנהג שנוהגין להוציא ספר תורה או ג' ספרי תורה בליל יום הכפורים ואומרין עליו התרת נדרים שהוא כל נדרי וכו' (שער התפלה ד"שנב)

בשכמל"ו בכל רם

אומרין בשכמל"ו ביום הכפורים בקול רם. (ד"שנג) [שעכתב"מ ד"קנד]

שינת ליל יוה"כ

ישתדל להיות ניעור¹¹² כל ליל יוה"כ לעסוק בתורה (ד"שנ"ג)

א"ש: אע"ג שכתב מורי הרב ז"ל [מוהרח"ו], אני ראיתי שהיה הולך לכתחלה קודם שתשקע החמה וכן היה מברך על העטיפה כדרכו להתעטף בציצית, וכן אני נהגתי אני אחריו. ואפשר שדברי הרב זלה"ה [האר"י ז"ל] לנכנס לב"ה בליל יום הכיפורים אחר שקיעת החמה.

¹¹¹ אמר שמואל, אע"פ שכתב זה [שאין לומר פיוטים שכתבו הראשונים ווידוי מקצת גאונים כנודע] אבא מארי ז"ל, ראיתי שכשהיה ש"ץ בקהל בימים נוראים היה אומר כל הוידוים הנזכר, משום שמנהגם של ישראל תורה. [הגהות א"ש בשער הכוונות ד"ן ע"ב] בשו"ת באר מים חיים [ס' י"ט], רבי שמואל ויטאל מעיד על אביו רבי חיים זו"ל: והיו מתפללים בפניו או תוקעין בפניו או עושין איזה דבר בפניו שלא כרצונו [של מוהרח"ו] ואדרבא היה שותק בשביל שלא ללבן פן שום נברא. אבל בזמן שהוא היה נעשה ש"ץ אז בהכרח היה מתפלל כרצונו. עכ"ל רב שמואל ויטאל, ע"ש. והיה קורה בבית מדרשו של מוהרח"ו, שהיה נוהג כדברי רבו ז"ל.

¹¹² א"ש: כן נהגתי גם אני בבחורותי כמה שנים, ובעת זקנותי כשל כחי ולא הייתי יכול להתפלל בבקר ביה"כ ובפרט להוציא הרבים ידי חובתם. ונלע"ד כי מלבד בסוד שיש בדבר גם יש טעם כפי הפשט, כדי שלא יישן ויראה קרי בליל יום הכיפורים ח"ו וידאג כל שנתו, וגם יוצרך לטבול ביום הכיפורים. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"רנג]

ברכת הנותן ליעף כח
אין לברך ברכת שעשה לי כל צרכי ביום תשעה באב ויום הכפורים שאז
כל העולם יחפים. (ד"לה):

תפילת הנעילה
ולכן בר"ה אומרים כתבנו וכתוב נכתב, וביו"הכ בנעילה התמנו וחתום
נוזכר ונחתם. [ד"ש"א]

ה' הוא האלהי"ם בנעילה
נהגו לומר אחר חזרת תפלת הנעילה, כדי לא להפסיק בין הלחש
והחזרה, שבעה פעמים ה' הוא האלהי"ם. השליח ציבור אומרו פעם א'
והקהל עונים אחריו, וכן עד ז' פעמים. (ד"ש"א): מובא במור וש"ע.

חג סוכות 113

כשירת דפנות הסוכה

כששתי הדפנות עשויות כמבוי מפולש, צריך שיביא פס מפה ומשהו ויעמידנו בדופן השלישית המזרחית בפחות משלשה אל הדופן הימנית ואל הדופן השמאלית, באופן שהפס הזה יהיה ממש מכוון בשוה באמצע שתי הדפנות הימנית ושמאלית, ועל ידו נכשרת סוכה¹¹⁴, זו שהרי אינה מבוי מפולש. ושיעור הפס הזה הוא מפה. [ד"ש"ע]

זמן נפילת לולב

אחר עלות השחר, שהוא כבר יום, קודם שיתפלל, טוב שימול הלולב¹¹⁵ בתוך הסוכה ויברך עליו. ומה טוב אם יתפלל בסוכה, כדי שימול הלולב בברכתו בשעה הראויה אליו, קודם ההלל ואח"כ יעשה הד' נענועים של ההלל בבית הכנסת. (ד"ש"מ)
נפילת הלולב

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזולתו

113 צדקה בערב סוכות

אמרו לי שמנהג הרב ר' חיים זל"ה ליתן אז [בערב סוכות] הקופה של העניים. [זר זהב דקמ"א]

114 ברכת ישיבה בסוכה

יש כמה רבנותא שסוברים שצריך לברך בכל פעם שיכנס לה [לסוכה] אם הסיח דעתו ממנה, ואפילו אם נכנס לבקר את החולה. ואנו לא נהגנו כן אלא כדברי הרב בעל ש"ע ז"ל [רק באכילה]. שנים חיים ישלם

115 איגוד הלולב ומינוי

לפי הפע"ח [פרי עץ חיים] שכ"ט ספ"א [והיא הגהת ר"י צמח ולא מהאר"י ז"ל] יש לקשור ג' הדסים א' בימין הלולב, א' בשמאל וא' באמצע. והלולב תיקח אותו השדרה נגד פניך, וההדס שבאמצע תטה אותו לצד ימין. ומקורו בנגיד ומצוה [דר"ד]. ע"כ. ולא נמצא כן בכתבי מוהר"ח ובנו רבי שמואל ז"ל. והמקור בספר עבודת הקודש לר"ר אלבאז ממרוקו שחי בתקופת האר"י ז"ל.

צריך לחבר האתרוג והלולב יחד בעת נטילתו, בשתי ידיו סמוכות זו לזו ומתדבקין יחד הלולב והאתרוג, כי הלולב הוא היסוד והאתרוג היא עטרתו הדבוקה עמו בלי פירוד. ואסור להפריד אותם כלל. (ד"שע"א) (ד"שסה)

מקום חיבור האתרוג עם הלולב הוא בסיומו, במקום אחיזתו מלמטה. (ד"שע"ב)

נענועי הלולב

יזהר לעולם לקחת הלולב ולנענעו בדרך גדילתו, שורשו למטה וראשו כלפי מעלה. אפילו בעת שתנענע כנגד מטה, תשפיל ידך יותר למטה ממקומם ושם תנענע הלולב ג"פ, ראשו למעלה ושורשו למטה. שלא כאותם הנוהגין לכופף ראש הלולב כלפי מטה והשורש בידיהם כלפי מעלה. אבל תניח הלולב כמו שהוא ראשו למעלה וסופו למטה. (ד"שסה)

צריך לנענע הלולב בנענועים הנודעים, להמשיך החסדים מן מקורם ושרשם, בעת נטילת הלולב. ואין צורך לנענע הלולב בזמן הקפה כי הוא בסוד אור המקיף הנגלה ואין צורך נענוע. (ד"שסה)

הנענוע, הוא להוליך הלולב למרחוק ולהחזירו אליך כנגד החזה שבגופך, להביא סוף קצה הלולב עד החזה שלך ויגע בו, פעם א' וכן פעם שנית וכן פעם שלישית הרי הם ג' הולכות וג' הובאות בכל קצה מן הששה קצבות. (ד"שסה) (ד"שע"ב) ובשער התפלה האר"י ז"ל מגלה סוד ההכאה על החזה ע"י הלולב. עין שם.

שלא כאותם הנוהגים לעשות ג' נענועים בהולכה א' וג' נענועים בהובאה א' ומוליכין הלולב מעט מעט ג' פעמים בהולכה א' וכן בהובאה. הנוהגים לעשות ג' הולכות רצופות בפעם א' שמוליכין הלולב קצת וחוזרין ומרחיקין אותו יותר וחוזרין ומרחיקין אותו יותר ואח"כ מקרבין אותו בג' קירובים. [ד"שע"ג] (ד"שסה)

כיוון הנענועים

נענוע הראשון¹¹⁶ לצד דרום כנגד החסד, ונענוע השני כנגן הצפון שהיא הנבורה, והשלישי במזרח שהוא הת"ת, והד' מעלה והה' מטה שהם שחקים נצח והוד זה ע"ג זה, והששי במערב שהוא היסוד שעליו אמרו שכינה במערב. גם סדר שש קצוות אלו נז' בס' התקונין. (ד"שסה)

סך¹¹⁷ מספר הפעמים של נמילת לולב הם פעם ראשונה בעת הברכה, ואח"כ ד' פעמים אחרות באמצע סדר ההלל. והם:
בהודו לה' כי טוב הראשון פעם א'
ובאנא ה' הושיענה נא כפול שני פעמים
ובהודו לה' כי טוב האחרון פעם א' [ד"שסה]

כפילות פסוקי ההלל

צריך לכפול¹¹⁸ כל הפסוקים שני פעמים מן פסוק אודך כי עניתני וכו' עד סוף ההלל שהוא פסוק הודו לה' כי טוב האחרון ואפילו הפסוקים שלאחר אנא ה' הצליחה נא שהם ברוך הבא וכו' כל א' וא' מהם תכפלנו שני פעמים. (ד"שסה)

הקפות התיבה

אחרי ההלל, מקיפין בהולכת הלולב בידו, את המזבח או את ס"ת מונח בתיבה כזמנינו זה של הגלות, פעם אחת בכל יום, עם הלולב ומיניו ואין מנענעין את הלולב בזמן ההקפות (ד"שעא): (ד"שסה): (ד"שע"ח/ט)

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹¹⁶ ברוב המקומות, כשיש פלוגתא בין מאמרי הזהר, האר"י ז"ל אזיל כתיקוני זוהר.
¹¹⁷ סל הכל ה' פעמים עם נענועי הברכה. ולא כנוהגים לנענע ב' פעמים בהודו האחרון.
¹¹⁸ ענין ההלל צריך לכפול כל הפסוקים שני פעמים מן פסוק אודך כי עניתני וכו' עד סוף ההלל שהוא פסוק הודו לה' כי טוב האחרון ואפילו הפסוקים שלאחר אנא ה' הצליחה נא שהם ברוך הבא וכו' כל א' וא' מהם תכפלנו שני פעמים. (ד"שסה)
ובענין כפילת הפסוקים, מורי ז"ל [מוהרח"ו] היה נוהג לכפול מאודך כי עניתני עד סוף ההלל, וכך אני נוהג. דברי רבי שמואל וימאל ז"ל בספרו שנים חיים ישלם.

לימוד ליל הושענא רבה
וצריך להיות ניעור כל הלילה הזה [הושענא רבה] כי בו נידונין כל הנבראים
(ד"שסה):

סדר לימוד ליל הושענא רבה
בחצי הלילה הראשונה, תקרא ספר 'ואלה הדברים' כולו עד סוף פרשת
וזאת הברכה. וזה הספר נקרא משנה תורה כנודע.
ואם¹¹⁹ תשלים קריאתו קודם שיהיה חצות לילה, תעסוק בתורה ובסתי
קבלה אם תרצה ולא בדבר אחר. (ד"שסה):

ענין הסתכלות אור הלבנה
עיקר הדין הוא נידון בחצי הראשון של הלילה. לכן אחר חצות לילה נגמר
הדין.
ויש שנוהגים לומר סליחות בליל הושענא רבא אחר חצות קרוב
לאשמורת הבקר. אלא שאסור לומר ויעבור ושלש עשרי מדות או
הסליחות אשר הם כיוצא בזה. אלא יאמר רחמנא אדכר לן וכו' אלהינו
שבשמים וכו' דעני לעני ענינן וכו' ה' הוא האלהים וכו' ה' עשה למען
שמך וכו' וכיוצא בזה בלבד. [דשע"ו] (ד"שסה):

עד חצות הלילה נגמר הדין, ואז הוא זמן זריחתה [של הלבנה] ממש כנודע.
לכן אין גזרת הדין ניכר, אלא בהסתכלות לצל לאור הלבנה עצמה. ולכן
הסתכלות הצל אחר חצות לילה, הוא בכל שעה שיהיה מן הלילה.
וההסתכלות הזאת דוקא לאור הלבנה ולא לאור הנר, שיוצאין לראות צל
שלהם בלבנה כי כבר נגמר הדין. [שם]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

¹¹⁹ פירוש דברי האר"י ז"ל: אם סיימת לקרוא מקרא קודם חצות, אל תמתין עד חצות
ללמוד סתי תורה, אלא אם תרצה, תתחיל קודם, ופשוט.

תפילת יום הוש"ר

ביום הושענא רבה בתפלת שחרית יאמר ע"ד הנו' אבל לא שלש עשרה
מדות של ויעבור וכיוצא בזה. [דשם"ה]

בענין החכמה

ביום הושענא רבה אחר שאמרו קדיש תתקבל לאחר סדר ז' ההקפות,
קח ה' בדים של ערבה כשירות כמו אותם שבלולב, ותחבום בהם על
הקרקע ה' חבמות כנגד ה' גבורות. וענינה הוא להכות ולשבר ולהחליש
כה הגבורות כדי שיתמתקו ויתבסמו. ע"י חמישה כדי הערבה שאנו
מחבמין אותם על הקרקע. אנו מעוררין את הגבורות האלו עצמן. וכוונת
החכמה בעצמה הוא הכאת הדינין וירידתם במלכות שבה הנקרא קרקע
עולם כגודע.

ולא תקח את הערבות שעם הלולב כמנהג קצת עמי הארץ, כי אין ראוי
לעורר הגבורות והדינין בזמן כניסת החסדים. (ד"שפא"ב):

כליל הושענא רבה נעשה בו החותם, ונכתבין הפתקים. וביום הושענא
רבה שניתנין ה' גבורות בסוד ה' כדי ערבה, אז הוא מסירת הפתקים.
וביום שמיני עצרת ניתנין ה' גבורות שבחינת זווג ממש, והוא חותם
בבחינה אחרת שהם גבורות, שנותן לה זעיר בסוד זווג, לכן נמשך זמן
הדין עד יום שמיני עצרת. [דשע"ה]

דין עד שמיני חג עצרת

כל יום הושענא רבה עד יום שמיני עצרת הדין עדין תלוי, ולכן יזהר
האדם ביום זה להשלים מעשיו ולשוב בתשובה. [דשע"ה]

ענין שמחה תורה

מה שנהגו להוציא הספרים מחוץ להיכל וגם להקיף עמהם התיבה
בשחר ומנחה ובערבית כמוצאי יום טוב מנהג אמיתי הוא.
בערב שמחה תורה, אעפ"י שאינו יום שבת, יקרא פרשת וזאת הברכה
שנים מקרא וא' תרגום. (שע"המצ פר' ואתחנן דפ"ז).

ליל שמחה תורה אסור בתשמיש המטה, ואעפ"י שבשאר הימים שבין ר"ה לשמיני עצרת מותרים בתשמיש המטה.

גם בזמן הזה אנו אומרים פזמונים, ובהם מזכירין זכות ז' אבות בז' ההקפות, כמו שתיקנו מסדרי התפלות כל א' כפי מנהגו (ד"שעמ):

יקיף אחרי הס"ת או לפניו או לאחוריו. וירקד וישיר לפניו בכל יכולתו בליל מוצאי י"ט של שמחה תורה אחר תפלת ערבית. ויקפיד מאוד לסובב שבעה הקפות שלימות גוסף להקפות של יום שמחה תורה. ומוב להשתתף אח"כ לעוד הקפות במקומות אחרים. (ד"שסו):

סדר חנוכה

נוסח וסדר הדלקת נרות

והנה בברכה¹²⁰ ראשונה שהיא 'להלדיק נר חנוכה' נרמזו שלשתם. [דשפ"ג]

סדר הדלקת נר חנוכה, הוא ככתוב בבית יוסף על המזמורים ובספר שלחן ערוך והוא:

בלילה הראשונה ידליק הנר שבצד ימינו, והוא היותר רחוק מן הפתח¹²¹ מכל שבעת הנרות. ובלילה ב' ידליק נר השני, שהוא סמוך אל הפתח יותר מן הראשון, ואח"כ יפנה לימין וידליק הנר הראשון. וכן על דרך זה

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזולתו

כתב מורי ז"ל [מוהר"ח] יש נוהגין ומהדרין להדליק נרות כמנזן אנשי הבית, ומוסיפין וחולכין בכל לילה. [שנים חיים ישלם ס' תרע"א]

יש אומרים [רד"א עייו בב"י] דבליל ראשון מברך שלשה ברכות קודם ההדלקה, ובליל שני יברך להדליק קודם ההדלקה ושעשה נסים יברך אחר שהדליק נר ראשון קודם שידליק נר שני, וכן בליל שלישי קודם שידליק נר שלישי וכן בשאר הלילות, וסברתם שבכל לילה יתחיל להדליק בנר הראשון. ולא כן נהגו. [מוהר"ח שנים חיים ישלם ס' תרע"ה]

הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת

בבית הכנסת יש נוהגים להניחם בין צפון לדרום ומנהג הפשוט הוא להכניס בכותל הדרום ונמצאו מסודרים בין מזרח למערב. מוהר"ח שנים חיים ישלם

להדליק בבית הכנסת מנהג ותיקין הוא ומברכין עליו. ומכל מקום אין אדם יוצא בה ידי חובתו, וצריך כל אחד לחזור ולהדליק בביתו. מוהר"ח שנים חיים ישלם

¹²¹ יש מפרשים מחציו של פתח כשתחלקנה לשתיים, נשים אותה בחציו של הכניסה שהיא לצד פנים ויהיה לצד שמאל, אבל לשון ספר המצות הוא יניחנה מחציו של כניסת הבית לצד שמאל. ונראה שפירושו כך: כשיכנס לבית יחלוק מפתון הבית לשתיים, ומחצית של כניסה הוא לצד שמאל יחשב מחלק השמאל, וכזה יהיה לצד שמאל. מוהר"ח שנים חיים ישלם

כל שאר הלילות. עד שבלילה האחרון, ידליק הנר שבצד שמאל הקרוב והסמוך לפתח. יתחיל בו ויפנה לצד ימינו לשאר הנרות שהדליק בימים הקודמים. נמצא, כי נר הראשון מח' נרות, הוא בצד ימין. ובלילה האחרונה, הוא נדלק אחרון¹²². [דשפ"ג]

קביעת המזוזה

מקום נתינת המזוזה אמרו בגמרא שהוא מתחלת שלישי העליון של המשקוף, ר"ל כי תחלק גובה מזוזת הבית לג' חלקים. ובתחלת תחתית שלישי העליון, שם תניח המזוזה. וזהו סוד המזוזה הניתנת בפתח להכריח המזיקין הם הקליפות הנז' הנקראות מו"ת בסוד מזוז"ת ז"ז מו"ת... (שע"המצ ואתחנן דצ"ג) [שעהקד"מ ד"שעא]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

על הנסים בברכ"המו¹²²

אם שכח להזכיר על הנסים בברכת המזון, כשיגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה עמנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו, וכן בפורים. [מוהרח"ו שנים חיים ישלם ס' תרפ"ב]

תענית והספד בחנוכה

כתב מורי ז"ל [מוהרח"ו] אין מספידים בהם [ימי חנוכה] אלא לחכם בפניו או ביום שמועתו ואפילו היא רחוקה. גם אם יש מקומות שנוהגים כל היום באיסור מלאכה אין להקל להם. ומברין את ההבל בחנוכה ואומרים צידוק הדין. ויש אוסרין זולתי על אדם גדול, ויש אוסרין אלא אם עונים כולם כאחד. ואך לומר אחר והשאר עונין אחריו יש אוסרין ומתירין. לפניהם [ימי חנוכהפ ולאחריהם הכל מותר. [שנים חיים ישלם ס' תר"ע]

סדר פורים

לעתיד לבא, כל הספרים יבטלו חוץ ממגילת אסתר. בבחינה זו יש יתרון גדול אל הפורים על כל שאר הימים אפילו בשבתות וי"ט. [דשפ"ה]

יש להפשיט את המגילה בעת קריאתה למעם פרסום הנס. [דשפ"ה]

קיום מצוה לעשות סעודת פורים משתה ושמחה¹²³ וזהו ענין אכילה ושתיה¹²⁴ כמבואר אצלנו. [דשפ"ו]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹²³ על הגסים ביום ש"ו באדר גם מורי הרב [מוהרח"ו] ז"ל לא היה אומר על הגסים ביום הב', לא בברכת המזון ולא בתפלה. א"ש: גלע"ד כי הטעם הוא משום הפסק בתפלה היה נוהג לחומרא, אבל בשאר הדברים היה עושה ביום השני כמו בראשון, כמו בקריאת המגילה ומשלוח מנות וכיוצא באלו ממצות פורים. [סידור חמדת ישראל כתי"ד רפח]

¹²⁴ שתייה עד דלא ידע אמר שמואל עד כאן הגיעו כל ספר הדרושים של הרב זלה"ה ולא הפלתי דבר א' מדבריו ארצה תל"י. כתוב¹²⁴ בשער הכוונות דף ק"ט ע"ב [טור ד'] ז"ל: ומ"ש שרוז"ל חייב איניש לבסומי בפורי'א עד שלא ידע בין ארוך המן לברוך מרדכי (...) ונלע"ד (...) וכו'. עכ"ל שער הכוונות מהנדפס [פירוש, לא בשעה"כ המקורי למוהרש"ו].

חלק ד' : דינים מפורדים

סדר דינים אבן העזר, יורה דעה וח"מ מפורדים

צורת סבעת הנישואין

סבעת הקידושין הניתן באצבע היא עגולה. [ד"כז]

בענין הגמ

אינו מחויב לגרש את אשתו אלא אם לא תמצא חן בעיניו מחמת שאינה הגונה במעשיה שאם לא כן, אדרבה מזבח מוריד עליו דמעות. [ע"פ שע"המצ ד"א]

דיני מהרה

לכן, כנגדם ושלשים יום ושלשת ימים תשב על דמי מהרה אחר שבע ימים הראשונים של דמי מומאה כנו'. [שע"המצ ד"נב]

ענין המומאה¹²⁵ הזו היא נמשכת מאותם חמשה דמים של מומאה. [דרצ"ה]

שביעית

ענין השביעית, כי הנה עליית העולמות יש גם בכל שנת השביעית, ונקראת 'שבת'. אבל זו העלייה, היא מועמטת, והיא קרובה למדרגת ימי החול. לכן כל המלאכות הותרו בשביעית, זולתי מלאכת עבודת הקרקע בלבד כמו זריעה וחרישה וכו'. [שע"המצ ד"סה]

ספיחי שביעית מותרים, להיותם עולים מאליהם שלא ע"י מעשה האדם, וכן כל שאר מלאכת עבודת הקרקע. [שע"המצ ד"סה]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

בדיקת המוך¹²⁵

כולם מודים שאם פסקה מיום שני ואילך, אפילו ראתה בבוקר יום שני או בבוקר יום שלישי ופסקה בחצי היום, תחזור ותבדוק כל בין השמשות במוך דחוק ותמנה ממחרתו ואילך שבעה נקיים. שנים חיים ישלם

דע כי הסתכלות עיני האדם באנשים הנהרגים ע"י תלייה וכיוצא בה, פוגם מאד בנפשו של אדם, ואפילו אם מסתכל בהם מרחוק מאה אמה או יותר. [שער"הק ד"מג]

גם בחוש הריח אם יריח האדם באיזו נבילה או ריח רע, פוגם מאד בנפשו וגורם שתתרחק ממנו. [שער"הק ד"מג]

אסור לאדם לשהות את נקביו וכו', ולכן המשהה המותר והקליפה ההיא מלדחותה אחר שנגמר בירורה ועוכלה, הנה הוא משקץ את נפשו ממש, יותר ממה שמשקץ את גופו. ונודע כי בכל דרכיך דעהו, ולכן צריך שיכוין האדם כוונה זו בלכתו לבית הכסא, לפנות נקביו מרם שיכנס בו, כי שם ההרהור אסור. [שע"המצ ד"נב]

אסור לאדם לחבר ולשלב אצבעות יד ימינו עם אצבעות שמאלו כמו שנוהגין בני אדם לעשות לפי תומם דרך מקרה. והטעם הוא לפי שהם כוחות עליונים ימניים ושמאליים, ואין לערבבן. אמנם, טוב לאדם שיסתכל בכל שעה ויביט באצבעותיו, ויכוין בהם כי הנה בשתי ידיו יש עשר אצבעות וכל אצבע מהם הוא שם. [שעהמ"צ דק"ממ]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

126 איסור הסתכלות במראה

אסור להסתכל האיש במראה אלא כעין הנז' בס' קנ"ו. ויש מתירין בכל גוונא היכא דנהגו היתר האנשים כנשים לענין זה, כנז' בענין בית השחי וכו'. שנים חיים ישלם

אזהרת גידול תורים ובני יונה בבית אמר מוהר"ו ז"ל שאין טוב לגדל בבית תורים ובני יונה לפי שהבית אשר יגדלו בה או ימותו בניו או לא יהיה לו זרע. [סגולות ורפואות למוהר"ו – ספר הפעולות]

בית עם חלונות לשמים

טוב לאדם לדור בבית שיש בו חלונות פתוחות נגד הרקיע, כדי שתמיד בכל עת ורגע יגביה עיניו לשמים ויביט בכל נפלאותיו בבריאת שמים וארץ. וענין זה מחכים אל האדם ומכנים בלבו יראת ה' ומהרת הקדושה אם יתמיד וירגיל עצמו בזה. [שעהמ"צ דצ"ב] ונותן בו יראה וקדושה. [שער"הק ד"מא]

גידול הזקן והפאות

שיעור¹²⁷ הפיאות:

רוחב: ישייר כל השערות שיש מתחילת האזן מאחורה, עד מקום העור שחלק ושאיין בו שער, והוא הצדעא.
אורך: ממקום מעל האוזן. והיא הפדחת, התחלת צמיחת שערות הראש. עד מקום שיגיע שם ראש האזן. והוא העצם הכולט, התחלת הלעסת. ואם שערות הפיאות גדלים מאד וארוכין, אין לחותכם במספרים, עד שיגדלו ויתארכו ויתדלדלו וירדו ויכנסו למטה בגבול התחתון [כדעת ר"ת עיין ב"י] של שערות הזקן. ומה שמשלתשל משם (גבול תחתון של הזקן) ולמטה, אינו נק' פיאת הראש, ומותר לחותכם ולקצצם במספרים. שיעור הפיאה מכאן ומכאן בב' צידי הראש, כמ"ש בית יוסף על המורים. [שע"המצ ד"נח]

אין לחתוך שער הזקן כלל, לא בתער ולא במספרים, לא למעלה ולא למטה, ולא בשום מקום מן הזקן, אפילו למטה תחת הזקן באותם שערות קטנים החופפים על הגרון ממש. אבל שערות השפם המעכב את האכילה, מותר לקצצם במספרים. והוא אסור גדול לעקור או לתלוש בידו אפילו שער א' בלבד מכל מקום זקנו, כי הם צנורות של שפע¹²⁸. ולכן יזהר מאוד שלא יכניס ידו בזקנו למשמש בה פן יעקור ויתלוש איזי שיער. [שע"המצ ד"נח]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

¹²⁷ כתב מורי ז"ל [מוהרר"ו] וז"ל: שיעור פאת הראש כל מקום הצדים שבשני צדי הקרחת. שנים חיים שלם

¹²⁸ גם שפע רוחני.

צריך להניח פיאה של הראש והיא בחינת המלכות אשר בהם הנקרא
אלהי"ם כנו' כדי להשאיר שורש הדינין כמבואר אצלנו בענין מצות
פיאות הראש. [שע"התפ דקס"ב]

שערות הראש [פאות] ארוכים וזהו יופיים ויאותם, משא"כ בשערות הזקן
וכו'. [שעכתב"מ ד"קח] האי שערא סליק בתר אודנין [אחרי האזניים], שהוא מקום
תליית הדינין ואין ראוי שיכסו על האזנים לעכב התפלה העולה עד שם.
[שעכתב"מ ד"צה]

ב' פיאתי הראש נתגלו למטה בשתי צדדי הזקן במרחב הזקן אשר שם
מתחיל הזקן להתרחב. [דקס"ג] [דקס"ה]

ולכן בהיות האדם מסתפר יכוין שהוא מקיים ב' מצות בפיאות הראש, א'
מכאן וא' מכאן, וה' מצות בה' פיאות הזקן כס"ש בגמרא שחייב על כל
א' וא'. [שע"המצ ד"נו]

בכל פעם שהאדם מזוז שלא ליגע בזקנו¹²⁹ למעם הנזכר, יכון כוונה הנו',
שבזקן נרמוז שם אל שדי. (שער המצוות פר' קדושים דנ"ט).

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

¹²⁹ גילוח שער בית השחי

כתב מורי ז"ל [מוהר"ח ו'], במקום שנהגו גם האנשים להעביר בית השחי ובית הערוה אסור
אלא דאין לזקין, ויש מתירין לגמרי. ובמקום שנהגו איסור ודאי אסור מדברי סופרים לדברי רוב
המפרשים. וסמ"ג [ל"ת מצ' ס'] כתב דלוקה משום לא ילבש גבר שמלת אשה. שנים חיים ישלם

הפרשת חלה

שיעורה של החלה היא חלק א' ממ"ח חלקים. דע כי אעפ"י שבזמן הזה נשרפת, אין ראוי לסמוך על דברי המקילין להפריש כל שהו. אבל צריך להזהר להפרישה כשיעורה האמתי ע"פ הסוד, אחד ממ"ח חלקים כנזכר. (שע"המצ' שלח לך דע"ד)

כשמפריש החלה, יכוון גם על הקמח שעורכין על הלוח, הנדבק בעיסה רכה מאוד על מנת שעיסה זאת לא תתדבק בלוח ובידים, וכמ"ש הר"ן ז"ל במס' קדושין פרק האומר.

אופן המוב ביותר הוא שיפריש החלה אחרי שערך הלחם על הלוח, ואח"כ ישרוף החלה. כי אם הפרישה מהעיסה ושרפה בלי לכוון על הקמח שבלוח, החלה אינו מועילה לקמח הזה. (שע"המצ' פ' שלח דע"ד)

יזהר להפריש חלה בעיסה לצורך פת הבאה בכיסנין שהם כעין כיסין של עיסה מלאין מדבש ואגוזים וכיוצא, וגם בעיסה הצפיחית בדבש או מיני לביבות המתבשלות במים, וכל כיוצא בזה, כיון שתחלת בלילתן היתה קשה ולא רכה כעין תבשיל. [שעהמ"צ דע"ה]

ובתחלה מפרישין התרומה תרי ממאה, ואח"כ מפריש מעשר ראשון ונותנו ללוי, אח"כ מפריש מעשר שני. וצריך להעלותו לירושלים. [שעהמ"צ דע"ו]

הגיית השם

שם ההוי"ה גדול על כל השמות, וצריך להעלימו לרוב קודשתו ומעלתו. אמנם שמות המלאכים שהם נמצאין בבני אדם הנקראים בשמותם, כגון מיכאל גבריאל וכו' מותר לאדם להזכירן ואין חשש. [שע"המצ' ד"לא/ל"ב]

פירוש לאמיתו של פסוק 'זה שמי לעולם', 'לעולם' כתוב, הוא שלא יקרא ד' אותיות ההוי"ה ככתבם בלי מילוי. גם אם יקראנו במילוי בזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י הוא בכלל הוגה את השם באותיותיו. [שע"המצ' ד"לא]

לא יוציא בשפתיו שום שם משמות הקודש או של מלאכים אפילו הכתובים בספרים, אף בדרך לימוד, אלא בקיצור שמותם. אם שם מטמרו"ן אז יאמר מ"ם ט"ת, ואם סמא"ל יאמר סמ"ך מ"ם וכיוצא בזה. [שע"המצ ל"א]

יזהר מאד שלא להזכיר בפיו שם סמא"ל אלא יאמר 'סמ"ך מ"ם'. וזהו סוד 'זשם אלהים אחרים לא תזכירו'. ובפרט בלילה שהוא זמן שליטתו וממשלתו. גם אסור להזכיר מעין דברים הללו, כגון בני אדם הרגילים לומר בלשון לע"ז אי"ל דיאבל"ו וכיוצא בזה, כי גם השדים הם בחלקו של הס"מ, ומגביר כחו כשמזכיר אותם ועובר על איסור 'זשם אלהים אחרים לא תזכירו'. [דקצ"ד] [שע"המצ ל"ח]

בענין קבלה מעשית

ודע כי המשתמש בשמות הקדש רעתו גדלה מאד ואותם המלאכים שהוא מכריחם בכח השבעות לעשות רצונו באים ומחמיאים אותו לאבדו מן העולם, ומזמינין תמיד בפיו ברכות לבטלה, כי עבירה גוררת עבירה. [שער"הק ד"עד]

כל העושה השבעות¹³⁰ אלו גורם שיבואו תמיד בפיו ברכות לבטלה. כי עבירה גוררת עבירה ואותם המלאכים שהוא משביע בעל כורחם, מתגרים בו ומביאין אותו לידי ברכות לבטלה.

כבוד אב ואם וענין הכבוד

כבוד אב ואם, הוא למעלה מכולם. גם כי בכל מה שיעשה האדם בעה"ז יש חלק לאביו ואמו בו, כי הם מסייעים אותו ומדריכים אותו בעה"ז ע"י

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח"ו ומזולתו

¹³⁰ לחש על מכה

וכתב מורי ז"ל [מוהר"ח"ו] הנותן אפר כירה על מכתו, מותר. והתוספות [גישויו כ' ע"ב] אוסרים אבל מילקא לא לקי. שנים חיים ישלם

זה הלבוש שהליבושוהו כנוז'. ואפילו כל השפע שמשפיעין עליו מלמעלה אינו נמשך אלא ע"י הלבוש הזה. לכן, הבן הבכור משועבד אליהם. לאח הגדול משועבדים לו כל אחיו, ממעם כי הבנים משועבדים לאביו ולאמו. והבן השני משועבד לאביו ואמו ולבן הראשון בלבד, והשלישי מחויב גם לשני, והרביעי גם לשלישי, וע"ד זה הולך סדר המדרגות עד שנמצא כי הקמן שבבנים משועבד לכל הקודמים אליו. [שע"המצ ד"לה]

איסור שבועה

יזהר לקיים מצות עשה כפי סברת הרמב"ן ז"ל, שלא ליטבע בחיי אביו או אמו אפי' באמת, וזה בכלל מצות עשה כבד את אביך וכו'. [שעהמ"צ דקנ"ג] גם יזהר שלא ישבע בחיי נפשו אפי' באמת וכמ"ש אשר לא נשא לשוא נפשו וקרינן נפשי. [שעהמ"צ דקנ"ג]

הדר פני זקן

צריך לקום מפני זקן, מששים שנה ומעלה, אפילו אם אינו ת"ח. אבל מי שהוא פחות מששים שנה, אין צריך לקום מפניו אלא אם בן הוא חכם שקנה חכמה. בזמן נאמר בו הידור בלבד, ובאשה נאמר ויראת מאלהיך יראה בלב, ואין צריך לא קימה ולא הידור. [שע"המצ ד"נו]

כבוד ת"ח

אם נודע לו כי איזה ת"ח מתכבד באיזה ענין וחם על כבודו, חייב לחלוק לו כבוד ולעשות רצונו בזה, ע"ד הלל הזקן שרץ לפני אותו עני בן טובים ג' מילין כי גם זה בכלל כיבוד ת"ח. [שע"המצ ד"נו]

עון שז"ל

ענין עון שכבת זרע לבטלה ומה ענינו ומה כוונתו בקריאת שמע על המטה, וע"ש כי הוא תיקון גדול מאד - והוא עיקר תיקון עון הקרי. [שער"הק ד"סא]

ונמצא כי עיקר התיקון הוא שיכוין להמית ע"י הק"ש שעל ממתו אותם גופים של המזיקין וע"י בן יוכל האיש הזה להעלות עם נפשו אותם הנשמות למעלה אל הקדושה לתקנם בכל לילה. ואמנם ענין מיתת

מ"ש רז"ל על גם אויביו ישלים אתו, זה הכלב ויש אומרים זה הנחש, ויש אומרים זה הפרעושים. ואסור להרוג אותם ללא צורך. [שע"המצ ד"יא]

גם בענין הכנים הנולדים ונבראים מן הזיעה אין ראוי להורגם ולא לקוץ בהם, ובפרט לאנשים הכשרים אשר אלו הם מותרי האדם והסיגים שלו שמהם נבראים הכנים. א"כ תיקון ותועלת הוא לאדם כשאלו הכנים נבראים מזיעת גופו, כי יוצאין סיגיו ומותריו וקלפותיו לחוץ ואין לקוץ בהם. [שע"המצ ד"יא]

בניקבה האונא נקב גמור ודופן סותמתה, כשירה, ומכל שכן בבועא. אמנם אם הסירכא היא במקום בועא והיא תלויה ולא סריכא לדופן, אז מריפה. דלא אמרינן דופן סותמתה כיון שהוא כנגדה מאחר דלא סריך ולא סביך, אבל אי סריך או סביך, ודאי כשירה, דמכ"ש דהיכא בניקבה. ושם כתב כ"י בשם המרדכי שכתב בשם ר"ח ז"ל, דהא אמרינן במקום רביתה, כשרה, היינו ובלבד שלא יהא שחין אבעבועות במקום סירכת האונות, שאם יש, מריפה. נראה מדבריו שחולק על הנ"ל. שנים חיים ישלם

ואמנם כתב בית יוסף בשם המרדכי עצמו, דאביו של ראבי"ה ורשב"ם חולקין על ר"ח, וכן דעת כל הפוסקים להכשיר אפילו בנקב עצמו ממש, ומכל שכן בבועה. ע"כ לשון מוהר"ח. שנים חיים ישלם

צריך לאמר בעת שיתן המתנות הנז' אל הכהן, הפסוק 'ונתן לכהן הזרוע' וכו'. [שעהמ"צ דק"כו]

מקח וממכר

הנה המוכר הוא השליש העליון אשר דרך בו יורד החסד ומתחפשת למטה והוא המוכר והמה הלוקחים מידו שהם ב' השלישים והתחתונים, ולפעמים המוכר מהנה את הלוקח כי הוא לוקח לעצמו מ' חלקים והי"ז לחקים נותנם להם. כי כיון שהב' שלישים תחתונים הם בחינה א' בגילוי, אין צורך שיחלקו ביניהם בשווה ח' חלקים ומחצה, וח' חלקים ומחצה, מש"כ אם מעיקרא יהיו מתלקים בשווה שאי אפשר שיתחלק חלק א' לחציון, ויהיה בו שתי בחינות כיסוי וגלוי ויהיו ח' ושני שלישי חלק במכוסה וי"ז ושליש חלק במגולה. ולכן בהיות כל הי"ז שלמים למטה אין קפידא כי אין צורך להם להתחלק שם כנז'. ולפעמים הלוקח שהם ב' שלישים התחתונים מונין את המוכר ונאשר למוכר ח' חלקים והם לוקים ח"י חלקים. והרי נת' אונאת הלוקח ואונאת המוכר. [שע"המצד"טו]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזולתו

ברכת המילה¹³³

ובנוסה הברכה גם כן מה שאנו נוהגים הוא זה, אם המוהל אינו אבי הבן עצמו, מברך על המילה. ואם הוא אבי הבן עצמו, מברך למול את הבן, אעפ"י שיש חולקים בזה, אנו הכי עבדינו. שנים חיים ישלם

גם בענין ברכת להכניסו וכו', יש מחלוקות מרובים, יש מי שסובר שאומרים אותו קודם ברכת המילה, ויש מי שסובר שאומר אותה אחר ברכת על המילה בין התיבת הערלה לפריעה, וכן כתב הרב בשו"ע. שנים חיים ישלם

תפילת רבינו מוהר"ח זצוק"ל, המוכאה בספר החזיונות (דף קפ"ו) שחלם אחרי שגולד לו בנו אברהם.

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתראה לפניך דם קרבן בני שאמול היום כדם קרבנות על גבי המזבח ככתוב בתורתך ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב, ונאמר זאת התורה לעלה למנחה ולחמאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, ותרחה על עמך ישראל ועל העיר הזו.

ולכן נפסק הדין בתלמוד, כי כל דבר שבמידה ושבמשקל ושבמנין אפילו ככל שהו, חוזר לפי שהשלישים הם שווין ויכול להתחלק לחלקים שווים בלי הונאה כלל. [שע"המצ ד"מז].

וזה ענין ג' חלוקות אלו, כי אם שלישי העליון שהוא המוכר כג"ל יקח ח' חלקים ב' שלישים התחתונים שהם הלוקח יקחו י"ח חלקים, נמצא כי נתאנה המוכר, אבל הוא פחות משתות כג"ל.

אם העליון יקח ט' חלקים והתחתונים יקחו י"ז נמצא כי נתאנה הלוקח וגם זה הוא פחות משתות. ואם יקח העליון עשרה חלקים והתחתונים י"ז חלקים גם זה הונאת הלוקח והוא פחות משתות. אבל חלוקת השתות היא בסוד המילה ונגבת יוסף כמו שית', ולכן קנה ומחזיר הונאה כנו'. אבל ביותר על שתות אין למעלה חלוקה זו געשית בשום זמן ולכן בהדיוט בטל מקח. [שע"המצ ד"יז].

כי שני שלישים התחתונים להיותם רבים, הולכין אחר הרוב כנודע. [שע"המצ ד"יה]

מצות שהזמן גרמא

ארז"ל כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבים - ונשים פטורות. וכל מ"ע שאין הזמן גרמא כלם חייבים וכל מצוה לא תעשה, בין זמן גרמא בין שלא הזמן גרמא, כולם חייבים חוץ¹³⁴ מבל תשחית ובל תקיף וכו'. [שעהמ"צ ד"ד].

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

¹³⁴ וכתב מורי ז"ל [מוהר"ח י"ז] כל מצות לא תעשה, חייבות בהם הנשים, חוץ מבל תשחית ובל תקיף ובל יטמא הכהן למתים. וכל מצות עשה שהיא מוזמן לזמן, נשים פטורות, חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בליל פסח ואכילת הפסח ושחיטתו והקהל ושמוחה. שנים חיים ישלם

דיני אבילות

מדמאה בבית עלמין
צריך תמיד להיות רחוק ד' אמות מן הקברות, כדי שלא יתאחזו עמו
אותם הרוחות הנמצאים שם, הנעשין מן מיפות בעלי קריין, הנק' נגעי בני
אדם כנודע. [שער"הק ד"עמ]

דיני אונן¹³⁵
יום ראשון¹³⁶ חלוק משאר הימים כי אז נק' אונן גמור ומשם ואילך נק'
אבל.

הנחת תפילין לאבל
אסור להניח תפילין ביום ראשון, ומותר בתפילין כל אותם הימים משני
ואילך. [שע"המצ ד"כו]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

סדר מהרת המת¹³⁵
אמר לי הח"ר שמואל ויטאל ז"ל שצוה לו אביו זלה"ה שיעשה לו אחרי מותו כונת של הרחיצה
הכתובים אצלו. ובכלל מ"ש שם אחר שהניח הנפטר על גבי קרקע בלי שום הפסק ויעלה לו במקום
סקילה, וזה קודם הרחיצה. וכן עשה לאביו החכם רבי חיים ויטאל ז"ל.

שמעתי אני צמח מן החכם הנעלה כמה"ר שמואל ויטאלי צ"ו, שספר לו אביו [מוהר"ח"ן] זלה"ה כי
אחרי מותו של הרב [האר"י ז"ל] זלה"ה באו החברים לעשות לו טבילה והורידוהו לבית הטבילה ועמד
בתוך המים, ואמרו לו החברים ימחול האדון ונעשה לו טבילה כאשר אמר, באותה שעה הרכין ראשו
מאיליו ועשה טבילה מעצמו. [נגיד ומצוה דרמ"ו]

לווית הנפטר¹³⁶
האדם המלווה אותו צריך שימשיך עליו את השכינה שתלך עמו וזה ע"י לווייתו שיעור
מיל. [שעהמ"צ דק"סג/ד מוזלתו]

כסוי הפה לאכל

ענין העטיפה לכסות פיו. ועתה אין הבל אור המקיף יוצא דרך פיו, ולהורות זה, סותם ועומף את פיו. [שע"המצ ד"כו]

איסורים לאכל

ועתה [באבילות] שאין בו מוחין דגדלות, נסתלקה אימא מעל בנין אינינה נועלת אותו, ולכן אסור בנעילת הסנדל. ונעילת הסנדל כבר נודע בברכת בא"י שעשה לי כל צרכי בתפלת שחרית דחול, ענין נעילת המנעלים. [שע"המצ ד"כו]

והמעם הוא כי בהיות החסדים מתפשמים בשש קצוותיו היו יונקים ממנו בניו ובנותיו ואשתו וקרוביו. ועתה שאין החסדים מתפשמים, הוא [האבל] לוקח כל הארותיהם לברו, ודומה למלך. לכן מייסב ראשו. [שע"המצ ד"כו]

לימוד דיני אבלות לאכל

עסק התורה בדיני אבילות על דרך הסוד הם משמחי לב. לכן, המתחיל להתעסק בהם יפסוק באמצע לימודו. (שע"המצ ויחי דכ"ז)

אבלות בשבת

לא יצא לשרה לקבל שבת לפי שעדין אינו שבת ממש ואפילו דברים שבפיהרסיא נוהגין אז. וכשנכנס שבת, ישב במקום שהוא רגיל בו, משום שהם דברים שבפיהרסיא [שע"המצ ד"כו]

בניית הציון

מנהג אשכנז הוא שלא לבנות ציון על הקבר עד אחר ז' ימי אבלות לפי שמעם בנין הציון הוא כעין כסא במושב להשרות עליו האור המקיף של הנפש, ולכן צריך להמתין להתעכב לבנותו עד תשלום ז' ימי האבילות. ואז אדרבה הוא מצוה לעשות ולבנות ציון על הקבר, תכף אחר האבילות, להכין כסא ומושב אל האור המקיף כנו'. [שע"המצ ד"כה]

ענין הקדיש יתום

הקדיש שאומרין היתומים נתבאר בקדיש בתרא דתפלת שחרית דחול. [שע"המצ ד"כה]

ההשכבות

אין לומר כלל ועיקר נוסח 'מנוחה נכונה' לנפטרים, כמנהג שלוחי ציבור קהילות ספרד, כי אינם מעלין נפשות הנפטרים. אדרבה, לפעמים מורידין אותן, אם נפש המת ההוא אינו ראוי לכך. [שע"המצד"כח]

תיקון התפלה

תיקון התפלה

כפי מה שמוהרח"ו קיבל מרבו האר"י ז"ל

[דרוש נוסח התפלה דק"ף – דקפ"ה]

הקדמה קצרה

ערכנו בדרוש נוסח התפילה דברי מוהרח"ו ע"פ האר"י ז"ל מח'

שעריו

כולל נוסח מתפילות כוונות וייחודים

נוסחאות הנמצאות בח' שערים ואינם מתיקון האר"י ז"ל אלא שמוהרח"ו
השתמש למוכת כתיבת שעריו, ציינו בסמן זה: ☛

נוסח שאין בו מקור בסוף הוא מדרוש נוסח התפילה.

לחלק נוסח התפילה ג' חלקים:

א. נוסח התפילה

ב'. סדרי התפילה

ג'. תפילות ובקשות שונות

אמר לי מורי ז"ל שיש ברקיע שנים עשר שערים כמנין י"ב שבמים וכל שבט ושבת תפלתו עולה דרך שער א' מיוחד לו והם סוד הי"ב שערים הנז' בסוף ספר יחזקאל.

והנה אין ספק כי אם תפלות כל השבטים שוות לא היו צריכות אל י"ב שערים וכל שער ושער יש לו דרך בפני עצמו אלא ודאי מוכרח הוא שכיון שתפלותיהם משונות לכן צריכות שערים מיוחדים לכל א' ו'א, כי כפי מקור ושורש נשמות השבט ההוא כך צריך להיות סדר תפלתו. ולכן ראוי כל א' ו'א' להחזיק במנהג סדר תפלתו כמנהג אבותיו לפי שאין אתנו יודע מי הוא משבט זה ומי הוא משבט זה.

שמירת מנהגי אבותיו

וכיון שאבותינו החזיקו במנהג ההוא אולי הוא מן השבט ההוא הראוי לו אותו המנהג ועתה בא לבטלו ואין תפלתו עולה למעלה אם לא בדרך הסדר ההוא.

אבל צריך שתדע כי אין זה אלא בענין תיבות משונות באמצע התפלה וכיוצא בזה כמו להקדים הודו קודם ברוך שאמר או אח"כ וכיוצא בכל זה. אבל מה שמיוסד על פי הדין המפורש בתלמוד זה הוא שוה לכל נפש ואין חילוק ביניהם כלל בכל השבטים.

אופן התפילה

לא יתפלל לסיבת עצמו שצריך לשאול אותה השאלה אלא לקיים מצותו ית' שנצטוונו שנתפלל אליו בעת צרתינו להורות כי הוא אלהינו ואנחנו עמו ועבדיו, ואילו ענינו תלויות כעיני עבדים אל יד אדוניהם, ואין לנו שום עזר אם לא ממנו ית' וישים כל במחוננו עליו. [שעהמ"צ ד"ב]

אסור לאדם להתפלל תפלתו בעצבון ואם עושה כך אין נפשו יכולה לקבל האור העליון הנמשך אליו בעת התפלה. אמנם בעת שמתוודה הוידוי ובפרט חטאיו אז טוב להתעצב בלבד אבל בשאר התפלה נמשך לו נזק נפלא גדול ע"י עצבותו. אבל צריך להראות לפניו ית' הכנעה גדולה באימה וביראה אמנם תהיה בשמחה יתירה וגדולה ככל האיפשר. [דל"ד].

זוה נוסח התפלה כאשר קבלתי ממורי ז"ל [דק"פ-דקפ"ה]

הנה כל הברכות הנאמרות בשחר קודם התפלה לא קיבתלים ולא שמעתיים ממורי ז"ל.

לייחדא

קודם שהארם יעשה מצוה או צדקה, יאמר ¹³⁷ לייחדא קב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל, ויכוין לחבר יה שהם דחילו ורחימו עם זה שהם קב"ה ושכינתיה. [שערה"ק ד'קנא] [שעכתב"מ ד'קסח]

כתיבת התפילין (ד"טז עד דף כ"ז):

קודם שיתחיל לכתוב, יתפלל ויאמר:

ירמיאו"א שתשרה שכינתך במעשה ידי ותצילחני בכתיבתי זאת שאני כותב תפלין אלו לשם קדושת מצוה תפילין שציוונו ה' אלהינו, ותצילני ממצעות הכתיבה וממצעות, הכוונה אמון כן הי"ר צון. [ד"ח]

ברכות השחר

ואומר מהורה. [דל"ז] ולא מהורה היא.

להבחין בין יום ובין לילה. [דף ל"ז שור ב']

יש לברך ברכת הנותן ליעף כח. ולא כדברי בעל ספר שלחן ערוך ז"ל. [דל"ז]

ברכת המעביר שינה מעיני [דף מ'] בלשון יחיד ובלי תיבת 'חבלי' וכנוסח השו"ע ס' מ"ו.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

¹³⁷ באופן כי נוסח לשם יחוד אינו נוסחאות אחרים אינם קיימים בזוהר ובכתבי האר"י ז"ל. והסיבה פשוטה: 'לייחדא' הוא נוסח היחיד בזוהר שהוא בלשון בקשה ותפילה. ואינו כן בשאר נוסחאות. וכך קבע האר"י ז"ל, ומוהר"ח מוכיר אמירת נוסח 'לייחדא' לפחות ד' פעמים בשערי. גם אין לומר 'לחבר י"ה בו"ה', אלא לכוון. גם רק 'בדחילו ורחימו' ולא להוסיף 'ברחימו ודחילו'. ועוד, שאין מקור באר"י ז"ל להוסיף בסוף פסוק 'ויהי נועם'. להזכיר לקורא היקר, שעיקר ספרנו הוא דווקא בנוסח האר"י ז"ל בלבד, ולא זולתו.

יענה אמן באמצע ב' ברכות של אשר קידשנו על דברי תורה ובין ברכת והערב נא ה' וכו' נוסח ספרד, ולא לעסוק בדברי תורה. גם והערב בו"ו, וכך נוסח השו"ע.

קרבנות

ופקדנו בפקודת וכו', בפקודת דל"ת הגושה ולא רפויה.

רבש"ע כמו שכבש אברהם אבינו רחמיו וכו' במידת החסד ובמידת הרחמים ותכנס לנו לפנים משורת הדין ובטובך הגדול ישוב חרון אפיך וכו'

ועת צרה היא ליעקב וממנה יושיע ונאמר בכל צרתם לו צר

פסום הקמורת

מפירותיהן בעולם הזה

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי

ברוך המקדש שמו ברבים

אבינו שבשמים חי וקיים עשה עימנו חסד וכו'

אחר פרשת התמיד וקודם פסוק וערבה לה' יאמר פסום הקמורת וכו' ואח"כ פסוק וערבה לה', ולא כאותם הנוהגים לאומרו קודם פרשת התמיד ומעות הוא בידם. [דמ"ו]

וכן בסוף תפלת שחרית אנו חוזרים ואומרים פסום הקמורת כנודע. [דמ"ח]

אין להוסיף פסוק 'והקמרת אשר תעשה במתכונתה' בקריאת פסום הקמורת

ונומל מהם מלא חפניו

ושבלת נרד ביחד כי שתיהן דבר אחד

קושט [דמ"ח], בלי ה"י הידיעה בהתחלה, וגם עם חולם, ובש"י

קילופה שלשה

יין קפריסין

אין צריך להזכיר רובע הקב

אף מכיפת הירדן כל שהיא, ולא כל שהוא. גם מכיפת עם מ"ם.

בורית כרשינא למה היא באה כדי לשפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה

יין קפריסין למה הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים

תניא רבי נתן אומר

תני בר קפרא

ועוד תני בר קפרא

מפני שהקול יפה לְבָשִׁים, הבי"ת בשבא

כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'

יאמר בסוף פטום הקמורת, ג' פסוקים ה' צבאות עמנו וכו' ה' צבאות אשרי אדם וכו' ה' הושיעה וכו', כל פעם שאומרים אותו. ולא יאמר שום פסוק אחר, חוץ מ'וערבה לה', אפילו בזמן המגיפה.

אבל מה שכתוב בסידורים רבש"ע גלוי וידוע לפני כסא כבודך שמדת הדין מתוחה וכו' אפילו בזמן מגפה ח"ו, אין לאומרו כלל, ולא שאר פסוקים שנוהגים לומר בפטום הקמורת בימי המגפה ח"ו.

אנא בכח

תיקנו לומר אנא בכח גדולת ימינך אחר פטום הקמורת. [דמ"ו]

ויאמר כל ב' תיבות ביחד כגון אנא בכח ויפסיק, ויאמר גדולת ימינך ויפסיק, ויאמר תתיר צרורה, וכן על זה הדרך.

גם היה אומר שבח זה 'אנא בכח', בניגון ובנעימה.

אחר סיומו [אנא בכח] יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בלחש.

פרק איזהו מקומן והמשך

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב וכו'

אבי הוה מסדר וכו'

בהגיעך אל וקמרת קודמת לאיברים, אין להקפיד מכאן ואילך להזכיר מלת 'קודמת' רק וקמרת לאיברים ואיברים למנחה וכו' עד הבזיכין. ואז צריך לומר ובזיכין קודמין לתמיד.

עליה השלם כל הקרבנות כולם

שיהא שיח שפתותינו זה חשוב ומקובל ומרוצה לפניך וכו'

גם כשיקרא איזו פרשה או איזי פסוק מן התורה או נביאים או כתובים היה אומר כפי ניגון טעמי המקרא ממש כאילו הוא קוראם בספר תורה.

אין לומר פסוקים עורי צפון וכו' באתי לגני וכו' קודם פרק איזהו מקומן אלא תכף יאמר פרק איזהו מקומן של זבחים וכו' בלבד, בלי אותם הפסוקים הגו'.

וכאן שני כתובים, ולא וכן. גם לא וכן בלי אל"ף.

ואומר קדיש דעל ישראל ועל רבנן

קדיש

נוסח הקדיש הוא של בני ספרד, ולא כמנהג נוסח המסתערבים שמוסיפין בו ע"ד מ"ש בהרמב"ם ז"ל בספרו. [דנ"ג]

נוסח הקדיש: יתגדל ויתקדש שמייה רבא בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה בחייכון וביומכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה יתברך וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמייה דקודשא בריך הוא לעילא מכל ברכתא שירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן.
ונוסח קדיש זה היה נוהג בכל הקדישים אף בקדיש שאומרים היתומים על מיתת אביהם.

שמייה רבא, שמייה עם יו"ד, ולא שמה דגושה.

די ברא, ולא דברא

מכל ברכתא, ולא מן כל.

ולעלמי עם אות וי"ו [כנוסח הבית יוסף] ולא לעלמי

מן ישתבח עד ויתהלל, כל תיבה מתחילה באות ו', ולכן אותם האומרים
ישתבח יתפאר יתרומום וכו' ביודי"ן הם טועים [דנ"ב].

תשבתא בחיריק

עשר תיבות שיש מן בעלמא עד משיחיה כפי נוסח הספרדים [דנ"ז].

ותכוין כי יש כ"ח אותיות בו' תיבות האלו של 'יהא שמיה רבא מברך' עד מלת
עלמא', ובו' שמות הנז' יש כ"ט אותיות, כ"ח כנגד כ"ח אותיות ואות היתירה
כנגד מלת אמ"ן. והמ"ב האותיות הם ז' ווי"ן שיש בר"ת של וישתבח ויתפאר
ויתרומום וכו' עד ויתהלל. [דמ"ט] [דר"ן]

אין לומר פסוק ועתה יגדל נא כח ה' וכו' בעת שהשליח ציבור אומר קדיש,
כנו' בספר התיקונין. ואולי זה אינינו מכלל דברי ס' התיקונין עצמו. [דנ"ח]

תפילת שחרית דחול – עד ברכו

הודו לה' קראו בשמו וכו'

מופתיו ומשפטי פיהו, ולא פיו

אל נקמת ה': שינקום נקמת אותם עשרה הרוגי מלכות וע"י הזכירה הזאת הם מתגברים
ולוקמים הניצוצות של הנשמות הנתונות בקליפות דעשיה. [ד"ס]

ה' מלך וכו' מעומד שני פעמים

מילת ימלך חסר וא"ו [דס"א].

יאמר אח"כ פסוק והיה ה' למלך וכו' ואח"כ ישב, ויאמר הושיענו וכו' עד
הללויה.

ביום חול אומר מזמור אלהים יחננו ויברכנו וכו'

ברוך שאמר יש בו פ"ז תיבות.

על הבריות

המהולל בפה עמו ולא בפי

בתשבחות בחיריק, ולא בתשבחות בשוריק.

יהי כבוד ה' וכו' והוא רחום יכפר עון וכו'

לומר ואנחנו נברך י"ה וכו' אחר סיום מזמור תהלה לדוד וכו' [דס"ה]

או ישיר משה וכו' יכפול פסוק ה' ימלוך לעולם ועד שתי פעמים בלשון
הקדש ופעם שלישית בלשון תרגום ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמאי.

אין לומר ובכן ישתבח אלא בשבת כי אומר קודם נשמת כל חי

יקדים גדולה לגבורה.

בתשבחות בחיריק, ולא בתשבחות בשוריק.

הבוחר בשירי זמרה מלך אל חי העולמים אמן.

ברכו את ה' המבורך. ויענו הקהל ברוך ה' המבורך לעולם ועד.

ובעוד שהשליח ציבור אומר ברכו, כל הקהל יאמר בלחש ישתבח ויתפאר
שמו של מלך מלכי המלכים וכו' ככתוב בסידורים הדפוסים.

ברכת יוצר עד תפילת העמידה
ובמוכו מחדש בו"ו, ולא במוכו

גדול דיעה [דף ס"ו] דיעה עם יו"ד בין דל"ת לעי"ן.

יוצר משרתים ואשר משרתיו: צריך לומר ואשר באות ו' שלא כאותם הטועים
לומר אשר משרתיו בלתי וא"ו. [דס"ז]

בקול דברי אלהי"ם חיים, ולא קול דברי

צריך להפסיק בין מלת ובנעימה למלת קדושה

יאמר קדושה בשוריק ולא בחולם, וכן כתב אבודרהם וגם רש"י ז"ל.

והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומת שרפים ולעומתם
משבחים ואומרים בכי"מ, וכן הוא מנהג נוסח האשכנזים.

לאל ברוך בקמין

למלך אל חי וקיים בקמין

ותשבחות

המחדש במוכו בכי"ת, ולא המחדש מוכו

גם אין לומר כמנהג האשכנזים והתקין מאורות וכו' קודם חתימת הברכה
אלא כמנהג הספרדים

אין ראוי לומר אהבה רבה אלא אהבת עולם. [דס"ז]

אהבת עולם וכו' והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך וכו'

יאמר מהר והבא עלינו ברכה ושלום מהרה וכו' בלשון כפול מהר ומהרה.

לייחדך ליראה ולאהבה את שמך וכו'

אמת ויציב. בין בציבור בין ביחיד. [דף צ"ח וצ"ט]

חיים וקיימים. עם ב' יודי"ן. [דס"ז] [ד"ק]

יוצרנו צור ישועתנו, ולא יאמר צורנו

לְמֶלֶךְ אֱלֹהֵינוּ וְקִיִּים בְּקִמְיָנוּ

רם ונשא גדול ונורא וכו', ולא יאמר גדול גבור ונורא

תהלות לאל עליון בלשון רבים, ולא תהלה בלשון יחיד

תפילת י"ח ברכות

בקיץ יאמר ברכנו וכו' ובחורף ברך עלינו וכו' שלא כאותם שנהגו לומר ברך
עלינו בין בקיץ בין בחורף

אנו אומרים¹³⁸ בימי החול למשומדים אל תהי תקוה. פירוש, שאנו מתפללין שלאומות העולם וגם למשומדים שלא יהיה להם שום חלק בתי"ק ו"ה שהם יצירה ועשיה, ואפילו בנפש דעשיה מצד הקדושה לא יהיה להם שום אחיזה כלל. [דשמ"ה] ולכן הוסיפו ברכת למשומדים. [שעהמא"מ ד"נג]

על הצדיקים וכו' ועל שארית עמך בית ישראל ועל פלימת בית סופריהם וכו'

תשכון בתוך ירושלם עירך כו' וכסא דוד עבדך כו' כן צריך לומר. [דקפ"ד]

וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין

כשאומר 'וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין' יכוון ויתפלל לשי"ת על משיח בן יוסף שיחיה ולא ימות ע"י ארמילום, וזה, בנ' תפלות שבכל יום ויום [דקכ"ט]

כי לישועתך קוינו כל היום תכוין לצפות ולקוות בכל יום ויום לישועתו ית' כדי שלא תתבייש בעת פטירתך כשיעמידך לדין וישאלוך צפית לישועה כמ"ש רז"ל במס' שבת פ"ב: [דקכ"ט]

שמע קולינו ה' אלהינו אב הרחמן רחם עלינו וכו'

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרצ"ו ומזולתו

¹³⁸ נוסח חכמה בינה ודעת

היא סברת רבי שמואל ויטאל, מקור לנוסח זה בהגותיו של רבי שמואל לשער הכוונות [בשער הכוונות דף ל"ו ע"א: העמידה דרוש ה' ו']. אינו מנוסח האר"י ז"ל ואף לא ממוהרצ"ו ז"ל. באופן, כי בחזקת וודאי, נוסח האר"י ז"ל ותלמידו המובהק, רבי חיים, הוא 'דיעה בינה והשכל. וכך מופיע בכל הסידורים הקדמונים, וגם אלו שבתקופת רבינו האר"י ז"ל, בין נוסח ספרד בין נוסח אשכנז.

וכך הנוסח ב'אל אדון על כל המעשים' שביותר של שבת, ולא תיקן מוהרצ"ו כלל. וכך בשו"ע [ס' קט"ו ס"א]: מפני שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה והשכל קבעו ברכת אתה חונן ראש לאמצעיות שאם אין בינה אין תפלה. עכ"ל.

וכשיגיע אל ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו וכו' אומר וידוי על חמאיו או בדרך קצרה:

רבש"ע חמאתי עויתי פשעתי לפניך יהי רצון מלפניך שתמחול ותסלח ותכפר לי על כל מה שחמאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מיום שנבראתי ועד היום הזה, ואם ירצה יתודה באריכות בפרטות כרצונו. ואח"כ יאמר ומלפניך מלכנו וכו'

גם צריך לשאול מוזנותיו מן השי"ת דרך קצרה במקום הזה קודם שיאמר ומלפניך מלכנו וכו'.

אחרי שתאמר אלהי נצור לשוני מרע וכו' קודם שתאמר פסוק יהיו לרצון אמרי פי וכו' אמור פסוק למען יחלצון ידיך הושיעה ימינך וענני. [דקל"ג]

בחזרת התפלה של השליח ציבור, יאמר נקדישך ונעריצך וכו' כסדר בני ספרד, ולא יאמר נקדש את שמך וכו' כמנהג אשכנז.

בברכת כהנים כשמגיעים אל וישם לך שלום, יאמר רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך וכו' ככתוב בסידור ספרד. וישלים לאומרו גם בגמר סיום הכהנים מלת שלום כדי שיענו הקהל אח"כ אמן ותתקיים תפלתו זו של רבש"ע.

וידוי ונפילת אפים

בין חזרת התפלה אל נפילת אפים אין להפסיק כלל ועיקר, זולתי בוידוי א' של אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו ואל תתעלם וכו' אשמנו בגדנו גוללנו וכו'.

אח"כ יאמר פעם א' בלבד שלש עשרה מדות של ויעבור ותכף יעשה נפילת אפים.

אין לאמר כלל ע"ב הפסוקים שמתחילין ואתה ה' מגן בעדי וכו' הנדפסים בסידורי ספרד, גם לא אח"כ כלל ועיקר.

גם לא ירבה בויעבור פעמים רבות או בוידוים רבים ואדרבה הכופל וידויו נק' ככלב שב על קיאו וכו'.

א"ל מ'לך י'ושב ע'ל כ'סא ר'חמים ומתנהג בחסידות וכו', ולא יומר מתנהג בלתי אות ו'.

ואח"כ זוקף ראשו ונשאר מיושב ואומר אבינו מלמנו אבינו אתה וכו' עד עזרנו אלהי ישענו וכו' למען שמך.

ואם הוא ביום שני או ביום חמישי יקום עתה מעומד אחר פסוק עזרנו אלהי ישענו וכו' הגז' ויאמר סדר אל מ'לך יושב וכו' ויעבור וכו' אנשי אמונה וכו' ויעבור וכו' תמהנו מרעות וכו' ויעבור וכו' או"א אל תעש עמנו כלה וכו'. אעפ"י שעתי אומרין ב' או ג"פ ויעבור אין בזה חשש.

אח"כ אומר כל סדר והוא רחום הנדפס בסידור בני ספרד, ולא יאמר אותו בין חזרת התפלה ובן נפילת אפים, ואז יושב, ואומרין קדיש עד דאמירן בעלמא.

אשרי וזבא לציון עד עלינו לשבח
אשרי יושבי וכו' ויענך וכו' זבא לציון וכו'.

☛ יהי רצון מלפניך שלא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, כמו שאומרים אחר קדושת זבא לציון [שעה"ג ד"צמ]

אח"כ אומרין קדיש תתקבל. תפלה לדוד וכו'. קדיש יהא שלמא וכו'. קוה אל ה', אין כאלהינו וכו' פטום הקמרת וכו', וכל נוסחו של פטום הקמרת כמו שאומרין בסדר הקרבנות כנ"ל. ויאמר אחריו ג' פסוקים ה' צבאות עמנו וכו' ה' צבאות וכו' ה' נושעה וכו' תנא דבי אליהו וכו' אמר ר' אלעזר וכו' וקדיש על ישראל.

☛ שיר שהיו הלויים ביום "ראשון" ולא ביום "אחד", כמפורש בשער התפלה בענין ויהי נועם.

מה שכתוב בסידורים רבש"ע גלוי וידוע לפני כסא כבודך שמדת הדין מתוחה וכו' אפילו בזמן מגפה ח"ו אין לאומרו כלל ולא שאר פסוקים שנוהגים לומר בימי המגפה ח"ו. [דק"פ-דקפ"ה]

עלינו לשבח

עלינו לשבח וכו' על כן נקוה לך וכו'

שלא עשאנו כגויי [שער"הק דק"ג]

ואנו כורעים בכריעה ואומרים ואנו משתחוים לפני ממ"ה הב"ה וכו'. [דקע"ח]

לעולם כשיתחיל לעסוק בהלכה של תלמוד בעיון בין בישיבה בין בבית, יתפלל זו התפלה קודם לימודו:
ירמיו"א שלא נכשל בדבר הלכה ולא נאמר על שמא טהור ולא על טהור שמא ולא על אסור מותר ולא על מותר אסור, ואל יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח אני בהם ולא יכשל אני וישמחו הם, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ואח"כ יעסוק בתורה.

תפלת ערבית

יאמר כך:

אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה ויפסיק ואח"כ יאמר פותח שערים בתבונה ויפסיק ואח"כ יאמר משנה עתים וכו'

שבת

ביום הששי כשיקנה [צרכי שבת] יזכיר ויאמר 'לכבוד שבת' (ד"רכה)

ויעמוד מעומד במקום א' בשדה. ועל הר אחד גבוה הוא יותר טוב. ויהיה המקום נקי, כפי מה שצריך מלפניו כמלא עיניו ומאחריו ד' אמות וכו'. ויאמר 'בואו ונצא לקראת שבת מלכתא לחק"ל תפוחין קדישין'. [דרל"ג]

והג' תוספת נשמה וזה נעשה כשאומרין [במלת. דרנ"א בהמשך – באומרינו ופרוס עלינו סוכת שלום וכו' ונגמרין ליכנס בוכולו של העמידה. דרנ"א/רנ"ב] ופרוס עלינו סוכת שלום.

ותברך עליהם בורא עצי בשמים. אח"כ תריח בהם תאמר 'זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו' בהריחת הבשמים, בליל וביום שבת. (ד"רנו/ח):

הכרזות בנ' הסעודות

- בליל שבת כשעומד במקומו לקדש: דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין [דרנ"ז]

- ביום שבת בקידוש קודם לומר סברי מרנן: דא היא סעודתא דעתיקא קדישא [דער"ד]

- בסעודה שלישית קודם הסעודה: דא היא סעודתא דזעיר אפין [דער"ה]

סדר קידוש ליל שבת

תחלה תאמר יום הששי ויכולו השמים והארץ וכו' ואח"כ תאמר סברי מרנן בא"י אמ"ה בורא פרי נגפן.

מה שמקדימין לומר שתי תיבות יום הששי קודם ויכולו, כבר נודע לכאורה כי נרמזו אותיות ההוי"ה בר"ת יום הששי ויכולו השמים. ויכולו שבו ל"ה תיבות והקדוש שבו ל"ה תיבות אחרות והם סוד תרין מוחין חכמה ובינה. [דר"ס]

ואח"כ תאמר נוסח הקידוש הזה:

בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו בא"י מקדש השבת.

ולכן אותם הנוהגים לומר אחר תיבות זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת קדשך וכו' הם מועים טעות גמורה כי הם מוסיפים בחשבון התיבות, ואין לומר סדר גרסא זו אלא בקידוש של ימים טובים בלבד, והמועים העתיקהו משם בסדר קידוש השבת. [דר"ס]

וזהו נוסח פזמון סעודת הלילה 'אסדר'¹³⁹ בשבחין'. ובראשי פרקים של פזמון הזה נרמזו אנ"י יצח"ק לורי"א ב"ן שלמ"ה. לחן מתי יבושר עם וכו'. [דר"סג]

סדר הקרבנות ופסוקי דזמרה ליום שבת

☛ האדרת והאמונה לחי העולמים [דר"ל/דרמ"ג]

אין לומר ביום שבת פסוק וביום השבת שני כבשים בני שנה כו' כמנהג ספרדים, לפי שאלו הם קרבן מוסף שבת ואין עתה זמנם עד אחר תפלת שחרית כוללה. [דקפ"א]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹³⁹ נוסח האר"י ז"ל הוא 'אסדר' בשבחין'. מאידך, 'אזמר' בשבחין' היא טעות, ומקורה בספר 'יפה נוף' הנדפס בוויניציה, שנה אחרי הסתלקות האר"י ז"ל בלבד. ואין הסבר אחר כי אם קיבל בעל ה'יפה נוף' מכתבי שאר גורי האר"י ז"ל הלא מדוייקים, שלא מסרו את קונטרסייהם למוהרח"ו [ובתוכם, רבי יוסף אבן טבול ועוד]. גם אפשר, שקיבל כתבים מהרמ"ע מפאנו ע"פ ר"י סרוק. ונוסח מוטעה זה אומץ בכל הדפוסים אח"כ, ובתוכם 'תיקון שבת' הראשון בשנת שע"ב. אמנם העיקר הוא לתקן ולגרוס כנוסח האר"י ז"ל האמיתי והוא בידי מוהרח"ו בשער התפלה 'אסדר' בשבחין'.

בשבת יאמר מזמור השמים מספרים וכו' ואח"כ סדר המזמורים הנוספים שהם רננו צדיקים וכו' עד סיום הלל הגדול כנודע.

יהי כבוד ה' וכו' גם בשבת ויאמר פסוק והוא רחום יכפר עון וכו'

יאמר ובכן ישתבח בשבת בלבד, כי אומר קודם 'נשמת כל חי'.

ברכת יוצר והמשך

אל אדון על כל המעשים וכו', דעת ותבונה סובבים הודו, ולא יאמר אותו.

☛ וכשתאמר ברוך הוא ומבורך בפי כל הנשמה. [שעהמ"צ דקנ"ז מזולתו]

שרפים וחיות ואופני קדש, ככתוב בתיקונין, ולא יאמר שרפים ואופנים וחיות הקדש כי שרפים בכריאה וחיות ביצירה ואופנים בעשיה.

☛ והם בנימי רי"א כמנין ר"ת ב'ראשית¹⁴⁰ א'להינו ו'אלהי א'בותינו ר'צה וכו'. [דרס"ח]

ברוך שמה

בעת הוצאת¹⁴¹ ס"ת מן ההיכל, בכל שבת בשחרית, יאמר¹⁴² ברוך שמה דמארי עלמא וכו' הכתוב בס' הזוהר פ' ויקהל. [רס"ז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

¹⁴⁰ וכך הוא נוסח בבית יוסף ס' רפא וז"ל: הר"מ ציר נאמן היה מתקן הדבר כן ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימי' אותו קראת זכר למעשה בראשית עכ"ל.

א"ש: גלע"ד מכאן נראה שסובר הרב ז"ל כי גם במוסף צריך לומר חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית אלהינו ואלהי אבותינו וכו' כמו בלילה. [סידור חמדת ישראל כתי"ד"קא]

¹⁴¹ בהוצאת ס"ת מן ההיכל ולא בפתיחת ההיכל בלבד.

מוסף דשבת

דע כי צריך לומר¹⁴³ כמנהג בני אשכנז שהוא סדר תכנת שבת וכו' הנתקן על פי סדר אלפא ביתא דתשר"ק ובאחרונה מוסיפין ה' אותיות מנצפ"ך והם מסיני נצמזו צווי פעליה בראוי. יהרמ"י או"א שתעלינו כו'. [רס"ח]

בקדושת מוסף דשבת או דר"ח או דיום טוב יאמר כתר יתנו לך, שלא כמנהג אשכנז שאומרין נקדישך ונעריצך

אחר תפלת מוסף דשבתות וי"ט יאמר אין קדוש וכו' וסדר פטום הקמרת כמו בחול.

סדר קידושא רבה

תאמר מזמור¹⁴⁴ לְדוֹד ה' רועי וכו' ואח"כ ושמרו בני ישראל את השבת וכו' עד וביום השביעי שבת וינפש. תאמר פסוק אז תתענג על ה' וכו', ואח"כ אמור בקול רם דא היא סעודתא דעתיקא קדישא'. ואז תאמר ברכת בפה"ג [דע"ר] נוסח פזמון סעודת שחרית. והוא ג"כ לחן מתי יבושר עם כמו פזמון הלילה. אסדר לסעודתא וכו' [רע"א]

---

¹⁴² א"ש: מדברי מורי הרב ז"ל נראה שלא היה נזהר לאמרו [בריך שמייה] אלא ככל יום שבת בשחרית בלבד. דיש לומר שלא דיבר הרשב"י ז"ל כי אם בתפלות השבת כמבואר שם בשאר הכונות. [סידור חמדת ישראל בת"ר ד"צה]

¹⁴³ בה-בו-בם

נוסח זה קיים מלפני ד' מאות שנה, שמעיד רבי שמואל ויטאל ז"ל [בהגהותיו ללבוש]. הנוסח הוא בה-בו-בם. וכל הנוסח בברכת מעין ז' בליל שבת הוא 'ינחו בה'.

וינחו בה: דברי הבית יוסף ס' רצ"ב: כתב ע"ש יום מנוחה וקדושה לעמך נתת כך ראוי לומר שהרי בסוף הלשון אומר ינחו בו לי זכר ומי שאינו אומר יום מנוחה צ"ל ינחו בה שכל הלשון שלמעלה הוא לשון נקבה. עכ"ל.

¹⁴⁴ כך מעיד רבי שמואל ויטאל על אביו מוהרח"ו ז"ל [סידור חמדת ישראל]. כך הוא בשער התפלה

מנחה עד מוצ"ש

סדר כמנהג בני ספרד: צדקתך כהררי אל וכו' וצדקתך אלקים עד מרום
וכ"ו צדקתך צדק וכו' ודלא כמנהג בני איטלייא שמהפכים אותם למפרע
ממטה למעלה. [ער"ה]

פומון סעודת המנחה לחן אלהי עוז תהלתי רפאני וארפא וכו' בני היכלא
דכסיפין וכו' [דרעי"ו]

אלפא ביתא ושירי המעלות שנוהגין לומר במוצאי שבתות אן חשש לאומרם
כלל ועיקר.

במוצאי שבת בביתו, בעת שמבדיל על הכוס, יאמר פסוקים זיתן לך
האלהי"ם מפל השמים' הכתוב בסידור. (דרי"ט)

ברכת המזון

ובאומרך¹⁴⁵ כי הוא זן ומפרנס לבל, צריך להגיה ולומר: כי הוא אל זן ומפרנס
לבל. [שם ק"י]
בא"י הזן את הכל.
בסיום ברכת המזון יאמר פסוק עושה שלום במרומיו וכו'. [שעהמ"צ דק"י]

בידורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹⁴⁵ הזן את העולם: וכך היא גירסת הבית יוסף ס' קפ"ז, וסידור רפ"ד. ולא האל הזן.

אנו מודים לך. בית יוסף ס' קפ"ז ט'.

בשבת: מסיים **בבעל הנחמות**. בית יוסף קפ"ח בשם רבינו יונה. וכך הנוסח דורי דורות לסיים
ב'בעל הנחמות', ובפרט בשבת להימנע מלהזכיר חורבן בית המקדש בברכת המזון.

בונה ירושלים: בית יוסף ס' קפ"ז. ומי שחותם בונה ברחמיו ירושלים יש לו על מי לסמוך. בית
יוסף קפז.

נוסח בורא נפשות

וצריך לדייק ולומר על כל מה שבראת להחיות וכו' ולא תאמר על כל מה שברא דרך נסתר. [שעהמ"צ דק"ד]

☞ ביום ראש החדש הזה. [דף רע"ט] החדש בה"ה.

נוסח ההגדה

☞ מה נשתנה הלילה הזה וכו' שבכל הלילות אין אנו משבלין וכו'. [דרח"ץ]

☞ שאינו יודע לשאול. [דשמ"ו]

☞ ולסיבה זו תיקנו המסדרים ההגדה פסוק זה [ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיון וכו'] באמצע סדר הגדת ליל פסח. [דרצ"א]

☞ וענין זה נרמז בפסוק א' שסידרוהו מסדרי ההגדה דליל פסח לאומרו בתוך סדר ההגדה והוא פסוק ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים וכו' [דרצ"ה]

ספירת העומר ומ"ב

היום כך וכך לעומר. [דשי"ז]

אנו אומרים אחר ברכת העומר. הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו. [דשי"ז]

יקפיד¹⁴⁶ ויזהיר מאד לומר אחר ספירת העומר מזמור¹⁴⁷ אלהי"ם יחננו ויברכנו וכו' כולו מעומד.

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ו ומזולתו

¹⁴⁶ כך מוהר"ו ראה את רבו ז"ל לעשות.

¹⁴⁷ ואין מקור לומר אנא בכח ע"פ האר"י ז"ל בין בקבלת שבת, בין בספירת העומר.

נהגו ביום מ"ב במנחה לומר פסוקים של נחמות¹⁴⁸. [ד"שיח]

ענין ונוסח התפלה דר"ה וז"ה הכ (ד"שיט/ש"ך)
בכל עשרת ימי תשובה טוב ונכון מאד לומר, בין ישתבח ליוצר 'מזמור
ממעמקים קראתיך ה'". (ד"שיח):

בר"ה אומרים כתבנו וכתוב נכתב, ובז"ה הכ בנעילה אומרים חתמנו וחתום
נוזר ונחתם. [ד"ש"א]

זכרנו לחיים הם אחד עשר תיבות ומ"ח אותיות, ואלו הן:
זכרנו לחיים מלך הפין בחיים כתבנו בספר חיים למענך אלהים חיים.
וכפי הכוונה הזאת היה גם כן צודק לומר כאן מלות 'אל חי' כמו שיש גורסין,
אבל אין לומר אותו לפי שאין צורך להזכירו, כיון שכבר הוזכרו בלשון
התחברות 'אלהים חיים' כנו'. ועוד כי אין להוסיף בזכרנו יותר מאחד עשר
תיבות. (ד"שמג):

מי כמוך אב הרחמן וזכר יצוריו ברחמים לחיים. הם ח' תיבות

בתפלת ערבית ושחרית ומנחה תאמר אב הרחמן

ובכן יתקדש שמך וכו' יש בו ח' תיבות (ד"שמה)

ובכן תן פחדך וכו' צריך להסיר מלת 'כמו' שנודע (ד"שמה)

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרר"ו ומזולתו

¹⁴⁸ מוהרר"ו היה נוהג לומר 'נחם' בכל הג' תפילות. [מוהרש"ו בקונטרס מים שניים חיים].

ספר לי החכם הנעלה כמה"ר חיים הכהן משם הרב ר' חיים זלה"ה שיזמן הרב זלה"ה [האר"י ז"ל] לא
היו חכמי אותו הדור מניחים לומר בט"ב אותה הקינה שמתחלת למי אבכה, שבה יסוד התורה היש
מוציא לאורה. [באר יעקב על נגיד ומצוה דקפ"ה הערה 342].

‘זבכנ תן כבוד לעמך’ צריך לומר ותקוה טובה לדורשיך, ולא תקוה בלשון סתם.

ובכן תן כבוד לעמך יש בו כ"ז תיבות (ד"שמוה)

וצמיחת קרן לדוד עבדך [דשמ"ה]

ועריכת נר לבן ישי [דשמ"ו]

☛ והרשעה כעשן תבלה [שע"המצ ד"סב] וכעשן יכלו. [שעה"ג ד"נד] אין תיבת כולה אחרי 'והרשעה', גם כעשן בכ"ף.

קדוש אתה ונורא שמך וכו' ויגבה ה' צבאות במשפט [דשמ"ו]

וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך [דשמ"ו]

בשני ימים טובים של ר"ה ובשבת שבין ר"ה ליו"הכ, אין לומר¹⁴⁹ אבינו מלכנו חסאנו לפניך או אבינו מלכנו מחול וסלח לכל עונותינו וכיוצא בזה, שנוכר בהם בחינת חסאים ועוונות ויודים. (ד"שימ):

ובתפלת המוסף [דר"ה וי"ה ושבת בנתיים (ד"שמ)] תאמר אב הרחמים¹⁵⁰, וגם זה נוהג בתפלות¹⁵¹ יום הכפורים

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרח"ו ומזולתו

¹⁴⁹ וכך הורה רבינו האר"י ז"ל שלא יאמרו.

¹⁵⁰ א"ש כך קבלתי מאבא מורי ז"ל [מוהרח"ו] לומר אב הרחמים גם בתפלת מוסף של יום שבת שאירע באמצע עשרת ימי תשובה. עכ"ל. הגהות א"ש בשער הכוונות ד"צו ע"ב]

¹⁵¹ כולל תפילת געילה

מי לא נפקד ביום הזה (ד"שדמ)

ה' הוא האלהי"ם בנעילה

נהגו לומר אחר חזרת תפלת הנעילה, כדי לא להפסיק בין הלחש והחזרה, שבעה פעמים ה' הוא האלהי"ם. השליח ציבור אומר פעם א' והקהל עונים אחריו, וכן עד ז' פעמים. (ד"שם/א): **מובא במור וש"ע**.

ויש שנוהגים לומר סליחות בליל הושענא רבא אחר חצות קרוב לאשמורת הבקר. אלא שאסור לומר ויעבור ושלוש עשרי מדות או הסליחות אשר הם כיוצא בזה. אלא יאמר רחמנא אדכר לך וכו' אלהינו שבשמים וכו' דעני לעניי ענינך וכו' ה' הוא האלהי"ם וכו' ה' עשה למען שמך וכו' וכיוצא בזה בלבד. [דשע"ו] (ד"שסה):

והנה בברכה ראשונה שהיא 'להלדיק נר חנוכה' נרמזו שלשתם. [דשפ"ג]

פורים – ברכת המגילה

נוסח ברכה אחרונה של המגילה היא ה' מטבעות, הרב את ריבנו, והדן את דיננו וכו', והם כנגד חמשה גבורות הנודעות אשר ע"י יריב את ריבנו וידן דיננו וכו' כי בהם תלוי הדן ונקמה. [דשפ"ד]

על¹⁵² הנסים

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ן ומזולתו

¹⁵² גם מורי הרב [מוהר"ן] ז"ל לא היה אומר על הנסים ביום הב', לא בברכת המזון ולא בתפלה. והוא גם נוסח הבית יוסף, קפ"ז, וכך הוא בשו"ע

סדר ק"ש על המיטה

קורא על מטתו פרשה ראשונה של שמע

ומברך המפיל חבלי שינה על עיני וכו'.

☞ כי ע"ל עפעפי בנימ' ת"י. [שער"ה קד"סה]

ודע כי צריך ליישן תכף אחר הפסוק הזה ולא תהרהר בנתיים בהרהור אחר כלל. ואם אינך יכול ליישן תכף, צריך שתכוין במחשבתך ותעסוק באיזי דרוש הנוגע לבחינת נוקבא דזעיר אפיין לפי ששם היא עליית נשמתך עתה כנ"ל. [שם].

תתחיל ותאמר ברכת המפיל חבלי שינה וכו' ואח"כ תקרא ג' פרשיות שמע והיה ויאמר. [דר"א]

כדי להשלים מספר רמ"ח תיבות, צריך שתאמר קודם ק"ש 'אל מלך נאמן', או אחר שתסיים הק"ש, תכפול שנית 'ה' אלהיכם אמת'. [שם]

אחר הק"ש, תאמר שני פסוקים אלו: 'עלוזו חסידים וכו' רוממות אל בגרונם וכו' ואח"כ תאמר פסוק הנה מטתו וכו'. [דר"ד]

אח"כ תאמר פסוקי הנה מטתו שלשלמה וכו' כולם אחוזי חרב וכו' שלש פעמים כי כל פעם יש בהם עשרים תיבין ובג' הפעמים יש ששים תיבין. והם סוד הששים גבורים עצמן הנזכרים באלו הפסוקים. [דר"א] ואח"כ צריך לקרות פרשת ברכת כהנים. ואח"כ תאמר יושב בסתר עליון וכו' עד כי אתה ה' מחסי, ויש בהם ששים תיבין. [שם]

אח"כ יתודה סדר הוידוי ותעמוד, כי הוידוי צריך לאומרו מעומד. וכל שאר הסדר הזה אם תאמר אותו כולו מעומד ודאי שהוא טוב מאוד.

תחשוב בעצמך כאילו עתה אתה נפטר מן העולם ורצונך להעלות נפשך למעלה, ובהיות החמאים מצויים בנפש, הקליפות דביקים בה ואינן מניחין אותה לעלות, ולכן באומרך וידוי בלב שלם מתפרדין הקליפות מנפשך אשר בעולם העשיה ואז ע"י בן תוכל לעלות לעולמות העליונים.

ותכוין בלב שלם כאילו אתה עומד לפני ב"ד ונידון לפניהם ונתחייבת מיתה ואתה מוסר עצמך לקבל מיתה בסבר פנים יפות ע"י בית דין, לכפר עונותיך. ותכוין כאילו אתה מקבל ד' מיתות ב"ד סקילה וכו' ותשים נגד עיניך ב' שמות יהו"ה ואדנ"י בחיבור יאהדונה"י .

ותאמר בלב שלם ירמיאו"א שאם חטאתי לפניך באות י' של ההוי"ה וכו' [דר"ב עין שם ההמשך]

אח"כ תכוין כאילו נפטר מן העולם דעשיה ונפשך עולה מן העשיה אל היצירה ותכוין כאילו ממש נפשך פורחת ועולה בעת הזה מן עולם העשיה אל עולם היצירה. [דר"ב]

ולכן אחר הוידוי עם הכוונות הנזכרות, תאמר תפלת אנא בכח וכו' ואל תזכיר שם בן מ"ב ממש בפיך ח"ו אבל תכוין איך נרמז בר"ת תפלה זו של אנא בכח וכו'. [דר"ב]

ואח"כ יש לחזור פסוק המתאים לאותו לילה ג' פעמים [קצור דיבורו של מוהר"ו דר"ג] ואחר שהשלמת כל שם בן מ"ב האלו שלושתם כנו', אז תאמר אח"כ בשכמל"ו [בלחש. דף ר"ד] כגודע. [דר"ג] אח"כ ישים נגד עיניו שם ההוי"ה ויצירנה בג"פ רי"ו. [דר"ד]

ותאמר אח"כ בידך אפקיד רוחי. [שם] וזה הפסוק [בידך אפקיד רוחי] יהיה סיום כל דבריך ותישן מתוך כוונות אלו ומחשבה זו. [דר"ג]

סדר תיקון חצות

ותאמר בתחלה מזמור על נהרות בבל וכו' כולו ותכוין לבכות על חרבן הבית.
ואח"כ מזמור לאסף אלהי"ם באו גוים בנחלתך וכו' כולו ויכוין לבכות על הריגת הצדיקים.

ואח"כ תאמר כל אותם הפסוקים מן זכור ה' מה היה לנו וכו' עד סיום מגילת איכה ותכפול בסופו פסוק השיבנו ה' אליך וכו' כנודע.

ואח"כ יאמר פסוקי ישעיה שבס' ס"ג והם מן הבט משמים וראה וכו' כי אתה אבינו וכו' למה תתענו וכו' למצער ירשו עם קדשך וכו'.

ואח"כ פסוקים שבס' ס"ד והם ועתה ה' אבינו אתה אנחנו החומר וכו' אל תקצוף וכו' ערי קדשך וכו' בית קדשנו וכו' העל אלה תתאפק וכו'.

ואח"כ הפסוקים דנחמה שבס' ס"ב והם על חומותיך ירושלים וכו' ואל תתנו דומי לי וכו' נשבע ה' בימינו וכו' כי מאספיו יאכלוהו וכו'.

ואח"כ יאמר ג' פסוקים אלו אתה תקום תרחם ציון וכו' כי רצו עבדיך את אבניה וכו' בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יבנם.

והרי נשלם ענין רחל.

ואח"כ יתחיל בזווג לאה ויאמר מזמור של לה' הארץ ומלואה וכו' כל המזמור.

אז תאמר מן שאו שערים ראשיכם הראשון עד סוף המזמור, ויכוין כי עתה הב"ה נכנס בג"ע להשתעשע עם נשמות הצדיקים כנ"ל וז"א שאו שערים ראשיכם וכו'.

ואח"כ מזמור כאיל תערוג על אפיקי מים וכו'

ומזמור שפמני אלהי"ם וריבה ריבי וכו'

ואח"כ מזמור יענך ה' ביום צרה וכו' כלו.

ואח"כ מזמור אלהי"ם יחננו ויברכנו וכו' כלו.

תאמר אח"כ מזמור הללויה ה' בכל לבב וכו' כל המזמור כולו.
ודע כי פעם אחרת שמעתי אח"כ ממורי ז"ל סדר המזמורים הנ"ל באופן זה:
כי מזמור לה' הארץ ומלואה אין לאומרו אלא אחר מזמור של יענך ה' ביום צרה
וכו'.

והנה סימן של אלו המזמורים הוא כך: כי בלילי החול סימנם כאי"ל תערוג, שהם
כ'אי"ל תערוג, יענך ה' ביום צרה, ל'ה' הארץ ומלואה. [דרי"ד]

גם צריך שתדע כי אחר שכבר גמרת כל המזמורים של הללויה אודה ה' בכל
לבב וכו' צריך שתבכה בכל לילה על עונותיך ותבקש מחילה מלפניו ית'.

ולכן אחר שתאמר מזמור הללויה וכו' תאמר מזמור של בבוא אליו נתן הנביא
כאשר בא אל בת שבע וכו' כל המזמור בבכיה ותחנה ובקשה.

ואח"כ תאמר עד אנה בכיה

ציון מספד בירושלים תקום תרחם ציון תבנה חומות ירושלים.

ג"כ כאשר האדם קם אחר חצות לילה לעסוק בתורה, אחר [הסדר] הכתוב אצלנו
בשער התפלה, בעת קומו אחר חצות לילה תאמר פטם הקמרת וכו'. [שער"הק
ד"צג]

כוונות ובקשות לימים נוראים

תפילת הפרנסה בימים נוראים

נמצא בפע"ח (שער ר"ה, פ"ז דקל"ח ע"ד), שכנראה העתיק מספר רנו ליעקב למוהר"י צמח. אולם לא מופיע בכתבי האר"י ז"ל (פע"ח כת"י, שמונה שערים, עולת תמיד, נגיד ומצוה) [תפלת חיים רימר].

מקור לשון מוהר"ח וויטאל זצוק"ל הוא בספרו "הפעולות" השלם ס' פ' (דף שכ"ה) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וכו'. יאמר מזמור הזה בליל ראשונה של ראש השנה ובליל יום הכיפורים, קודם הקדיש בתרא, ותקראנו פעם אחת בלבד, ותכוין בשם ההוי"ה של לה' הארץ ומלואה בניקוד זה יְהוָה (וגם בניקוד הזה לְיְהוָה) ולא יחסרו לו כל מזונותיו כל השנה ההיא וזה נקרא שם הפרנסה. ואם הוא בביתו, יאמר אותו אחר קריאת הגבר, בלילות הנזכרות, וזהו סוד, ונסיתיו והוא אמת ובחון כל השנים העוברות עלי.

ארבעת המזמורים בליל כיפור

בליל יום הכפורים נוהגין לקרות אחר כל סדר תפלת ערבית, ד' מזמורים הראשונים שבספר תילים, והם מן 'אשרי איש' עד 'לבטח תושיבני'. וסגולם לא לראות קרי בליל יום הכפורים. [מרכי אברהם הלוי ברוכים. שער"הק דקע"ט]

זה מצאתי בספר מחזור מורי ז"ל¹⁵³ כמנהג אשכנזים. כתוב בחוץ קודם תפלת אלול ועשרת ימי תשובה וז"ל, יום צום ישאל אדם חיים וכפרה, יעמוד בשעת

בירורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

¹⁵³ מה שכתב האר"י ז"ל בעצמו: 'תפלת אלול ועשרת ימי תשובה וז"ל, יום צום', והמשיך 'וכן יעשה במוסף וביום שני ביוצר', משמע שכן יעשה גם בראש השנה. אמנם האר"י ז"ל מסר למוהר"ח, שאין לומר חלקים של 'אבינו מלבינו', שיש להם הזכרת עוון חטא ופשע. והרי, בבקשה זאת [רבנו של עולם], מוזכר 'עוונותינו ואשמתנו'. ואם כן, אין מנוס אלא למנוע לומר בקשה זאת בראש השנה דווקא. אמנם, י"ג מידות אין חשש להזכיר. ואפשר שזו הסיבה כי האר"י ז"ל השאיר אותן תפילות וכוונות [כמו אלו ביום צום, שמקובלים אחרונים יסדו את סדר לימוד ליל שבועות, ודלא כסדר מוהר"ח וצמו, עיין מה שכתבנו בענין זה] במחזור שלו, ולא מסרם למוהר"ח.

בענין אמירת י"ג מידות שיש בהן אזכרת עוון חטא ופשע בראש השנה וביום טוב. ונלע"ד הדלה הכותב, כל חשש הזכרת עוון חטא ופשע בראש השנה, היא הזכרת אישית. פירוש, **חטאנו** לפניך, מחול וסלח לכל **עוונותינו**, מחק [מרוק] ברחמיך הרבים כל שטרי **חובותינו**, מחה והעבר **פשעינו**.

ואין חשש להזכרת עוון חטא ופשע בכלל, בלי הכללת המתפללים. דהרי, אומרים בפסוקי דזמרה ב'יהי כבוד', והוא רחום יכפר **'עוון'**, ולא נאסר לומר, בין בחול בין בשבת [וביום טוב] כמובא במפורש בדברי מוהר"ח, המדייק שאומרים אותו גם בשבת! גם מה שאנו אומרים בתשליך, דווקא ביום א' בראש השנה כמובא מפורש בשער התפלה: לומר ג' פסוקים מי אל כמוך נושא **עוון** ועובר על **פשע** וכו' ישוב ירחמנו יכבש **עוונותינו** ותשליך [...] כל חטותאם.

גם טעם שבליל הושענא רבה אין להזכיר י"ג מידות או סליחות, כי הוא דרך **תחנונים**, ואסור כי הוא חול המועד. מה שאין כן בראש השנה ובחגים, כי הזכרת י"ג מידות היא דרך **קריאה**, ואין הזכרת עוון חטא ופשע באופן פרטי [עוונותינו חטאנו או בלשון יחיד] ובקשתי.

הוצאת ס"ת ויקרא ג"פ י"ג מידות ואח"כ יאמר רבש"ע מלא כל מלא כל משאלותי לטובה והפק רצוני ותן שאלתי לי ולבני ביתי חיים טובים וארוכים, בכבוד ובמנוחה ביראתך ובתורתך, בשלום ובהשקט ובבטחה, ופדני מכל צרה וצוקה ועון וממות ומכל שעות רעות המתרגשות לעולם, וכפר עונותינו ואשמתינו וכן יהי רצון. ויזכיר שאלתו ג' פעמים. וכן במוסף ובמנחה כדי שישלים שאלתו ג"פ ותנתן שאלתו, ויקרא ג"פ פסוק ואני תפלתי וכו'. [שעכבת"מוז ד"קנו]

ויחזור התפלה ג' פעמים, ואח"כ יקרא ג' פעמים ואני תפלתי לך ה' עת רצון וכו' וכן יעשה במוסף וביום שני ביוצר. [שעכבת"מוז ד"קנו]

תפילת ריבונו של עולם בסוף חזרת שחרית ומוסף דיום א' של שבועות וביוצר דיום ב' [דגלויות]

זה מצאתי בספר המחזור של מורי ז"ל כמנהג האשכנזים בסוף חזרת העמידה דש"ץ דיום א' דשבועות שם כתוב מבחין כ"י מורי ז"ל ענין זה וז"ל:
יום שבועות יקרא י"ג מדות ג' פעמים ואח"כ יאמר רבוננו של עולם מלא כל משאלותי לטובה והפק רצוני ותן שאלתי לי ולבני ביתי לעשות רצונך בלבב שלם, ומלטנו מיצר הרע ומפגע רע, ותן חלקנו בתורתך וזכנו ללמוד תורה וחכמה ולעשות מעשים טובים בעיניך, וללכת בדרכים ישרים מלפניך, וקדשנו בקדושתך כדי שנוכה לחיים טובים וארוכים ולחיי העולם הבא, ושומירנו ממעשים רעים ומיצר הרע ומכל שעות רעות המתרגשות בעולם, שהבוטח בה' חסד יסובכנווכן יהי רצון. ע"כ.

אין חשש כלל לומר בקשת 'רבוננו של עולם' בשבועות, כי אין הזכרת חטא עוון חטא ופשע כלל. אולם, טעו אלו שסידרו תפילה זאת גם לפסח ולסוכות. כי הבדוק הבדלים בין 'רבוננו של עולם' הכתוב לחודש אלול ולי' ימי תשובה [כולל ראש השנה] ל'רבוננו של עולם' של שבועות, יראה שהנוסח שונה. ובשל שבועות, מדגיש האר"י ז"ל תוכן חג שבועות ע"י מילים אלו: ותן חלקנו 'בתורתך' וזכנו 'ללמוד תורה וחכמה'. ותיבות אלו לא מופיעות בנוסח הבקשה של חודש אלול וי' ימי תשובה. לכן, אין קשר לפסח ולסוכות.

ואח"כ יקרא ג' פעמים ואני תפלתי לך ה' עת רצון וכו' וכן יעשה¹⁵⁴ במוסף וביום
שני ביוצר. [שעכבת"מזו ד"קנז]

בירורים

פסקי ומנהגי מוהרצ"ו ומזולתו

¹⁵⁴ למדנו מזה:

א'. שאין שום חשש להזכיר **עוון חטא ופשע** מתוך פסוקים גם בראש השנה, ק"ו ביום טוב כשהוא פסוק מן התורה, וכמו פסוק תהלים 'והוא רחום יכפר **עוון**', וכך גם פסוק 'מי אל כמוך נושא **עוון** ועובר על **פשע** וגו' ופסוקי **התשליך**, ותשליך במצולות ים כל חטואתם וגו'. והסיבה שמנע האר"י ז"ל מלהזכיר עוון חטא ופשע בבקשות ותפילות בראש השנה, הוא כי אנו עומדים ביום הדין, ואיך אדם יקטרג על עצמו במקום לסנגר? והדבר פשוט.

ב'. בקשות 'רבנו של עולם' שכתב האר"י ז"ל במחזוריו, לא מסרן למוהרצ"ו, אלא הוא זה שהעתיק מכתב יד רבו. ודעת מוהרצ"ו שהאר"י ז"ל עצמו העתיק אותן מספרים אחרים, ולא קיבלן מפי אליהו הנביא ז"ל.

ג'. יש להימנע מלומר בקשת 'רבנו של עולם' בראש השנה, כפי דעת רבינו האר"י ז"ל שמסר למוהרצ"ו, היות שהבקשה הזאת מזכירה '**עונותינו ואשמתינו**'.

ד'. אין חשש כלל לומר ביום טוב, וגם בראש השנה, **פסוק י"ג מידות**, ודמי כאמירת **פסוקי דזמרה ופסוקי התשליך**, שאף הם, מזכירים **עוון חטא ופשע**. מ"מ אין אומרים אותם דרך תחנונים אלא דרך קריאה. ואם לא אומרים י"ג מידות בראש השנה וביום טוב, אז יש גם לבטל כל פסוק המזכיר '**עוון חטא ופשע**'. גם, לא טוב אלו שמזכירים י"ג מידות בשעת **המילה** שאין קיטרוג יותר גדול מזה, ועוד, שממעייטים חשיבות כפרת העוון ע"י דם מילה של הנימול, וכדברי מוהרצ"ו עצמו בספר החזיונות.

ה'. במקום שהזכרת י"ג מידות וסליחות דרך תחנונים, אסור לאומרם ביום טוב ובחול המועד. ולכן, אסר האר"י ז"ל להזכירם **בליל הושענא רבה**. ורק בליל ויו"ה הכ מותר.

ו'. בקשת 'רבנו של עולם' **שבשבעות**, שייכת אך ורק לחג השבעות, ולכן מוזכר בבקשה זאת ענין לימוד **תורה וחכמה**. ואינו שייך לחג הפסח ולחג הסוכות, וטעות המדפיסים היא.

גם זה מצאתי¹⁵⁵ בחזרת מוסף יוה"כ כתוב מבחזין כנגד איה מקום כבודו וכו':
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שתמלא את שאלתינו וכו'. ולא מצאתי יותר
מאלו התיבות הנו' פה. [שעכבת"מ ד"קנז]

גם זה מצאתי במחזורו ז"ל וז"ל: ביוה"כ בשעה שהש"ץ אומר אי"ה מקום כבודו
להעריצו ישאל אחת משלש ואמר בשם בשם יְהוָה והם קבוץ קבוץ בנימ' מ"ו.
ונלע"ד פירושו שישאל שיתנו לו א' מג' שאלות שירצה לשאול ולא יותר ובהכרח
יענו אותו א' מהם. ולא ידעתי אם זה כתבו בתחלת ימיו שעדין לא נכנס בפרדס
החכמה אלא העתיקו מספרים אחרים, ולזה דעתי נומה. [שעכבת"מ ד"קנח]

ייחוד להשיב בתשובה

ייחוד א' שלימד מורי ז"ל ל להר"מ [אלשיך] שיכוין על אודות בנו שנשתמד והועיל
לו ושב לדת ישראל. כבר ידעת כי ברכת השיבנו לתורתך שבתפלת שמונה
עשרה היא בנינה הנק' תשובה ולכן בהגיעך בברכה זו בתפלתך תאמר תפלה זו
קודם החתימה:

יהי רצון מלפניך יאו"א שתחתור חתירה מתחת כסא כבודך ותקבל¹⁵⁶ בתשובה
את פב"פ, כי ימינך פשוטה לקבל שבים. בא"י הרוצה בתשובה. ובמלת ימינך
תכוין אל ספירת החסד הנקרא ימין ותכוין בה שהיא שם הוי"ה נקודה בסגול"ל כל
ד' אותיותיה, והנה החסד נקשר עם בינה ולכן תכוין לקשר ולחבר החסד עם
הבינה הנקרא ימין ותשובה, ותכוין שיפשוט יד ימינו הנקרא חסד, כדי לקבלו
בתשובה הנקרא בינה הסמוכים יחד. [שער"הק דקס"ו]

ייחוד תיקון הבא על אשת איש [מרבי משה יונה]

בג' תפילת י"ח בברכת שמע קולינו קודם לומר 'ומלפניך מלכנו' יאמר בקשה זו:
ירמיא"א, שתכפר לי על עון אשת איש שחטאתי לפניך כי מו אל כמוך נושא עון
וכו' ישוב רחמך וכו' תתן אמת ליעקב וכו'. [קער"הק דק"ס]

בידורים

פסקי ומנהגי מוהר"ח ומוזלתו

¹⁵⁵ אמנם, כתב מוהר"ח ו' בשער רוח הקודש דף פ"ד, שקיבל את היחוד הזה מרבו ז"ל.

¹⁵⁶ כתי"ק מוהר"ח ו'.

נוסח מדוייק מפיומי האר"י ז"ל לג' מעודות של שבת

כפי המובא בשער התפלה למוהר"ו כתי"ק. מעודה ליל שבת

אסדר בשבחי ל'מיעאל גו פתחי דבחקל תפוחין דאינון קדישין:
נזמין לה השתא בפתורא חדתא ובמנרתא טבתא דנהרא על
רישין: ימינא ושמאלא וביניהו פלה בקשומין אזלא במאנין
ולבושין: יחבק לה בעלה וביסודא דילה דעביד נייחא לה
יהא כתיש בתישין: עווחין אף עקתינ בטילין ושביתין ברם אנפין
חדתינ ורוחין עם נפשינ: חידו סגי ייתי ועל חדא תרתי נהורא לה
ימטי וברכאן דנפשינ: קריבו שושבינין עבידו תקונין לאפשא
זינין ונונין עם רחשינ: למעבד נשמתינ ורוחיא חדתינ בתרתינ
ותלתין ובתלתא שבשינ: ועטרין שבועין לה ולמלכא דלעילא
דיתעטר בולה בקדש קדשים: רשימין וסתימין בגווא כל עלמין
דבה עתיק יומין הלא בטיש בטישין: יהא רעוא קמה דתשרי על
עמה דאתענג לשמה במתקין ובדובשינ: אשוי לדרומא מנרתא
דסתימא ושלחן עם נהמא בעפונא ארשים: בחמרא גו כסא
ובמדני אסא לארוס וארוסה לאתקפא חלשינ: נעטר לון בתרין
במלין יקירין בשבעין עטורין דעל גבי חמשינ: שביתין ושביקין
מסאבין דרחיקין חבילין דמעיקין וכל זיני חרשינ: שכינתא
תתעטר בשית נהמי לסטר ביו"ן תתקטר וזיוין דכנישין:
למבצע על ריפתא בזיתא וכביעתא תרין יודי"ן נקטא סתימין
ופרישין: משח זית"א דכיא דטחנין ריחיא ונגדין נחליא בגווא
בלחישין: הלא נימא רזין ומילין דגניזין דליתיהון מתחזין סמירין
וכבישין: אעטרית פלה ברזין דלעילא בגו הא הלולא
דעירין קדישין:

לסעודה שנייה

אסדר לְסעודתא, בצפרא דשבתא, ואזמן בָּהּ השתא, עתיקא
קדישא.
נהוריה ישרי בה, בקדושא רבא, ומחמרא טבא דביה תיחדי
נפשא.
ישדר לָן שופריה, וניחוי ביקרה, וניחוי לָן סתריה, דמתאמר
בלחישא.
יגלה לָן טעמי, דבתריסר נהמי, דאנון את בשמיה, כפילא
וקלישא.
ציריו דלעילא, דבה תיי כולא, דיתרבי חילא, ותיסק עד
רישא.
חדו מחצדי חקלא, בדבור ובקלא, ומלילו מלה, דחפיא
בלבושא.
קדם רבון עלמין, במלין דסתימין, תגלון פתגמין, ותימרין
חדושא.
לעפר פתורא, ברזא יקירא, עמיקא טמירא, ולא מלתא
אנושא.
ואלין מיליאי, יהון ברקיעיאי, ותמן מאן שרייא, הלא ההוא
שמשא.
רבו יתיר ישגא לעילא מן דרנניה, ויפסב פת זוגיה, דהוות
פרישא.
ידי אסחי אנא. לגבי חד מאנא. לסטרא אחרינא. דלית ביה
מקשא.
אזמן בתלתא. בפסא דברכתא. לעילת עלתא. עתיקא
קדישא.

לסעודה שלישית

לְמִיחֲזֵי זֵיו זְעִיר אֲפִין:
דְּבִיּה מְלָכָא בְּגִלּוּפִין:
בְּגוּ עִירִין וְכָל גְּדַפִּין:
דְּבַה רְעוּא וְלִית זְעַפִּין:
דְּלִית דִּינִין דְּתַקִּיפִין:
הַנִּי פְּלָבִי דְחַצִּיפִין:
לְמַצְחִיּה עַד יְהוֹן חֲלָפִין:
לְבַטּוּלִי לְכָל קִילְפִין:
וַיִּטְמָרוּן בְּגוּ כִּיפִין:
בְּחֲדוּתָא זְעִיר אֲפִין:

בְּנֵי הֵיכְלָא דְכְּסִיפִין
יְהוֹן הָכָא בְּהַאי תָּכָא
עִבּוּ לְחֲדָא בְּהַאי וּוְעָדָא
חִמּוּ הַשְּׁתָּא בְּהַאי שְׁעָתָא
קָרִיבּוּ לִי חֲזוּ חִילִי
לִיבֵר נְטָלִין וְלֹא עָאֲלִין
וְיָהּ אֲזַמִּין עֲתִיק יוֹמִין
רִיעוּ דִּילִיּה דְגַלִּי לִיּה
יִשְׁוִי לֹון בְּנוֹקְבִיּהוֹן
אֲרִי הַשְּׁתָּא בְּמִנְחָתָא

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמֵאֲרֵי עֲלָמָא בְּרִיךְ כְּתָרָךְ וְאַתְרָךְ. יְהֵא
רְעוּתָךְ עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְעֵלָם וּפְזוּרְקוֹן יְמִינְךָ אֲחֵזִי לְעַמְּךָ
בְּבֵית מִקְדָּשְׁךָ וְלִקְבֻלָּא עֲלוּתְנָא בְּרַחֲמֵי. יְהֵא רַעֲוֵא קְדָמְךָ
דְּתוֹרִיךְ לֵן חַיִּין בְּטִיבוֹ וְלִי אָנָּא פְּקִידָא בְּנֵו עֲדִיקֵינָא
לְמַרְחָם עָלֵי וְלְמַטְר יְתִי וְיַת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל.
אֵת הוּא זֵן לְכָלֵא וּמְפָרְגִים לְכָלֵא. אֵת הוּא שְׁלִיט עַל כָּלֵא.
אֵת הוּא דְשְׁלִיט עַל מַלְכֵינָא. וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא. אָנָּא
עֲבָדָא דְקַדְשָׁה בְּרִיךְ הוּא דְסַגִּידֵנָא. לָא עַל אֵינִישׁ
רְחִיעָנָא וְלָא עַל בַּר אֱלֹהִין אֱלֵא בְּאֵלְהָא דְשְׁמֵינָא דְהוּא
אֱלֹה קָשׁוּט וּמְסֻנֵי לְמַעַבְד טְבוּנוֹן וּקְשׁוּט בֵּיה אָנָּא רְחִינֵן
וְלְשִׁמְהָ יִקְרָא אָנָּא אִמְר תּוֹשְׁבְחָן. יְהֵא רַעֲוֵא קְדָמְךָ
דְּתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבָּאֵי וְלִבָּא דְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְתִיָּהֵב
לִי בְּנִין דְכָרִין דְעֲבָדִין רְעוּתָךְ. לְטַב וְלְחַיִּין וְלְשָׁלָם:

